

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ALİ MƏHKƏMƏSİNİN BÜLLETENİ

2021
№ 2

Baş redaktor:
R.Y.Rzayev

Baş redaktorun
müavinləri:
Ç.İ.Əsgərov
Ş.Y.Yusifov

Redaksiya heyəti:
H.Q.Nəsimov
S.F.Hacıyev
X.S.Məmmədov
K.N.Abiyeva
Z.M.Quliyev
E.R.Vəliyeva
B.M.Məmmədli
E.E.Hətəmzadə

Məsul katib:
A.M.Məmmədli

Redaksiyanın ünvanı:

Az 1025, Bakı şəhəri,
Xətai rayonu,
Yusif Səfərov küç.26
1193-cü məhəllə
Tel: 493-18-37
Faks: 493-18-37

www.supremecourt.gov.az

MÜNDƏRİCAT

Ulu öndərin anadan olmasının 98-ci ildönümü.....	2
Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun iclası keçirilmişdir.....	3
<i>MÜLKİ, İNZİBATI VƏ KOMMERSIYA İŞLƏRİ ÜZRƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN</i>	
Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin, "İcbari sığortalar haqqında" və "Yol Hərəkəti haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanunlarının tələblərinə əsasən cavabdehin – inzibati xəta törətmiş şəxsin subroqasiya hüququ yaranmadığına görə iddiaçı – Sığorta Şirkətinin həmin şəxsə qarşı qaldırdığı mülki iddiası təmin edilməmişdir.....	5
Fərdi hesabının sığorta hissəsində toplanmış, yalnız istifadə olunmamış pensiya kapitalı 80% artırılmaqla 1 iyul 2017-ci il tarixinə fərdi hesabın sığorta hissəsində qeyd alınabilir ("Əmək pensiyaları haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 27.1-ci maddəsinin tətbiqi ilə bağlı).....	9
Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 93.1.1-ci maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq vergilər və maliyyə sanksiyaları üzrə ümitsiz borclar vergi orqanları tərəfindən bu Məcəllədə müəyyən edilmiş vergi öhdəliyinin yerinə yetirilməsi müddəti qurtarıqda silinir.....	11
Kredit müqaviləsi üzrə borc öhdəliyi gecikdirildikdə, borcun gecikdirilməsi faktının müəyyən olunması, müqavilə müddətinin bitdiyi tarixdən bankın gecikdirilmiş vaxt üçün illik beş faizin tutulmasına dair tələbinin məhkəmələr tərəfindən təmin olunması üçün əsasdır.....	15
Sığorta hadisəsi o hadisə hesab edilir ki, onun gələcəkdə baş vermə imkanını ehtimallar əsasında proqnozlaşdırmaq mümkün olsun, belə hadisənin baş verə biləcəyi istisna edilməsin. Bu o anlama gəlir ki, artıq baş vermiş, yaxud baş verməsi zəruri, labüd olan hadisə sığorta hadisəsi kimi qiymətləndirilə bilməz.....	17
<i>CİNAYƏT İŞLƏRİ ÜZRƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN</i>	
Özge əmlakının talanmasında bilavasitə iştirak etməyən, lakin cinayətin izinin itirilməsi, cinayətin bilavasitə icraçısına kömək göstərməklə əlaqədar olmayan maneələrin aradan qaldırılması, oğurluq əmlakın özgəninkiləşdirilməsi və s. ilə əlaqədar məsləhətləri və göstərişləri ilə cinayətin törədilməsinə kömək etmiş şəxslərin əməlləri Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 32.5-ci maddəsinə istinad edilməklə CM-nin Xüsusi hissəsinin müvafiq norması ilə tövsif edilməlidir.....	20
Məhkəmələrin hökmlərində və qərarlarında təqsirkarın şəxsiyyəti haqda məlumatlar, cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdıran hallar barədə nəticələr Azərbaycan Respublikası Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 139.0.5-ci maddəsinə əsasən həmin Məcəllənin 143-cü maddəsinə uyğun olaraq toplanmış, CPM-nin 144-cü maddəsinə müvafiq qaydada yoxlanılmış və CPM-nin 145, 146-cı maddələrinin tələblərinə əməl olunmaqla qiymətləndirilmiş sübutlar vasitəsi ilə əsaslandırılmalı, əsası olmayan (müfəviq sübutlardan irəli gəlməyən) mülahizə xarakteri daşımamalıdır.....	30
Cinayət təqibi ilə bağlı olan bütün məsələlərin hərtərəfli, tam və obyektiv tədqiq edilməsi üçün əhəmiyyətli ola biləcək halların araşdırılması məqsədi ilə qaldırılmış vəsatətin təmin edilməməsi və müdafiə tərəfinin təklif etdiyi sübutların tədqiqindən imtina etməsi məhkəmə qərarının kassasiya qaydasında ləğv edilməsi üçün əsasdır.....	34
Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 62.1 və 62.2-ci maddələrinin tələblərinə və mənasına görə cəzanı yüngülləşdirən ayrı-ayrı hallar və yaxud onların məcmusu özü-özlüyündə deyil, yalnız cinayətin ictimai təhlükəliliyini əhəmiyyətli dərəcədə azaldan əsaslar kimi çıxış etdikdə onlar təqsirkarın barəsində CM-nin 62-ci maddəsinin tətbiqini mümkün edən əsaslar kimi nəzərdən keçirilə bilər.....	41
Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 58.1-ci maddəsinin tələbləri baxımından sanksiyasında alternativ cəzalar, yaxud da bir növ cəzanın aşağı və yuxarı hədləri müəyyən edilən Cinayət Məcəlləsinin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsi ilə təqsirləndirilən şəxsin barəsində cəza tədbirinin seçilməsi məsələsinə həll edən məhkəmə çıxardığı hökmdə və ya qəbul etdiyi digər yekun məhkəmə aktında alternativ cəzalardan daha ağırını və ya nəzərdə tutulmuş cəzanın yuxarı həddində cəzanın təyin edilməli olmasını cinayətin xarakterindən və ictimai təhlükəlilik dərəcəsindən, cəzanın məqsədindən, təqsirləndirilən şəxsi xarakterizə edən məlumatlardan, cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdıran hallardan, habelə işin digər hallarından çıxış edərək əsaslandırılmalı və yalnız bundan sonra cəza təyini ilə bağlı müvafiq nəticəyə gəlməlidir.....	47
<i>MƏQALƏ</i>	
Azər Əliyev, Nihad Hüseynov: Azərbaycan Respublikasının mülki və kommersiya işləri üzrə məhkəmə qərarlarının Almaniya da tanınması: Bremen Əyalət Məhkəməsindən qarşılıqlılığın əsaslandırılması üçün ilk addım.....	54
Respublikanın hüquq ictimaiyyətinə böyük itki üz vermişdir.....	68
Beynəlxalq əlaqələr, görüşlər və qəbullar.....	69

Ulu öndərin anadan olmasının 98-ci ildönümü

2021-ci il mayın 8-də Ali Məhkəmədə Ulu öndər Heydər Əliyevin anadan olmasının 98-ci ildönümü ilə əlaqədar yığıncaq keçirilmişdir.

Tədbiri giriş sözü ilə açan Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev tarixə müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurucusu, dahi siyasətçi və böyük tarixi şəxsiyyət kimi daxil olan ulu öndər Heydər Əliyevin şərəfli ömür yolundan, Vətən qarşısında tarixi xidmətlərindən və müstəqilliyi dövründə Azərbaycana layiqincə rəhbərlik etməsindən danışıbmışdır.

Ulu öndərin şərəfli ömrü xalqımızın bu günü və gələcək taleyi ilə bağlıdır.

1995-ci ilin noyabrında ulu öndər Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə müstəqil Azərbaycanın Konstitusiyası hazırlanmış və ümumxalq referendumunda qəbul olunmuşdur. Bu Konstitusiya hüquqi dövlət quruculuğu istiqamətində atılan ən böyük addım idi. İnsan hüquq və azadlıqlarının başlıca prinsiplərinin də bərqərar olması üçün əsaslı zəmin yaradırdı.

Böyük siyasi və dövlət xadimi Heydər Əliyev insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təminatlı müdafiəsində məhkəmə hakimiyyətinin rolunu artırmaq üçün ciddi islahatlar aparmışdır. Ölkədə üç pilləli

məhkəmə sistemi yaradılmış, hakim korpusunun formalaşmasında tamam yeni üsul və metodlardan istifadə edilmişdir. Hakim vəzifəsinə ədalətli və şəffaf seçim məhkəmə hüquq islahatlarının keyfiyyətlə aparılmasına təkan vermişdir. Dahi şəxsiyyət Heydər Əliyev Azərbaycanda hüquqi, demokratik və dünyəvi dövlət quruculuğunun təməlini qoymuş və onu inkişaf etdirmişdir.

Ali Məhkəmənin sədri ulu öndər Heydər Əliyevin əməllərinin və amallarının xalqın gündəlik fəaliyyətində və düşüncəsində yaşadığını bildirərək bu amalların xalqımızı tərəqqi zirvəsinə doğru inamla aparan, dahi rəhbərimizin siyasi kursunun layiqli davamçısı Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla gerçəkləşdirildiyini vurğulamışdır.

Azərbaycan xalqının 30 il həsrətində olduğu Qarabağın Ali Baş Komandanın rəhbərliyi və rəşadətli Azərbaycan Ordusunun şücaəti ilə 2020-ci ildə 44 günlük Vətən müharibəsində erməni işğalçılarından azad edilməsi də məhz Heydər Əliyev ideyalarının təntənəsidir.

Bu gün Ulu öndər Heydər Əliyevin Azərbaycan xalqının azadlığının, müstəqilliyinin təntənəsinə yönələn müqəddəs strateji ideyaları uğurla həyata keçirilir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumu

2021-ci il aprelin 30-da Ramiz Rzayevin sədrliyi ilə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumu olmuşdur.

Plenumda “Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun bəzi qərarlarına dəyişikliklər edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun qərar layihəsi müzakirə olunaraq müvafiq qərar qəbul edilmişdir.

Plenumda Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Cinayət Kollegiyasının yeni tərkibi və Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Bülleteninin redaksiya heyəti təsdiq edilmişdir.

Plenumda həmçinin konkret işlərə baxılmışdır.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumu

2021-ci il mayın 25-də Ramiz Rzayevin sədrliyi ilə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumu keçirilmişdir.

Plenumda Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi məhkəmə kollegiyalarının, qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə aktlarına yeni açılmış hallar üzrə yenidən baxılmasına dair və kassasiya instansiya məhkəməsində məhkəmə aidiyyətinə dair mübahisələr üzrə şikayətlərə baxılması, o cümlədən məhkəmə aidiyyəti ilə bağlı məhkəmələr arasında fikir ayrılığının həllinə dair məhkəmə tərkiblərinin yenidən təşkili ilə əlaqədar məsələ müzakirə olunmuş və qərar qəbul edilmişdir.

Plenumda “Məhkəmə-Hüquq Şurası haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunun tələbinə əsasən Ali Məhkəmənin hakimləri sırasından Hakimlərin Seçki Komitəsinə namizədlərin təklif olunması ilə əlaqədar məsələ müzakirə olunmuş və müvafiq qərar qəbul edilmişdir.

Plenumda Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin hakimi Kərimov Səyyad Əli oğlu Məhkəmələr və hakimlər haqqında Azərbaycan Respublikası Qanunun tələbinə əsasən ədalət mühakiməsini Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və qanunlarına tam uyğun olaraq, qərəzsiz, ədalətlə həyata keçirəcəyinə, hakimin müstəqilliyini və ləyaqətini qoruyub saxlayacağına, yüksək hakim adına hörmət ruhunda davranmağına and içmişdir.

Bununla da Plenum öz işinə yekun vurmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin, “İcbari sığortalar haqqında” və “Yol Hərəkəti haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunlarının tələblərinə əsasən cavabdehin – inzibati xəta törətmiş şəxsin subroqasiya hüququ yaranmadığına görə iddiaçı – Sığorta Şirkətinin həmin şəxsə qarşı qaldırdığı mülki iddiası təmin edilməmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki Kollegiyası tərəfindən baxılmış mülki işin hallarına görə, “Lexus RX350” markalı, 10-VL-777 dövlət qeydiyyat nişanlı avtomobil “Günay Sığorta” ASC tərəfindən 24 aprel 2017-ci il tarixdən 24 aprel 2018-ci il tarixə qədər “Avtonəqliyyat vasitələri sahiblərinin mülki məsuliyyətinin icbari sığortası” növü ilə sığortalanmışdır.

02 aprel 2018-ci il tarixdə saat 15:30 radələrində Bakı şəhəri, Z.Bünyadov prospekti, Çermet körpüsünün üstündə “Günay Sığorta” ASC-də sığortalanmış Qasimov Sübhan Qurban oğluna məxsus olan həmin avtomobil Mamedov Alem Nadirşah oğlu tərəfindən idarə olunarkən yol-nəqliyyat hadisəsi baş vermiş, nəticədə Vahabov Fikrət Hacıkərim oğluna məxsus olan və Teymurov Xəyyam Sədaqət oğlu tərəfindən idarə olunan “Nissan Sunny” markalı, 99-HP-562 dövlət qeydiyyat nişanlı və Salmanov Emil Şövkət oğluna məxsus olan və Baxşiyev Kərim Baxış oğlu tərəfindən idarə olunan “Saipa 131EX” markalı, 99-FO-283 dövlət qeydiyyat nişanlı avtomobillərə ziyan vurulmuşdur. Mamedov Alem Nadirşah oğlu Azərbaycan Respublikası İnzibati Xətalər Məcəlləsinin (bundan sonra mətnədə İXM-nin) 327.1-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş inzibati xətanın törədilməsində təqsirli bilinmişdir.

21 may 2018-ci il tarixli ödəniş tapşırığı ilə “Günay Sığorta” ASC tərəfindən Teymurov Xəyyam Sədaqət oğluna 3581,06 manat, Salmanov Emil Şövkət oğluna 1418,94 manat pul ödənilmişdir.

Mamedov Alem Nadirşah oğlu Rusiya Federasiyasının vətəndaşı olmaqla, ona 01 may 2017-ci il tarixdən 01 may 2022-ci il tarixədək Azərbaycan Respublikasının ərazisində daimi yaşamaq hüququ verilmişdir.

İddiaçı “Günay Sığorta” ASC cavabdehlər Qasimov Sübhan Qurban oğluna və Mamedov Alem Nadirşah oğluna qarşı iddia ərizəsi ilə

məhkəməyə müraciət edərək, cavabdeh Mamedov Alem Nadirşah oğlundan 5000 manat məbləğində dəymiş ziyanın və 30,40 manat dövlət rüsumunun tutularaq iddiaçıya ödənilməsinə xahiş etmişdir.

Bakı şəhəri Sabunçu Rayon Məhkəməsinin 19 dekabr 2019-cu il tarixli qətnaməsi ilə iddia təmin edilmiş, Mamedov Alem Nadirşah oğlundan 5000 manat məbləğində pul vəsaitinin və iş üzrə ödənilmiş 30 manat dövlət rüsumunun “Günay Sığorta” ASC-nin xeyrinə tutulması qət edilmişdir.

Birinci instansiya məhkəməsi Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin (bundan sonra mətnədə MM-nin) 922.1, 926.1, 936.5, 1096, 1097, 1108, 1114-cü, “İcbari sığortalar haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 25.1.3-cü və “Yol hərəkəti haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunun 35-ci maddələrinə istinad edərək hesab etmişdir ki, Mamedov Alem Nadirşah oğlu yol-nəqliyyat hadisəsi baş verən zaman yüksək təhlükə mənbəyi olan avtomobili səlahiyyəti olmadan idarə etdiyindən, habelə inzibati xəta haqqında protokolla onun təqsiri sübuta yetirildiyindən, vurduğu ziyana görə məsuliyyət daşmalıdır.

Cavabdeh Mamedov Alem Nadirşah oğlu apellyasiya şikayəti verərək, Bakı şəhəri Sabunçu Rayon Məhkəməsinin 19 dekabr 2019-cu il tarixli qətnaməsinin ləğv edilməsi və iddianın rədd edilməsi barədə yeni qətnamə qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin 23 sentyabr 2020-ci il tarixli qətnaməsi ilə apellyasiya şikayəti təmin edilmiş, Bakı şəhəri Sabunçu Rayon Məhkəməsinin 19 dekabr 2019-cu il tarixli qətnaməsi ləğv edilmiş, iş üzrə yeni qətnamə çıxarılaraq iddiaçı “Günay Sığorta” ASC-nin cavabdehlər Qasimov Sübhan Qurban oğluna və Mamedov Alem Nadirşah oğluna qarşı “subroqasiya qaydasında pul” tələbinə dair iddiasının təmin edilməsi qərara alınmışdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi qeyd etmişdir ki, “Günay Sığorta” ASC-də sığortalanmış “Lexus RX350” markalı, 10-VL-777 dövlət nömrə nişanlı avtomobil Qasimov Sübhan Qurban oğlunun mülkiyyətindədir və hadisə baş verən zaman Mamedov Alem Nadirşah oğlunun etibarnamə əsasında minik avtomobilini idarə etmək hüququ olmuşdur. Eləcə də, Rusiya Federasiyasının səlahiyyətli orqanları tərəfindən verilmiş sürücülük vəsiqəsinə əsasən Mamedov Alem Nadirşah oğlunun “B”, “C”, “E” kateqoriyalı avtomobilləri idarə etmək hüququ olmuşdur.

“İcbari sığortalar haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 25.1.3-cü və “Yol hərəkəti haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 35-ci maddələrinə istinad edən birinci instansiya məhkəməsinin qənaətinə görə Mamedov Alem Nadirşah oğlu əcnəbi vətəndaş olduğundan o, sürücülük vəsiqəsini Azərbaycan Respublikasında daimi yaşamaq üçün icazə aldığı gündən bir ay müddətində dəyişdirməli idi. Məhkəmə bu qaydaya əməl olunmamasını avtomobilin səlahiyyəti olmayan şəxs tərəfindən idarə olunması kimi qiymətləndirmiş və hesab etmişdir ki, iddiaçının məhz bu səbəbdən cavabdehə qarşı subroqasiya hüququ yaranmışdır.

Məhkəmə hesab etmişdir ki, sürücülük vəsiqəsinin dəyişdirilməməsi cavabdehin sürücülük hüququnun olmaması və avtomobilin səlahiyyəti olmayan şəxs tərəfindən idarə olunması kimi qiymətləndirilə bilməz. “Yol hərəkəti haqqında” Qanununun 35-ci maddəsində sürücülük vəsiqəsinin dəyişdirilməsi nəzərdə tutulmuş olsa da, cavabdeh buna görə inzibati məsuliyyətə cəlb olunmamışdır. Cavabdehin barəsində İXM-nin 327.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş inzibati tənbeh tədbiri onun avtomobili ara məsafəsini gözləmədən idarə etməsinə görə tətbiq edilmişdir.

Göstərilənlərə əsasən məhkəmə hesab etmişdir ki, göstərilən vəziyyətdə sığorta şirkətinin subroqasiya hüququ yaranmamış və bu səbəbdən də iddia tələbi əsaslı sayıla bilməz.

İddiaçı “Günay Sığorta”ASC kassasiya şikayəti verərək, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin 23 sentyabr 2020-ci il tarixli qətnaməsinin ləğv edilməsi və iddianın təmin edilməsi barədə yeni qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Kassasiya şikayəti onunla əsaslandırılmışdır ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosessual hüquq normaları pozulmuşdur. Belə ki, Mamedov Alem Nadirşah

oğlu Rusiya Federasiyasının vətəndaşı olsa da, ona etibarlılıq müddəti 01 may 2022-ci il tarixədək olan daimi yaşamaq üçün icazə verilmiş və o, Quba rayonu, 2-ci Nügədi kəndi ünvanına qeydiyyatla alınmışdır. Belə olan halda, apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən “Yol hərəkəti haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 35-1-ci maddəsinin II bəndi düzgün tətbiq olunmamışdır. Qeyd olunan imperativ normaya əsasən cavabdeh Azərbaycan Respublikasında nəqliyyat vasitələrini idarə olunması üçün sürücülük vəsiqəsini dəyişdirilməli idi. Həmçinin Dövlət Yol Polisinin tərtib etdiyi inzibati xəta haqqında qərarın da məhkəmə üçün yalnız hadisənin olub-olmaması və şəxsin həmin hadisəyə aidiyyəti hissəsində məcburi olmalıdır və apellyasiya instansiyası məhkəməsinin cavabdehin yalnız İXM-in 327.1-ci maddəsi ilə məsuliyyətə cəlb olunmasına dair mövqeyi əsassızdır.

Kassasiya şikayətinə işə baxan Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki Kollegiyası iş üzrə qəbul etdiyi qərarında qanunvericiliyin aşağıdakı normalarına istinad etmişdir:

Azərbaycan Respublikasının Mülki Məcəlləsi üzrə:

- 21.1-ci maddə - hüququ pozulmuş şəxs ona vurulmuş zərərin əvəzinin tam ödənilməsinə tələb edə bilər, bu şərtlə ki, qanunda və ya müqavilədə zərərin əvəzinin daha az miqdarda ödənilməsi nəzərdə tutulmasın;

-21.2-ci maddə - əsasən zərər dedikdə, hüququ pozulmuş şəxsin pozulmuş hüququnu bərpa etmək üçün çəkdiyi və ya çəkməli olduğu xərclər, əmlakından məhrum olması və ya əmlakının zədələnməsi (real zərər), habelə hüququ pozulmasaydı, həmin şəxsin adı mülki dövriyyə şəraitində əldə edəcəyi gəlirlər (əldən çıxmış fayda) başa düşülür;

- 883.1-ci maddə - sığorta müqaviləsi sığortalının müvafiq sığorta haqqı ödəməsi müqabilində sığorta obyektinin məruz qala biləcəyi risklərlə bağlı itkilərin, dəyən zərərin əvəzinin və ya razılaşıdırılan pul məbləğinin müəyyən bir hadisənin baş verməsi əsasında ödənilməsinin sığortaçı tərəfindən öhdəlik kimi götürülməsi şərtlərinin təsbit edildiyi razılaşmadır;

- 916.1-ci maddə - sığortalı zərərin əvəzini ödəmək tələbini üçüncü şəxs qarşısında irəli sürə bilirsə, həmin tələb sığortaçıya bu şərtlə keçir ki, o, zərərin əvəzini sığortalıya ödəmiş olsun;

-922.1-ci maddə - sığorta hadisəsi qanunvericiliyə və ya sığorta müqaviləsinə görə

sığorta ödənişinin sığortalıya, sığorta olunana və ya digər faydalanan şəxslərə ödənilməsi üçün əsas olan, sığorta müqaviləsinin qüvvədə olduğu müddət ərzində baş verən hadisə və ya yaranan haldır;

-926.1-ci maddə - sığorta ödənişi sığorta hadisəsi baş verdikdə qanunvericiliyə, həmçinin sığorta müqaviləsinə uyğun olaraq, sığortaçı tərəfindən ödənilən maliyyə kompensasiyasıdır;

- 926.2-ci maddə - sığortaçı sığorta ödənişini sığorta məbləği həddində həyata keçirir;

MM-nin 926.3-cü maddəsinə əsasən sığorta ödənişinin miqdarının müəyyən edilməsi və ödənilməsi qaydası icbari sığortada icbari sığorta qanunları ilə, könüllü sığortada sığorta müqaviləsi ilə müəyyən edilir;

-936.2-ci maddə - faydalanan şəxsin zərər vuran şəxsə qarşı zərərin əvəzini ödəmək tələbi (iddiası) ilə bağlı hüquq əmlak sığortası üzrə sığorta ödənişini vermiş sığortaçıya subroqasiya qaydasında onun verdiyi sığorta ödənişi məbləğində keçir;

- 1096.1-ci maddə - mülki hüquq pozuntusu (delikt) hüquqla və ya qanunla müdafiə edilən başqa şəxsə (zərərçəkənə) birbaşa ziyan və ya zərər vurulmasına gətirib çıxaran təqsirli, hüquqa zidd (mülki qanunvericiliyin normalarını pozan) əməldir (hərəkət və ya hərəkətsizlikdir);

- 1096.2-ci maddə - delikt törətmiş şəxs mülki hüquq məsuliyyəti daşıyır (maddə 1096.2);

- 1097.1-ci maddə - mülki hüquq pozuntusu (delikt) nəticəsində fiziki şəxsin şəxsiyyətinə və ya əmlakına vurulmuş zərərin, habelə hüquqi şəxsin əmlakına və işgüzar nüfuzuna vurulmuş zərərin əvəzi zərər vuran tərəfindən tam həcmdə ödənilməlidir;

- 1108.1-ci maddə - ətrafdakılar üçün yüksək təhlükə ilə bağlı fəaliyyəti (nəqliyyat vasitələrindən, mexanizmlərdən, yüksək gərginlikli elektrik enerjisindən, atom enerjisindən, partlayıcı maddələrdən, güclü təsir edən zəhərlərdən və i.a. istifadə edilməsi; tikinti fəaliyyətinin və onunla bağlı digər fəaliyyətin həyata keçirilməsi və s.) nəticəsində mülki hüquq pozuntusu törətmiş fiziki və hüquqi şəxslər yüksək təhlükə mənbəyinin vurduğu zərərin əvəzini ödəməyə borcludurlar, bu şərtlə ki, zərərin qarşısı alınmaz qüvvənin təsiri və ya zərərçəkənin qəsdini nəticəsində əmələ gəldiyini sübuta yetirməsinlər. Zərərin əvəzini ödəmək vəzifəsi yüksək təhlükə mənbəyinə mülkiyyət hüququ ilə və ya digər qanuni əsasla (icarə hüququ ilə, nəqliyyat vasitəsini idarə etmək hüququna dair etibarnamə

üzrə və i.a.) sahiblik edən fiziki və ya hüquqi şəxsin öhdəsinə qoyulur;

-1108.2-ci maddə - yüksək təhlükə mənbəyinin sahibi digər şəxslərin hüquqa zidd hərəkətləri nəticəsində mənbənin onun sahibliyindən çıxdığını sübuta yetirərsə, həmin mənbənin vurduğu zərər üçün məsuliyyət daşımır. Belə hallarda yüksək təhlükə mənbəyinin vurduğu zərər üçün məsuliyyəti mənbəyə hüquqa zidd yiyələnmiş şəxslər daşıyırlar. Yüksək təhlükə mənbəyinin sahibi həmin mənbənin onun sahibliyindən hüquqa zidd götürülməsində təqsirli olduqda məsuliyyət həm mənbə sahibinin, həm də yüksək təhlükə mənbəyinə hüquqa zidd yiyələnmiş şəxsin üzərinə qoyula bilər.

“İcbari sığortalar haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunu üzrə:

- 25.1.3-cü maddə - icbari sığorta şəhadətnaməsində göstərilən əmlakın onu istifadə etməyə, idarə etməyə, işlətməyə və digər qaydada istismar etməyə hüququ olmayan şəxs tərəfindən istismar edilməsi sığortaçının mülki məsuliyyətin icbari sığortası üzrə verdiyi sığorta ödənişi məbləğində sığortalıya və (və ya) müvafiq hallarda sığorta olunana qarşı subroqasiya hüququ yaranır; bu zaman, müvafiq əmlak buna hüququ olmayan şəxs tərəfindən sığortalının və ya sığorta olunanın, bu barədə məlumatlı olmağa borclu olduğu hallar istisna olmaqla, xəbəri olmadan istismar edilərsə, subroqasiya hüququ həmin şəxsə qarşı yaranır;

- 25.2-ci maddə - bu Qanunun 25.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hallarda subroqasiya hüququ sığorta hadisəsinin baş verməsində təqsirli olan şəxsə qarşı yaranır. Sığorta hadisəsinin baş verməsində təqsirli olan şəxs işlərin təhlükəsiz aparılmasına əmək müqaviləsi, mülki hüquqi müqavilə və ya mizd əsasında müəyyən tapşırığın yerinə yetirilməsi üçün müvafiq əmlakı işlətməsi, idarə etməsi və ya digər qaydada istifadəsi üçün ona verən sığortalının (sığorta olunanın) nəzarəti altında fəaliyyət göstərdiyi və ya fəaliyyət göstərməli olduğu halda, subroqasiya hüququ həmin sığortalıya (sığorta olunana) qarşı da istifadə edilə bilər.

“Yol hərəkəti haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunu üzrə:

- 33-cü maddəsinin I hissəsi - bu maddənin ikinci hissəsində nəzərdə tutulan yaş həddinə çatmış, sağlamlıq cəhətdən sürücülüyə yararlı, yol hərəkəti qaydalarını bilən, sürmə vərdişi və sürücülük vəsiqəsi olan hər bir fiziki şəxs

Azərbaycan Respublikasının ərazisində nəqliyyat vasitələrini idarəetmə hüququna malikdir;

- 35-1-ci maddəsinin II hissəsi - Azərbaycan Respublikasında müvəqqəti olan əcnəbi və ya vətəndaşlığı olmayan şəxs yol hərəkətinin tənzimlənməsi sahəsində Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrə uyğun olaraq xarici dövlətin səlahiyyətli orqanı tərəfindən verilmiş və etibarlıq müddəti qurtarmamış sürücülük vəsiqəsi əsasında Azərbaycan Respublikası ərazisində nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququna malikdir. Əcnəbi və ya vətəndaşlığı olmayan şəxs Azərbaycan Respublikasında müvəqqəti və ya daimi yaşamaq üçün icazə aldıqda, ölkə ərazisində nəqliyyat vasitələrini idarə etmək üçün sürücülük vəsiqəsini həmin icazəni aldığı gündən bir ay müddətində bu Qanunun 35-ci maddəsinin VI-VIII hissələrində müəyyən edilmiş qaydada dəyişdirməlidir;

-35-1-ci maddəsinin III hissəsi - bu Qanunun 35-1-ci maddəsinin I və II hissələrində nəzərdə tutulmuş hallarda sürücülük vəsiqəsi dəyişdirildikdə, xarici dövlətin səlahiyyətli orqanı tərəfindən verilmiş sürücülük vəsiqəsi yeni sürücülük vəsiqəsi ilə birlikdə həmin şəxsə qaytarılır.

Məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən mübahisəli hüquq münasibətini tənzimləyən maddi hüquq normaları düzgün tətbiq olunmuşdur. İş üzrə düzgün qətnamə qəbul edilməməsi ilə nəticələnən prosessual hüquq normalarının pozulması və ya düzgün tətbiq olunmaması halları müəyyən edilmir. Bu baxımdan apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsinin ləğv olunması və ya dəyişdirilməsi üçün əsaslar müəyyən edilməmişdir.

Belə ki, cavabdehin Azərbaycan Respublikası vətəndaşı olmaması və yol-nəqliyyat hadisəsi törədilən zaman onun Rusiya Federasiyasında verilmiş sürücülük vəsiqəsi əsasında nəqliyyat vasitəsini idarə etməsi işin mübahisəsiz hallarıdır.

İddiaçı “İcbari sığortalar haqqında” Qanunun 25.1.3-cü və “Yol hərəkəti haqqında” Qanunun 35-1-ci maddəsinin II hissəsinə istinad edərək hesab etmişdir ki, sığorta hadisəsi baş verən zaman cavabdehin avtomobili idarə etmək hüququ olmamış və bu səbəbdən iddiaçının subroqasiya hüququ yaranmışdır.

Eyni zamanda məhkəmə kollegiyası vurğulamışdır ki, “İcbari sığortalar haqqında”

Qanunun 25.1-ci maddəsi ilə müəyyən olunmuş hallar sığortaçının mənafeələrinin müdafiəsini təmin etməyə yönəldilmişdir. Nəqliyyat vasitəsi yüksək təhlükə mənbəyi olmaqla yanaşı, şəxsin onun idarə edilməsi və ya digər formada istismarı üçün xüsusi nəzəri və təcrübi bilikləri olmalıdır. Belə bilikləri olmayan şəxsin avtomobili idarə etməsi sığorta hadisəsinin baş vermə riskini artırır və son nəticədə sığortaçının üçüncü şəxslər qarşısında məsuliyyətini əmələ gətirir.

Məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki, cavabdehin Rusiya Federasiyasının səlahiyyətli orqanı tərəfindən verilmiş sürücülük vəsiqəsi olmuş və “Yol hərəkəti haqqında” Qanuna əsasən onun Azərbaycan Respublikasında avtomobili idarə etmək hüququ ümumən tanınmışdır. Belə olan halda, onun avtomobili idarə etməyə nəzəri bilikləri və vərdişi olmuş, avtomobili idarə etməklə sığortaçının məsuliyyət riski, Azərbaycan Respublikasının səlahiyyətli orqanı tərəfindən verilmiş sürücülük vəsiqəsinə malik şəxslərlə müqayisədə artmamışdır.

Məhkəmə kollegiyasının qənaətinə görə “Yol hərəkəti haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 35-1-ci maddəsinin məqsədi (həmin maddə 11 noyabr 2016-cı il tarixdə Qanuna əlavə edilmişdir) uzun müddət ərzində Azərbaycan Respublikası ərazisində yaşayaraq, nəqliyyat vasitələrini idarə edən şəxslərin uçotunu aparmaqdan ibarət olmuşdur. Əks halda, qanunvericiliklə sürücülük vəsiqəsinin dəyişdirilməsi üçün xüsusi qaydalar, o cümlədən şəxsin imtahan vermək, mütləq tibbi yoxlanışdan keçmək və s. tələblər müəyyən olunardı.

Halbuki, Qanunun 35-1-ci maddəsinin II hissəsində istinad edilən Qanunun 35-ci maddəsinin VII bəndinə görə sürücülük vəsiqəsinin dəyişdirilməsi sahibinin ərizəsi əsasında əvvəllər malik olduğu bütün kateqoriyalar (altkateqoriyalar) saxlanılmaqla, bu Qanunun 35-ci maddəsinin VIII hissəsində nəzərdə tutulan sənədlər təqdim edildikdə və şəxs barəsində qanuni qüvvəyə minmiş və icrası təxirə salınmamış və ya icrasına möhlət verilməmiş yol hərəkəti, yol hərəkəti təhlükəsizliyinin təmin edilməsi və avtomobil yollarından istifadə qaydaları əleyhinə olan inzibati xəta haqqında iş üzrə tətbiq edilən inzibati cərimə ödənildikdə imtahansız Azərbaycan Respublikasının müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən 30 dəqiqə ərzində həyata keçirilir.

Yəni qanunvericiliklə belə şəxslərin nəqliyyat vasitəsini idarə etməyə nəzəri

biliklərinin və praktiki vərdişlərinin yenidən yoxlanılması nəzərdə tutulmamışdır.

Həmçinin Qanunun 35-1-ci maddəsinin III hissəsi ilə sürücülük vəsiqəsinin dəyişdirilməsi zamanı şəxsə xarici dövlətin səlahiyyətli orqanı tərəfindən verilmiş sürücülük vəsiqəsinin də qaytarılması nəzərdə tutulmuşdur.

Beləliklə, məhkəmə kollegiyasının gəldiyi nəticəyə görə “Yol hərəkəti haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununa 35-1-ci maddəsinin əlavə edilməsi sığortaçının mənafeələrinin qorunması ilə əlaqəli olmamış, belə məqsəd nəzərdə tutulmamışdır.

Odur ki, yol nəqliyyat hadisəsi törədilən zaman cavabdeh “İcbari sığortalar haqqında” Qanunun 25.1.3-cü maddəsində nəzərdə tutulduğu mənada Azərbaycan Respublikasının ərazisində nəqliyyat vasitələrini “idarəetməyə hüququ

olmayan şəxs” hesab oluna bilməz və iddiaçının qeyd olunan maddəyə istinadən tələbi əsassız olmuşdur.

Beləliklə, məhkəmə kollegiyası apellyasiya instansiyası məhkəməsinin gəldiyi nəticə ilə razılaşaraq hesab etmişdir ki, mübahisələndirilən qətnamə qəbul edilərkən işin faktiki halları tam, hərtərəfli və obyektiv araşdırılmış və tərəflər arasındakı mübahisənin həlli üçün tətbiq edilməli olan maddi və prosessual hüquq normaları düzgün tətbiq edilmiş, iş üzrə qanuni və əsaslı qətnamə qəbul olunmuşdur.

Buna görə, kassasiya instansiyası məhkəməsinin iş üzrə qəbul etdiyi qərarla iddiaçının kassasiya şikayəti təmin edilməmiş və apellyasiya instansiyası qətnaməsi dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Fərdi hesabın sığorta hissəsində toplanmış, yalnız istifadə olunmamış pensiya kapitalı 80% artırılmaqla 1 iyul 2017-ci il tarixinə fərdi hesabın sığorta hissəsində qeydə alınmaqla (“Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 27.1-ci maddəsinin tətbiqi ilə bağlı)

İddiaçı 10 fevral 1951-ci ildə doğulmuş və Bakı şəhərində yaşayır. İddiaçıya 2014-cü ildən cavabdeh Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun Bakı şəhəri Nizami rayon şöbəsi (bundan sonra məndə cavabdeh) tərəfindən yaşa görə əmək pensiyası təyin edilmiş, 2014-cü il tarixdən işdən çıxması ilə əlaqədar iddiaçının əmək pensiyası yenidən hesablanaraq üzərinə əlavələr edilmişdir. Sonradan iddiaçı fərdi hesabının sığorta hissəsində toplanan və istifadə olunmamış (əmək pensiyasının sığorta hissəsinin hesablanmasında nəzərə alınmamış) pensiya kapitalının 80% artırılmaqla 1 iyul 2017-ci il tarixinə fərdi hesabın sığorta hissəsində qeydə alınmaqla yenidən hesablanmasını xahiş etmişdir.

Bakı İnzibati Məhkəməsinin qərarı ilə iddia rədd edilmişdir.

Birinci instansiya məhkəməsinin mövqeyinə görə iddiaçının tələbi üzrə barəsində istinad olunun “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun normalarının tətbiq edilməsi mümkün deyil. Belə ki, sözügedən Qanunun 1 iyul 2017-ci il tarixdən qüvvəyə minmiş 27.1-ci maddəsində bu norma hamin tarixdən əvvəl əmək pensiyası təyin olunmuş şəxslərə tətbiq olunmasının istisna olunduğu nəzərdə tutulmuşdur. Odur ki, iddiaçının tələbinin

əsası kimi istinad etdiyi hallarla və təqdim etdiyi sübutlarla iddiası sübut olunmur.

Birinci instansiya məhkəməsinin qərarından iddiaçı tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayətinə əsasən inzibati işə baxmış Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati kollegiyasının qərarı ilə iddiaçının həmin şikayəti təmin edilməmiş, təmənmiş, birinci instansiya məhkəməsinin qərarı işə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

İddiaçı apellyasiya məhkəməsinin həmin qərarından kassasiya şikayəti vermişdir.

İşin mübahisə olunmayan hallarına əsasən 2 mart 2014-cü ildə iddiaçıya yaşa görə əmək pensiyası təyin edilmişdir.

İddiaçı hesab etmişdir ki, fərdi hesabının sığorta hissəsində toplanan və istifadə olunmamış (əmək pensiyasının sığorta hissəsinin hesablanmasında nəzərə alınmamış) pensiya kapitalı 80% artırılıb 2017-ci il 1 iyul tarixinə fərdi hesabın sığorta hissəsində qeydə alınmaqla pensiyası yenidən hesablanmalıdır.

Cavabdehin mövqeyinə görə iddiaçıya 2014-cü ildə pensiya təyin edildiyindən və iddiaçının istinad etdiyi “Əmək pensiyaları haqqında” Qanunun 27.1-ci maddəsinin üçüncü cümləsi 1 iyul 2017-ci il tarixdə qüvvəyə mindiyindən, bu norma 1 iyul 2017-ci il tarixdən

pensiya hüququ olan şəxslərə şamil olunduğundan iddiaçının tələbi əsaslı olmamışdır.

İddiaçı kassasiya kollegiyasının iclasında bildirmişdir ki, ona pensiya təyin olunduqdan az sonra başqa işdə işləməyə başlamışdır, müəyyən miqdarda əmək haqqı alır və bu əmək haqqından məcburi dövlət sosial sığorta haqları tutulur. O, hazırkı iddiasında pensiya təyin olunduqdan sonra yığdığı pensiya kapitalına görə pensiyanın yenidən hesablanmasını deyil, pensiya təyin olunan zaman istifadə olunmamış pensiya kapitalının 80 faizə çatdırılmasını və fərdi hesabının sığorta hissəsində qeydə alınmasını istəyir.

Hazırkı mübahisə iddiaçıya yaşa görə əmək pensiyası təyin edilənə qədər toplanmış olduğu pensiya kapitalının yenidən nəzərə alınmalı olması ilə bağlıdır.

“Əmək pensiyaları haqqında” Qanunun 27.1-ci maddəsinin 1 iyul 2007-ci il tarixdən qüvvədə olan üçüncü cümləsinə görə sığortaolunanların, o cümlədən işləyən əmək pensiyaçıların 01 yanvar 2006-cı il 1 yanvar tarixdən 01 iyul 2017-ci il tarixədək olan dövr üzrə fərdi hesabının sığorta hissəsində toplanan və istifadə olunmamış (əmək pensiyasının sığorta hissəsinin hesablanmasında nəzərə alınmamış) pensiya kapitalı 80% artırılmaqla, 01 iyul 2017-ci iltarixə fərdi hesabın sığorta hissəsində qeydə alınır.

Bu cümlə əvvəllər “Əmək pensiyaları haqqında” Qanunun 27.1-ci maddəsində olmamış, 1 iyul 2017-ci il tarixdən qüvvəyə minməklə sonradan əlavə edilmişdir.

Qanunun tələbinə görə bu norma sığortaolunanlara və işləyən əmək pensiyaçılarına şamil oluna bilər. Yəni mümkündür ki, 01 yanvar 2006-cı il tarixdən 1 iyul 2017-ci il tarixə qədər (təbii ki, həm də 01 iyul 2017-ci il tarixdən sonra) olan dövr ərzində şəxsin pensiya hüququ yaranmış olsun, lakin şəxsə ya pensiya təyin edilməsin, ya da pensiya təyin edilsin, lakin şəxs həm də işləməyə davam etsin.

Bu iki vəziyyətdə olan vətəndaşlara pensiya təyin edilən zaman “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 27.1-ci maddənin üçüncü cümləsi tətbiq oluna bilər ona görə ki, bu kateqoriyaya aid olan şəxslər işlərini davam etdirmiş şəxslər olurlar və onların əmək haqqlarından məcburi dövlət sosial sığorta yığımını davam edir, onların fərdi hesabında toplanır və istifadə olunmur. Bu halda 01 yanvar 2006-cı il tarixdən 01 iyul 2017-ci il tarixədək olan dövr

ərzində hər iki kateqoriyaya aid şəxslərin fərdi hesabının sığorta hissəsində toplanan və istifadə olunmamış, bu müddətdə pensiya təyin edilən və işləməyə davam edən şəxslərin isə pensiya təyin olunduqdan sonra 01 iyul 2017-ci il tarixədək işlədiyi müddət ərzində fərdi hesabının sığorta hissəsində toplanan və istifadə olunmamış pensiya kapitalı 80%(səksən faiz) artırılmaqla 01 iyul 2017-ci il tarixə fərdi hesabın sığorta hissəsində qeydə alınacaqdır.

İddiaçıya pensiya təyin edilənədək yığdığı pensiya kapitalı nəzərə alınmaqla 2014-cü ildə ona pensiya təyin edilmiş, bu zaman istifadə etmədiyi pensiya kapitalı mövcud olmamışdır. “Əmək pensiyaları haqqında” Qanunun 27.1-ci maddəsinin üçüncü cümləsi pensiya təyin edilənə qədər toplanmış və pensiya təyin edilən zaman istifadə edilmiş pensiya kapitalının fərdi hesabın sığorta hissəsində 80 faiz artırılmasını nəzərdə tutmamışdır.

İddiaçının pensiya təyin edilənə qədər topladığı pensiya kapitalından istifadə edilərək ona pensiya təyin edilmiş, bu zaman fərdi hesabının sığorta hissəsində istifadə edilməmiş pensiya kapitalı mövcud olmamışdır.

Odur ki, iddiaçının müraciətini təmin etməməklə cavabdeh inzibati orqan haqlı olmuşdur.

Cavabdehin mövqeyi ilə razılaşan apelyasiya instansiyası məhkəməsi həmçinin hesab etmişdir ki, “Əmək pensiyaları haqqında” Qanunun 27.1-ci maddəsində fərdi hesabın sığorta hissəsində qeydə alınmış pensiya kapitalının 80%(səksən faiz) faiz miqdarında artırılması 01 iyul 2017-ci il tarixdən sonra pensiya hüququ yaranan şəxslərə şamil edildiyindən iddiaçı öz müraciətində haqlı olmamışdır.

Məhkəmə kollegiyası apelyasiya instansiyası məhkəməsinin bu mövqeyi ilə razılaşmayaraq bildirmişdir ki, “Əmək pensiyaları haqqında” Qanunun 27.1-ci maddəsinin üçüncü cümləsi 01 iyul 2017-ci il tarixdən qüvvəyə minməyə də, cümlənin mənasından da görünür ki, bu norma 01 iyul 2017-ci ilə qədər pensiya hüququ yaranmış şəxslərə də şamil oluna bilər. Lakin bu zaman nəzərə alınmalıdır ki, bu norma 01 iyul 2017-ci ilə qədər pensiya hüququ yaranmış o şəxslərə şamil olunacaq ki, həmin şəxslərə ya 01 iyul 2017-ci ilə qədər pensiya təyin edilməmiş olsun, ya da pensiya təyin edilsin və şəxs işləməkdə davam etsin.

Təsadüfi deyil ki, Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhəlinin Sosial

Müdafiəsi Nazirliyi kollegiyasının 2017-ci il 11 dekabr tarixli 17 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş “Əmək pensiyaları haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununa əsasən əmək pensiyalarının təyin edilməsi, yenidən hesablanması, bir növündən başqa növünə keçirilməsi və ödənilməsi Qaydaları”nın 5.2-ci bəndində “Əmək pensiyaları haqqında” Qanunun 27.1-ci maddəsinin üçüncü cümləsinin tətbiqi ilə bağlı Misaal 45-də 2017-ci ilin martında, yəni 01 iyul 2017-ci ilə qədər pensiya hüququ yaranmış

şəxsə münasibətdə yeni normanın hansı qaydada tətbiq edilməsi izah edilmişdir.

Odur ki, mübahisə edilən məhkəmə qərarının əsaslandırma hissəsində qüvvədə olan hüquq normalarının məhkəmənin gəldiyi nəticəyə təsir etməyən şəkildə pozulması hallarının olmasına baxmayaraq, qərar digər əsaslar üzrə düzgün olduğundan Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin İnzibati kollegiyasının qərarı ilə iddiaçının kasasiya şikayəti təmin olunmamışdır.

Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəllənin 93.1.1-ci maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq vergilər, faizlər və maliyyə sanksiyaları üzrə ümitsiz borclar vergi orqanları tərəfindən bu Məcəllədə müəyyən edilmiş vergi öhdəliyinin yerinə yetirilməsi müddəti qurtarıqda silinir.

İddiaçı Sumqayıt şəhər Kooperativ Cəmiyyəti cavabdeh 2 sayılı Ərazi Vergilər Departamentinə qarşı iddiaçının şəxsi hesab vərəqəsindən vergi orqanının tələb etmə hüququ keçmiş 11856,40 manat məbləğində borcun silinməsibarədə iddia ərizəsi ilə Sumqayıt İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinə (bundan sonra mətdə birinci instansiya məhkəməsi) müraciət etmişdir.

İddiaçının iddia tələbi onunla əsaslandırılmışdır ki, şəxsi hesab vərəqəsi ilə müəyyən olunur ki, 2010-cu ildən olan dövr üçün cavabdeh tərəfindən iddiaçıya ümumilikdə 11856,40 manat məbləğində vergi, faizlər və maliyyə sanksiyaları hesablanmışdır. Cavabdeh tərəfindən 2013-cü ilə kimi olan borclar tələbetmə müddəti keçməsinə baxmayaraq, şəxsi hesab vərəqəsindən silinməmişdir. Bununla bağlı cavabdehə dəfələrlə şifahi və yazılı müraciətlər etsə də, heç bir müsbət nəticə əldə edə bilməmiş, cavabdeh ona rəsmi cavab verməmişdir. Bu səbəbdən də iddiaçı məhkəməyə müraciət etmək qərarına gəlmişdir.

Birinci instansiya məhkəməsinin qərarı ilə iddia Sumqayıt şəhər Kooperativ Cəmiyyətinin şəxsi hesab vərəqəsindən vergi orqanının tələb etmə hüququ keçmiş 10402,96 manat məbləğində borcun silinməsi hissəsində qismən təmin edilmiş, hamin iddia qalan hissədə isə təmin olunmamışdır.

Məhkəmənin qeyd olunan qərarından narazı qalan cavabdeh apellyasiya şikayəti verərək birinci instansiya məhkəməsinin qərarının ləğv edilməsini və iddianın bütövlükdə rədd edilməsi barədə yeni qərarın qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının (bundan sonra mətdə apelyasiya instansiyası məhkəməsi) qərarı ilə cavabdehin apellyasiya şikayətinin təmin edilməmiş və birinci instansiya məhkəməsinin qərarı dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Həmin qərardan cavabdeh kassasiya şikayəti verərək bu şikayətini onunla əsaslandırmışdır ki, birinci və apelyasiya instansiya məhkəmələri tərəfindən işin faktiki halları və iş üzrə mövcud olan sübutlar düzgün araşdırılmamış, habelə qanunvericiliyin tələbi nəzərə alınmadan əsassız və qanunsuz qərar qəbul edilmişdir.

Belə ki, iddiaçının şəxsi hesab vərəqəsinin «Əmlakə yönəldilən məbləğ üzrə vərəqə» hissəsində 10194,03 manat vergi borcunun cəmiyyətə məxsus olan əmlakın siyahıya alınaraq ixtisaslaşdırılmış hərracda satılmasından əldə olunan vəsait hesabına ödənilməsinə qət etmiş 5 ədəd məhkəmə qətnaməsi qüvvədədir. Qeyd olunan qətnamələr cavabdehin iddiaya qarşı etirazı ilə birlikdə məhkəməyə təqdim edilmiş və iş materiallarında mövcuddur. Hazırda həmin qətnamələr üzrə qismən ödənişlər edildiyindən ümumilikdə 10194,03 manat ödənilməmiş vergi borcu şəxsi hesab vərəqəsində qalmışdır.

Lakin birinci və apelyasiya instansiya məhkəmələri tərəfindən nədənsə qeyd olunan məhkəmə qətnamələri nəzərə alınmamış, başqa sözlə - qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarına zidd qərar qəbul edilmişdir.

Qeyd olunan məhkəmə qərarında əks olunmuş hüquqi mövqeyə əsasən «qanunverici yalnız bir halda – vergi orqanı 5 illik müddət

ərzində ona verilmiş hüquqlardan istifadə edərək borcun ödənilməsi istiqamətində tədbir görmədikdə, həmin borcun ümitsiz borc kimi silinməsinə nəzərdə tutur».

Bundan əlavə məhkəmə 208,93 manat borcun isə 2012-ci il və 2013-cü ilin aprel ayına qədər olan borcları təşkil etdiyini bildirsə də iddianın bu hissə ilə bağlı da şəxsi hesab vərəqəsindəki məlumatları tam araşdırmamışdır.

Belə ki, məhkəmə bu hissəyə qiymət verdiyi zaman şəxsi hesab vərəqəsinin göstərilən tarixlərdən sonra büdcəyə olan ödənişləri (məs., 26 yanvar 2017-ci il tarixdə 95,0 manat ödəniş) və azalma, silinmə əməliyyatlarını, o cümlədən bunlarla əlaqədar vergi borclarının ödənilmə ardıcılığını müəyyən edən Vergi Məcəlləsinin 88-ci maddəsinin tələblərini nəzərə almalı olduğu halda bunları etməmiş və nəticədə əsassız qərar qəbul etmişdir.

Kassasiya şikayətinin müəllifi daha sonra qeyd etmişdir ki, analoji iş olan iddiaçı «Bakı şəhər Dezinfeksiya Stansiyasının Suraxanı Rayonlararası Bölməsi» MMC-nin cavabdeh Vergilər Nazirliyi yanında Bakı şəhəri Lokal Gəlirlər Departamentinə qarşı tutulması məhkəmə qərarı ilə təmin olunmuş vergi borcunun ümitsiz borc qismində silinməsi ilə bağlı qaldırdığı iddia ərizəsi birinci və apelyasiya instansiya məhkəmələri tərəfindən təmin olunmamış və qeyd olunan qərarlar Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 24 iyul 2018-ci il tarixli qərarı ilə qüvvədə saxlanılmışdır. Bundan sonra «Bakı şəhər Dezinfeksiya Stansiyasının Suraxanı Rayonlararası Bölməsi» MMC Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinə şikayətlə müraciət edərək Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 24 iyul 2018-ci il tarixli qərarının Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və qanunlarına uyğunluğunun yoxlanılmasını xahiş etmiş və şikayət edilən məhkəmə aktı ilə MMC-nin hüquq və azadlıqlarının pozulması müəyyən edilmədiyindən Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin 12 iyun 2019-cu il tarixli qərarı ilə Konstitusiyaya işinin icraatına xitam verilmişdir.

Həmin qərardada göstərilmişdir ki, vergi qanunvericiliyinin mövcud normalarında məhkəmə qərarı ilə təmin edilmiş vergi öhdəliyinin icrası müddəti müəyyən edilməmişdir. Qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə aktı ilə təmin edilmiş vergi borcunun ümitsiz borc hesab edilərək silinməsi vergi qanunvericiliyində birbaşa nəzərdə tutulmadığından, mübahisələndirilən

məhkəmə aktları ilə ərizəçinin hüquq və azadlıqlarının pozulması müəyyən edilməmişdir.

Bütün yuxarıda göstərilənlərə əsasən cavabdeh kasasiya şikayətində Sumqayıt Apelyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının qərarının ləğv edilməsi və iddia tələbinin rədd edilməsi barədə yeni qərarın qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Ali Məhkəmənin İnzibati Kollegiyası məruzəçi hakimin məruzəsini, cavabdehin nümayəndəsi və vəkiliyin izahat və çıxışlarını dinləyərək, işin faktiki hallarının qüvvədə olan qanunvericilik normalarına uyğunluğunu yoxlayaraq hesab etmişdir ki, aşağıda qeyd olunanları nəzərə alaraq iş üzrə cavabdehin kasasiya şikayəti təmin edilməməli, apelyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı dəyişdirilmədən saxlanılmalıdır.

Azərbaycan Respublikasının İnzibati Prosesual Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə İPM-nin) 91-ci maddəsinə əsasən Ali Məhkəmə mübahisə ilə bağlı işə şikayət həddində baxır və yalnız apelyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosesual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilməsini yoxlayır.

Ali Məhkəmənin İnzibati Kollegiyası İPM-nin 91-ci maddəsinə əsasən apelyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosesual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilib-edilməməsi ilə bağlı qeyd etməyi zəruri hesab edir ki, hər bir halda kasasiya instansiyası məhkəməsi baxılan mübahisəyə maddi və prosesual hüquq normalarının faktlar əsasında tətbiq olunmasına əsaslanıb, apelyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən işin faktiki hallarının düzgün müəyyən edilib-edilməməsini də yoxlamalıdır.

Apelyasiya instansiyası məhkəməsinin hazırkı iş üzrə qəbul etdiyi qərarla, cavabdeh 2 sayılı Ərazi Vergilər Departamenti tərəfindən verilmiş apelyasiya şikayətinin təmin edilməməsi, Sumqayıt İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 02 may 2019-cu il tarixli qərarının dəyişdirilmədən qüvvədə saxlanılması qənaətinə gələrkən Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 73-cü maddəsinə, Vergi Məcəlləsinin 3.2, 3.8, 3.11, 85.4, 89.15, 90.1, 93.1.1-ci maddələrinə, Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumunun «Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 78.3, 85.4, 90.3 və 93.1.1-ci maddələrinin şərh edilməsinə dair» 12 yanvar 2011-ci il tarixli qərarına istinad edərək, belə hesab etmişdir ki, birinci instansiya məhkəməsinin hesablanmış əsas

vergi məbləği üzrə 208,93 manat məbləğində vergi borcunun 2012-ci il və 2013-cü ilin aprel ayına, əmlaka yönəldilən məbləğ üzrə isə 10194,03 manat məbləğində vergi borcunun 2007–2009-cu illərə olan borcunun vergi orqanının tələb etmə hüququ keçmiş borc məbləği kimi Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 85.4-cü maddəsinə əsasən silinməli olması, digər borcların isə 2014-cü ildən sonra yaranmış olduğuna görə həmin borc məbləğinə vergi orqanının tələb etmə hüququ keçməməsi və ona görə də iddiaçının 2014-cü ildən sonra yaranmış borcuna vergi orqanının tələb etmə hüququ olduğuna görə iddia tələbinin həmin hissədə təmin oluna bilməməsi barədə gəlidiyi nəticə əsaslıdır.

Məhkəmə kollegiyası apelyasiya instansiyası məhkəməsinin hazırkı iş üzrə qəbul etdiyi qərarla və həmin qərardan cavabdeh tərəfindən verilmiş kasasiya şikayəti ilə əlaqədar olaraq ilk öncə qeyd etməyi zəruri hesab etmişdir ki, məlum olduğu kimi iddiaçı Sumqayıt şəhər Kooperativ Cəmiyyəti Sumqayıt İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinə müraciət edərək, iddiaçının şəxsi hesab vəərəqəsindən vergi orqanının tələb etmə hüququ keçmiş 11856,40 manat məbləğində borcun silinməsi barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

İddiaçı iddia tələbini onunla əsaslandırılmışdır ki, şəxsi hesab vəərəqəsi ilə 2010-cu ildən olan dövr üçün cavabdeh tərəfindən iddiaçıya ümumilikdə 11856,40 manat məbləğində vergi, faizlər və maliyyə sanksiyaları hesablandığı müəyyən olunur. Cavabdeh tərəfindən 2013-cü ilə kimi olan borclar tələbetmə müddəti keçməsinə baxmayaraq, şəxsi hesab vəərəqəsindən silinməmişdir. Bununla bağlı cavabdehə dəfərlə şifahi və yazılı müraciətlər etsə də, heç bir müsbət nəticə əldə edə bilməmiş, cavabdeh ona rəsmi cavab verməmişdir. Bu səbəbdən də iddiaçı məhkəməyə müraciət etmək qərarına gəlmişdir.

Bununla əlaqədar olaraq məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki, cavabdehin kasasiya şikayətindəki dəlilləri əsassız olmaqla, apelyasiya instansiyası məhkəməsinin istinad etdiyi Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsinin Plenumunun «Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 78.3, 85.4, 90.3 və 93.1.1-ci maddələrinin şərh edilməsinə dair» 12 yanvar 2011-ci il tarixli qərarının müddəaları ilə tam təkzib olunur.

Belə ki, apelyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən müəyyən edilmişdir ki, «Kommersiya

hüquqi şəxslərinin Dövlət reyestrindən» çıxarışın, «Dövlət qeydiyyatı haqqında» Şəhadətnamənin və Nizamnamənin surətlərinə əsasən, Sumqayıt şəhər Kooperativ Cəmiyyəti 14 yanvar 1999-cu il tarixdə dövlət qeydiyyatına alınmışdır.

Həmçinin apelyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən müəyyən edilmişdir ki, 06 iyul 2007-ci il tarixli qiyabi qətnamənin, 25 iyul 2008-ci il, 08 dekabr 2009-cu il, 04 iyul 2007-ci il tarixli qətnamələrin təsdiq olunmuş surətlərindən görünür ki, cavabdehin iddiaçıya qarşı iddiaçının 424,40 manat borca görə 600 manat dəyərində, 03 sentyabr 2007-ci il tarixə yaranmış 241,33 manat borcuna görə 300 manat dəyərində, 01 may 2009-cu il tarixə 1298,23 manat borca görə 18500 manat dəyərində və 1467,58 manat borca görə 1500 manat dəyərində əmlaklarının siyahıya alınaraq ixtisaslaşdırılmış açıq hərracda satılması barədə iddia tələbləri təmin edilmişdir.

Eyni zamanda apelyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən müəyyən edilmişdir ki, iddiaçı tərəfindən şəxsi hesab vəərəqəsindən vergi orqanının tələb etmə hüququ keçmiş 11856,40 manat məbləğində borcun silinməsi ilə bağlı cavabdehə müraciət edilmişdir.

Birinci instansiya məhkəməsi iddianı qismən təmin edərək ona əsaslanmışdır ki, hesablanmış əsas vergi məbləği üzrə 208,93 manat məbləğində vergi borcu 2012-ci il və 2013-cü ilin aprel ayına (iddia ərizəsinə etirazda əsas vergi borcunun tərkibindən müəyyən olunur), əmlaka yönəldilən məbləğ üzrə isə 10194,03 manat məbləğində vergi borcu 2007–2009-cu illərə olan borcudur. Digər borcları isə 2014-cü ildən sonra yaranmış borc məbləği təşkil edir və iddiaçının vergi orqanının tələb etmə hüququ keçmiş borc məbləği Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 85.4-cü maddəsinə əsasən silinməlidir, digər borclar 2014-cü ildən sonra yaranmış olduğuna görə həmin borc məbləğinə vergi orqanının tələb etmə hüququ keçməmişdir, ona görə də iddiaçının 2014-cü ildən sonra yaranmış borcuna vergi orqanının tələb etmə hüququ olduğuna görə iddia tələbi həmin hissədə təmin oluna bilməz.

Məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, yaranmış mübahisə ilə bağlı apelyasiya instansiyası məhkəməsi düzgün olaraq cavabdehin apelyasiya şikayətini təmin etməyərək birinci instansiya məhkəməsinin tarixli qərarını dəyişdirilmədən qüvvədə saxlamışdır.

Belə ki, Vergi Məcəlləsinin 85.4-cü maddəsinə əsasən vergi orqanları vergiyə cəlb

edilən hesabat dövrü qurtardıqdan sonra 3 il ərzində vergi ödəyicisinin vergisini, faizləri və maliyyə sanksiyasını hesablamaq və hesablanmış məbləği yenidən hesablamaq, verginin, faizlərin və maliyyə sanksiyalarının hesablanmış (yenidən hesablanmış) məbləğini vergiyə cəlb edilən hesabat dövrü qurtardıqdan sonra 5 il ərzində tutmaq hüququna malikdirlər.

Həmin Məcəllənin 93.1.1-ci maddəsinə görə vergilər, faizlər və maliyyə sanksiyaları üzrə ümitsiz borclar vergi orqanları tərəfindən bu Məcəllədə müəyyən edilmiş vergi öhdəliyinin yerinə yetirilməsi müddəti qurtardıqda silinir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun "Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 78.3, 85.4, 90.3 və 93.1.1-ci maddələrinin şərh edilməsinə dair" 12 yanvar 2011-ci il tarixli Qərarı ilə hesablanmış vergilərin, faizlərin və tətbiq edilmiş maliyyə sanksiyalarının tutulmasının Vergi Məcəlləsinin 85.4-cü maddəsi ilə müəyyən olunmuş müddətinin bitməsi həmin Məcəllənin 93.1.1-ci maddəsinə uyğun olaraq vergi öhdəliyinin yerinə yetirilməsi müddətinin bitməsi kimi qəbul olunaraq, tutulma müddəti bitmiş vergilər, faizlər və maliyyə sanksiyaları üzrə borclar ümitsiz borc kimi silinməsinin mümkünlüyü müəyyən edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsinin Plenumu öz Qərarında qeyd etmişdir ki, Vergi ödəyiciləri tərəfindən vergi öhdəlikləri Vergi Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş müddətlərdə yerinə yetirilmədikdə, yaranmış borcların, habelə həmin öhdəliyin yerinə yetirilməsi ilə əlaqədar vergi borcu üzrə hesablanmış faizlərin və tətbiq edilmiş maliyyə sanksiyalarının ödənilməsinə təmin etmək üsulu kimi Vergi Məcəlləsində vergi orqanlarına bir sıra hüquqlar verilmişdir.

Həmin hüquqlara müəyyən edilmiş müddətlərdə ödənilməmiş vergilərin, faizlərin, maliyyə sanksiyalarının qanunla müəyyən edilmiş qaydada dövlət büdcəsinə ödənilməsinə təmin etmək, vergi ödəyicisinin hesablaşma, valyuta və ya digər hesablarından qanunvericiliyə müvafiq olaraq hesablanmış vergilər üzrə borcların və faizlərin, tətbiq edilmiş maliyyə sanksiyalarının dövlət büdcəsinə alınması üçün banklara və ya digər kredit təşkilatlarına icra (ödəniş sənədi) olan sərəncam vermək, qanunla müəyyən edilmiş hallarda vergi ödəyicisinin hesablaşma, valyuta və digər hesablarına həbs qoyulması barədə məhkəmədə iddia qaldırmaq, Vergi Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş qaydada vergi ödəyicisinin

əmlakının siyahıya alınması üçün tədbirlər görmək və sair daxildir (Vergi Məcəlləsinin 23.1.6–23.1.8-ci maddələri).

Bu hüquqların həyata keçirilməsi qaydaları isə Vergi Məcəlləsinin 65, 89 və 90-cı maddələrində təsbit olunmuşdur. Onların sırasında, borclu vergi ödəyicilərinin bank və ya digər kredit təşkilatlarında olan hesablarına sərəncamların qoyulması, əmlakın siyahıya alınmasına dair qərarların qəbul edilməsi, öhdəliyinin icrasının təmin olunması məqsədilə siyahıya alınmış əmlakın zəruri və kifayət olan həcmdə ixtisaslaşdırılmış açıq hərracda satılması məqsədilə məhkəməyə müraciət etmək kimi səlahiyyətlər nəzərdə tutulmuşdur.

Lakin vergi qanunvericiliyi vergi orqanlarının həmin hüquqların həyata keçirilməsini müəyyən müddətlə məhdudlaşdırmışdır. Vergi qanunvericiliyinə əsasən vergi orqanları vergiyə cəlb edilən hesabat dövrü qurtardıqdan sonra 3 il ərzində vergi ödəyicisinin vergisini, faizləri və maliyyə sanksiyalarını hesablamaq və hesablanmış məbləği yenidən hesablamaq, verginin, faizlərin və maliyyə sanksiyalarının hesablanmış (yenidən hesablanmış) məbləği vergiyə cəlb edilən hesabat dövrü qurtardıqdan sonra 5 il ərzində tutmaq hüququna malikdirlər.

Vergi orqanları Vergi Məcəlləsinin 85.4-cü maddəsində göstərilən 5 illik müddət ərzində Vergi Məcəlləsində nəzərdə tutulmuş hüquqlardan istifadə edərək, vergi ödəyiciləri tərəfindən vergi öhdəliklərinin yerinə yetirilməsini təmin etməlidir. Bu müddət bitdikdən sonra isə vergi ödəyicisinə hər hansı məcburiyyət tədbiri tətbiq edilə bilməz.

Vergi Məcəlləsinin 85.4-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş 5 illik müddət də iqtisadi mühitin sabitliyinə, təsərrüfat fəaliyyət iştirakçılarının iqtisadi fəaliyyətinə inamının artırılmasına şərait yaratmaqla, son nəticədə bu subyektlərin hüquqi təhlükəsizlik mexanizminin təmin olunmasına xidmət edir.

Məhz buna görə də bu müddət bitdikdən sonra vergi orqanları tərəfindən vergi ödəyicisinə məcburiyyət tədbirlərinin tətbiq edilməsi yolverilməzdir.

Konstitusiyası Məhkəməsinin Plenumu onu da qeyd etmişdir ki, Vergi Məcəlləsinin 85.4-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş 5 illik müddət həmçinin Vergi Məcəlləsinin 89.15-ci maddəsində göstərilən hallara da şamil olunmalıdır.

Vergi Məcəlləsinin 89.15-ci maddəsinə əsasən Azərbaycan Respublikasının

qanunvericiliyi ilə özəlləşdirilməsi qadağan olunan dövlət əmlakının, habelə özəlləşdirilməsi müvafiq icra hakimiyyəti orqanının qərarı ilə həyata keçirilən, lakin özəlləşdirilməsi barədə qərar qəbul edilməmiş və ya özəlləşdirilməsi başa çatmamış vergi ödəyicilərinin əmlakının siyahıya alınması yalnız müvafiq icra hakimiyyəti orqanının razılığı ilə həyata keçirilir.

Vergilər üzrə borcların, faizlərin və tətbiq edilmiş maliyyə sanksiyalarının dövlət büdcəsinə alınması haqqında banka və ya digər kredit təşkilatına sərəncam verilən gündən 15 gün müddətində vergi orqanı, bu maddədə göstərilən əmlakın siyahıya alınmasına razılıq bildirilməsi məqsədilə müvafiq icra hakimiyyəti orqanına rəsmi müraciət edir. Əmlakın siyahıya alınmasına bir ay müddətində razılıq verildikdə, siyahıya alınma vergi orqanı tərəfindən bu Məcəllə ilə müəyyən edilmiş qaydada həyata keçirilir.

Beləliklə, həmin maddədə müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən vergi ödəyicilərinin əmlakının siyahıya alınmasına razılıq verilmədiyi halda vergi orqanları onların əmlakını siyahıya ala bilməz. Göstərilən hallarda isə vergi orqanları məhkəməyə müraciət etmək hüququndan da məhrum olunurlar.

Belə ki, Vergi Məcəlləsinin 90.1-ci maddəsinə əsasən vergi orqanları vergi ödəyicisinin öhdəliklərinin icra edilməsi məqsədilə məhkəməyə müraciət etmək hüququna malikdir. Lakin qeyd olunan hüququn təmin

edilməsi üçün vergi ödəyicisinin əmlakı Vergi Məcəlləsinin 89.1-ci maddəsinin tələblərinə görə siyahıya alınmalıdır.

Bundan başqa qeyd edilməlidir ki, Vergi Məcəlləsinin 85.4-cü maddəsində müəyyən edilən tələb etmə müddətinə hər hansı bir istisna halı nəzərdə tutulmamışdır.

Vergi Məcəlləsinin 93-cü maddəsində vergi borcunun ümitsiz hesab olunması üçün vergitutma müddətinin bitməsi əsas kimi nəzərdə tutulmasa da, vergi orqanlarında yuxarıda göstərilən hallarda qanunla müəyyən olunmuş qaydada vergi qalıqlarının tutulması üçün real imkan olmadığına görə borc silinməyə məruz qalır.

Nəticədə Konstitusiya Məhkəməsinin Plenumu hesablanmış vergilərin, faizlərin və tətbiq edilmiş maliyyə sanksiyalarının tutulmasının Vergi Məcəlləsinin 85.4-cü maddəsi ilə müəyyən olunmuş müddətinin bitməsi həmin Məcəllənin 93.1.1-ci maddəsinə uyğun olaraq vergi öhdəliyinin yerinə yetirilməsi müddətinin bitməsi kimi qəbul olunacaq, tutulma müddəti bitmiş vergilər, faizlər və maliyyə sanksiyaları üzrə borcların ümitsiz borc kimi silinməsinə qərara almışdır.

Bütün yuxarıda göstərilənlərə əsasən məhkəmə kollegiyası belə nəticəyə gəlmişdir ki, kasasiya şikayəti təmin edilməməli, apelyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı isə dəyişdirilmədən qüvvədə saxlanılmalıdır.

Kredit müqaviləsi üzrə borc öhdəliyi gecikdirildikdə, borcun gecikdirilməsi faktının müəyyən olunması, müqavilə müddətinin bitdiyi tarixdən bankın gecikdirilmiş vaxt üçün illik beş faizin tutulmasına dair tələbinin məhkəmələr tərəfindən təmin olunması üçün əsasdır.

“G.Bank” ASC (bundan sonra məndə Bank) ilə “Ş.” MMC (bundan sonra məndə MMC) arasında bağlanmış 2011-ci il 24 may tarixli kredit müqaviləsindən müəyyən olunur ki, heyvandarlığın genişləndirilməsi, kökəltmə məntəqəsinin yaradılması məqsədilə Bank tərəfindən adı çəkilən MMC-yə 20 aylıq güzəştə, 60 ay müddətinə 200.000 manat məbləğində 2016-cı il 24 may tarixədək illik 7 faiz ödənilməklə kredit verilmişdir. Əlavə olaraq, 2011-ci il 24 may tarixli 013 nömrəli ipoteka müqaviləsi imzalanaraq, kredit müqaviləsi üzrə kredit öhdəliyinin icrası üçün E.Ş. fiziki şəxsə məxsus 150.000 manat məbləğində

dəyərləndirilmiş fərdi yaşayış evi (“İpoteka Predmeti”) Bank qarşısında ipoteka ilə yüklü edilmişdir.

Ləğv prosesində olan Bankın ləğvedicisi (“İddiaçı”) iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət edərək cavabdeh MMC-dən Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsi Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 449-cu maddəsinin bəzi müddələrinin şərh edilməsinə dair” 2009-cu il 9 iyul tarixli qərarına əsasən hesablanan 4.251,05 manat faiz borcu, ümumilikdə 31.412,63 manat məbləğində vəsaitin, ayrı-ayrılıqda ödənilmiş 31 manat və 31 manat məbləğlərində dövlət

rüsumunun Bankın xeyrinə tutulmasına, tutmanın İpoteka Predmetinə yönəldilərək açıq hərrac yolu ilə satılması, İpoteka Predmeti satıldıqdan və mülkiyyətçi dəyişdikdən sonra əmlakın 1 ay ərzində boşaldılmasına dair qətnamə qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Gəncə İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 2019-cu il 8 oktyabr tarixli qətnaməsi ilə iddia tələbi qismən təmin edilmiş, MMC-dən 24.412,63 manat məbləğində borc, ödənilmiş 30,40 manat və 30,80 manat məbləğlərində dövlət rüsumu Bankın xeyrinə tutulmuş, tutma İpoteka Predmetinə yönəldilmiş, qeyd olunan əmlakın ilkin satış qiyməti 150.000 manat olmaqla açıq hərracda satılması, borcun satışdan əldə olunan vəsait hesabına ödənilməsi və borcun tam ödənilməsindən sonra satışdan əldə olunan vəsaitin qalan hissəsinin MMC-yə verilməsi qət edilmiş, iddia qalan hissədə təmin edilməmişdir.

Gəncə Apellyasiya Məhkəməsi Kommersiya Kollegiyasının 2020-ci il 17 avqust tarixli qətnaməsi ilə MMC-nin apellyasiya şikayəti qismən təmin edilmiş, Gəncə İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 2019-cu il 8 oktyabr tarixli qətnaməsi ləğv edilmiş, yeni qətnamə qəbul edilmiş, iddia tələbi qismən təmin edilmiş, MMC-dən 21.399,77 manat məbləğində borcun və ödənilmiş 30,40 manat məbləğində dövlət rüsumunun alınaraq Bankın xeyrinə tutulması qət edilmiş, iddianın qalan hissədə təmin edilməmişdir.

İddiaçı Bank kassasiya şikayəti verərək apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsinin ləğv edilməsini və iddia tələbinin tam təmin edilməsi haqqında yeni qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Kassasiya instansiya məhkəməsi tərəfindən iş üzrə qəbul olunmuş qərarla iddiaçının kassasiya şikayəti qismən təmin edilmiş, Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin Kommersiya Kollegiyasının 17 avqust 2020-ci iltarixli qətnaməsi qismən, “iddia qalan hissədə təmin edilməsin” hissəsinin “müqavilənin bitdiyi tarixdən gecikdirilmiş vaxt üçün 3.724,80 borc tələbi” hissəsində ləğv edilərək iş həmin hissədə yenidən baxılması üçün Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinə qaytarılmışdır.

Ali Məhkəmənin Kommersiya Kollegiyası bildirmişdir ki, işin müəyyən edilmiş hallarına əsasən, kassasiya şikayətində mübahisələndirilən məbləğ iddia ərizəsində Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun qərarına əsasən hesablanan faiz borcu (4.251,05 manat), 2019-cu il 4 oktyabr tarixinə verilmiş maliyyə arayışında isə “Kredit

üzrə müddət bitəndən sonra Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun qərarına əsasən hesablanan faiz borcu” (3.724,80 manat) kimi ifadə edilmişdir.

İddianın, müqavilə müddətinin bitdiyi tarixdən gecikdirilmiş vaxt üçün illik beş faiz olmaqla 3.724,80 manat məbləğində borc tələbi hissəsində rədd edilməli olması qənaətinə gələrkən apellyasiya instansiyası məhkəməsinin mövqeyi ondan ibarət olmuşdur ki, İddiaçı bank ticarəti dövriyyəsində işlərin adi gedişatına əsasən borc məbləği vaxtında ona qaytarıldığı təqdirdə, bu məbləğdən tez bir zamanda müvafiq faizlərə uyğun şəkildə istifadə edə biləcəyi ilə bağlı məhkəməyə heç bir sübut təqdim etməmişdir.

Halbuki Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin (bundan sonra mətnə MM-nin) 445.7-ci maddəsinə görə, pul məbləğinin ödənilməsini gecikdirən borclu gecikdirilmiş vaxt üçün illik beş faiz ödəməyə borcludur, bir şərtlə ki, kreditor digər əsaslardan çıxış edərək daha böyük məbləğ tələb edə bilməsin.

Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 399.3, 399.4,445 və 449-cu maddələrinin bəzi müddələrinin şərh edilməsinə dair” 24 dekabr 2014-cü il tarixli Qərarında formalaşdırdığı hüquqi mövqeyə görə, icranın gecikdirilməsi zamanı qanunla nəzərdə tutulmuş minimal faizlərin ödənilməsi imkanı MM-in 445.7-ci maddəsindən irəli gəlir. Həmin normada pul öhdəliklərinin spesifik xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla, pul məbləğinin ödənilməsinin gecikdirilməsinin xüsusi hüquqi nəticələri müəyyən edilmişdir. Lakin bu müddəa kreditorun hər hansı digər əsaslar üzrə borcludan daha böyük məbləğ tələb etmək hüququnu istisna etmir.

MM-nin 445.7-ci maddəsinin məzmunundan və Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumunun istinad edilən mövqeyindən aydın olur ki, kredit müqaviləsi üzrə borc öhdəliyi gecikdirildikdə, borcun gecikdirilməsi faktının müəyyən olunması, müqavilə müddətinin bitdiyi tarixdən Bankın gecikdirilmiş vaxt üçün MM-nin 445.7-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş illik beş faizin tutulmasına dair tələbinin məhkəmələr tərəfindən təmin olunması üçün əsasdır.

İddiaçının hazırkı icraatda mübahisələndirdiyi məbləğ apellyasiya instansiyası məhkəməsinin təmin etmədiyi, gecikdirilmiş vaxt üçün tələb olunan illik beş faizdən ibarətdir. Borcun gecikdirilməsi faktı işin materialları ilə təsdiq olunduğundan və

apellyasiya instansiyası məhkəməsinin özü tərəfindən də təkzib edilmədiyindən, məhkəmə kollegiyası belə qənaətə gəlmişdir ki, iddiaçının həmin tələbi əsaslıdır. Həmin tələbi rədd edərək apellyasiya instansiyası məhkəməsi maddi hüquq pozuntusuna yol vermiş, tətbiq edilməli maddi hüquq normasını tətbiq etməmiş, nəticədə qanunsuz və əsassız qətnamə qəbul etmiş, Mülki Prosessual Məcəllənin (bundan sonra mətnə MPM-nin) 217.1-ci maddəsinin tələblərini pozmuşdur.

MPM-nin 418.1-ci maddəsinə uyğun olaraq maddi hüquq normalarının pozulması apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsinin ləğvi üçün əsasdır.

MPM-nin 386 və 418.2-ci maddələrinə görə, tətbiq edilməli olan normativ hüquqi aktın məhkəmə tərəfindən tətbiq edilməməsi maddi hüquq pozuntularından biridir.

Beləliklə, Kommersiya Kollegiyası hesab etmişdir ki, hazırkı iş üzrə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsi müvafiq hissədə

qüvvədə saxlanıla bilməz, həmin hissədə ləğv edilməlidir. Bununla belə, nə İddiaçının təqdim etdiyi maliyyə arayışında, nə də işin digər materiallarında iddiaçının tələb etdiyi beş faizlik borcun məbləğinin hansı qaydada hesablanması və bu zaman əsas götürülmüş müddət (günə-gün hesabı ilə) konkret göstərilməmişdir. Ona görə də məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, hazırda tələb olunan faiz məbləğinin dəqiq miqdarı barədə birmənalı nəticəyə gəlmək mümkün deyildir. Bununla əlaqədar yeni apellyasiya baxışında Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumunun müvafiq qərarına uyğun olaraq hesablanmış beş faizlik borcun məbləği dəqiq müəyyən edilməlidir.

Məhkəmə kollegiyası həmçinin qeyd etmişdir ki, kassasiya şikayətinin dəlilləri yalnız qətnamənin müqavilənin bitdiyi tarixdən gecikdirilmiş vaxt üçün illik beş faiz olmaqla 3.724,80 manat məbləğində borc tələbi hissəsində əsassız olması ilə bağlı olduğuna görə kassasiya şikayəti qismən təmin edilməlidir.

Sığorta hadisəsi o hadisə hesab edilir ki, onun gələcəkdə baş vermə imkanını ehtimallar əsasında proqnozlaşdırmaq mümkün olsun, belə hadisənin baş verə biləcəyi istisna edilməsin. Bu o anlama gəlir ki, artıq baş vermiş, yaxud baş verməsi zəruri, labüd olan hadisə sığorta hadisəsi kimi qiymətləndirilə bilməz.

İddiaçı “AL” MMC məhkəməyə müraciət edərək sığorta ödənişinin verilməsi barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Cavabdeh “AHS” ASC ilə iddiaçı “AL” MMC arasında bağlanmış 28 mart 2017-ci il tarixli “istehsalatda bədbəxt hadisələr və peşə xəstəlikləri nəticəsində peşə əmək qabiliyyətinin itirilməsi hallarından icbari sığorta müqaviləsi”-nə (bundan sonra “Sığorta Müqaviləsi”) əsasən, “AHS” ASC müvafiq sığorta haqqı ödəməsi müqabilində “AL” MMC ilə bağlanmış əmək və ya mülki-hüquqi müqavilə əsasında işlər və ya xidmətin həyata keçirilməsinə cəlb edilmiş fiziki şəxslərin həyatına və sağlamlığına istehsalatda bədbəxt hadisələr və peşə xəstəlikləri nəticəsində peşə əmək qabiliyyətinin itirilməsi hallarından dəyən zərərlə əlaqədar onların peşə əmək fəaliyyətinin itirilməsinə və ya ölümünə görə sığorta ödənişinin verilməsi öhdəliyini götürmüşdür.

Fiziki şəxs Ə.R.6 may 2017-ci il tarixdə iddiaçı ilə əmək müqaviləsi (bundan sonra “Əmək Müqaviləsi”) imzalayaraq hər ay 250 manat əmək

haqqı ödənilməklə “AL” MMC-də fəhlə peşəsinə işə qəbul edilmişdir. Əmək Müqaviləsi 7 may 2017-ci il tarixdə elektron sistemə daxil edilmişdir. İddiaçının işçisi Ə.R.eyni vaxtda (7 may 2017-ci il tarixdə) bədbəxt hadisəsi nəticəsində xəsarət almışdır. Sonradan, 11 may 2017-ci il tarixdə iddiaçı “AL” MMC və cavabdeh “AHS” ASC Sığorta Müqaviləsinə əlavə razılaşma (bundan sonra “Əlavə Razılaşma”) imzalayaraq müəyyən sığorta haqqı müqabilində iddiaçının işçisi Ə.R. sığorta olunanlar siyahısına əlavə etmişdir. Qeyd edilməlidir ki, Əlavə Razılaşmanın şərtlərinə uyğun olaraq “AL” MMC baş vermiş, lakin bildirilməmiş sığorta hadisələrinin olmamasını təsdiq etmişdir. “AHS” ASC-nin “AL” MMC-yə ünvanladığı 1 may 2018-ci il tarixli məktubunda qeyd olunmuşdur ki, iddiaçının işçisi ilə əmək müqaviləsi 6 may 2017-ci il tarixdə bağlanılaraq həmin işçi 7 may 2017-ci il tarixdən işə başlasa da, onun sığorta olunanlar siyahısına daxil edilməsi barədə məlumat 11 may 2017-ci il tarixə Əlavə Razılaşma ilə növbəti müqavilə ili üzrə sığorta olunanlar siyahısı

bildirilən zaman təqdim edilmişdir və həmin razılaşma ilə növbəti müqavilə ili üzrə siyahıya daxil edilmiş, yəni, onun sığorta olunması üçün müraciət xəsarət aldığı tarixdən sonra “AHS” ASC-yə daxil olduğundan, hadisənin baş verdiyi 7 may 2017-ci il tarixədək sığortalanmadığından sığorta ödənişinin verilməsindən imtina edilmişdir.

Bununla yanaşı, “AHS” ASC-nin “AL” MMC-yə ünvanladığı 13 iyul 2018-ci il tarixli məktubunda qeyd edilmişdir ki, iddiaçının işçisi Ə.R.-in il 7 may 2017-ci tarixdə xəsarət alması barədə məlumat “AHS” ASC-yə 25 may 2017-ci il tarixdə saat 11:15-də, yəni hadisə baş verdiyi tarixdən 13 iş günü sonra bildirilmişdir. Həmçinin Ə.R. ilə əmək müqaviləsi hadisə baş verən gün, 7 may 2017-ci il tarixdə elektron informasiya sisteminə daxil edilmişdir.

Bakı Kommersiya Məhkəməsinin 11 iyun 2020-ci il tarixli qətnaməsi ilə iddia rədd edilmişdir. İddiaçı həmin qətnamədən apellyasiya şikayəti vermişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin 29 oktyabr 2020-ci il tarixli qərarı ilə apellyasiya şikayəti təmin edilmiş, Bakı Kommersiya Məhkəməsinin 2020-ci il 11 iyun tarixli qətnaməsi ləğv edilmiş, “AL” MMC-nin iddia tələbi təmin edilmiş, “AHS” ASC-nin üzərinə sığorta olunan, 80 faiz əmək qabiliyyətini itirmiş və 2-ci dərəcəli əlillik təyin olunmuş R.Ə-a icbari sığorta ödənişinin ödənilməsi öhdəliyinin qoyulması qət edilmişdir.

“AHS” ASC həmin qətnamədən kassasiya şikayəti verərək qətnamənin ləğv edilməsini və iddia tələbinin rədd edilməsi barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Kommersiya Kollegiyasının qərarı ilə apellyasiya məhkəməsinin qərarı ləğv edilmiş, yeni qərar qəbul edilərək iddiaçının iddia tələbi rədd edilmişdir.

Kassasiya instansiyası məhkəməsinin qənaətinə görə, qanunvericiliyin təhlili belə dəməyə əsas verir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin mövqeyi istər qanunvericiliyin tələblərinə, istərsə də bütövlüklə sığorta institutunun mahiyyətinə, təbiətinə ziddir.

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəllənin (bundan sonra mətnə MM-nin) 883.1-ci maddəsində sığorta müqaviləsi üçün müəyyən olunmuş anlayışdan aydın şəkildə görünür ki, sığorta, sığorta obyektinin məruz qala biləcəyi risklərlə bağlı itkilərin, dəyən zərərin əvəzinin və ya razılaşdırılan pul məbləğinin müəyyən

hadisənin baş verməsi əsasında ödənilməsinə nəzərdə tutulur.

Deməli, sığorta artıq baş vermiş deyil, gələcəkdə baş verə bilməsi yalnız ehtimal olunan, qabaqcadan proqnozlaşdırıla bilən (lakin dəqiq məlum olmayan) hadisələrə görə sığorta risklərinə təminat verilməsidir. Elə həmin anlayışda məhz “risklər” sözündən istifadə olunması mümkün sığorta hadisəsinin baş vermə imkanının ehtimallar əsasında güman edilməsi ilə bağlıdır. Bu səbəbdəndir ki, uzun onilliklər ərzində dünyada formalaşmış işgüzar təcrübədə sığorta institutuna məhz bu kontekstdən baxılır. Ciddi (nüfuzlu) sığorta şirkətinin artıq baş vermiş (yaxud baş verəcəyi öncədən dəqiq məlum olan) hadisəyə görə sığorta müqaviləsi bağlamağa razılıq verməsinin təsəvvür edilməsi mümkünsüzdür. Əks halda, sığorta şirkətlərinin, həyata keçirdikləri kommersiya fəaliyyətindən mənfəət əldə etmə imkanı olmaz. Təsədüfi deyildir ki, qanun eyni məntiqi sığorta hadisəsinə münasibətdə də nümayiş etdirmişdir.

MM-nin 922.3-ci maddəsinə görə, sığorta hadisəsi baş vermə ehtimalına və ya təsədüflilik əlamətlərinə malik olmalıdır. Yəni, sığorta hadisəsi o hadisə hesab edilir ki, onun gələcəkdə baş vermə imkanını ehtimallar əsasında proqnozlaşdırmaq mümkün olsun, belə hadisənin baş verə biləcəyi istisna edilməsin. Bu o anlama gəlir ki, artıq baş vermiş, yaxud baş verməsi zəruri, labüd olan hadisə sığorta hadisəsi kimi qiymətləndirilə bilməz.

“İstehsalatda bədbəxt hadisələr və peşə xəstəlikləri nəticəsində peşə əmək qabiliyyətinin itirilməsi hallarından icbari sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunu sığorta haqqının anlayışına münasibətdə yenə də eyni mövqedən çıxış etmişdir.

Sığorta haqqı MM-nin 903.1-ci maddəsinə əsasən, risklərin qəbul edilməsi və ya bölüşdürülməsi, həmçinin yuxarıda qeyd olunan Qanunun 2.0.14-cü maddəsinə görə, icbari sığorta müqaviləsi üzrə risklərin qəbul edilməsi müqabilində sığortalının sığortaçıya ödəməli olduğu pul məbləğidir.

Bununla yanaşı, MM-nin 903.4-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş ümumi qaydaya görə, sığorta müqaviləsi sığorta haqqının ilk hissəsinin və ya tam olaraq ödənilməsindən sonra qüvvəyə minir.

MM-nin 906.1-ci maddəsinə əsasən icbari sığortaya münasibətdə də analoji qayda tətbiq olunur.

Həmçinin, “İstehsalatda bədbəxt hadisələr və peşə xəstəlikləri nəticəsində peşə əmək qabiliyyətinin itirilməsi hallarından icbari sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 2.0.12-ci maddəsində sığorta hadisəsi icbari sığorta müqaviləsinin qüvvədə olduğu dövr ərzində istehsalatda bədbəxt hadisə və ya peşə xəstəliyi nəticəsində sığorta olunanın peşə əmək qabiliyyətinin itirilməsi, yaxud ölümü ilə əlaqədar sığorta ödənişinin ödənilməsi üçün əsas olan hal kimi müəyyən edilmişdir. İstinad olunan müddəalardan görünür ki, bədbəxt hadisənin sığorta hadisəsi hesab edilməsi üçün bu hadisənin sığorta müqaviləsinin qüvvədə olduğu müddət ərzində baş verməsi zəruri şərtidir.

Beləliklə, hazırkı qanunvericilik normalarının tələblərindən görünür ki, sığortalı sığortaçıya sığorta haqqı ödəyərkən sığorta hadisəsi hələ baş verməmiş olur, lakin sığortalı gələcəkdə belə hadisənin baş verə biləcəyini istisna etmədiyindən, bunun üçün müəyyən risklərin mövcud olduğunu güman etdiyindən özünü, əmlakını, işçisini və s. sığortaçıda sığortalamağa, buna görə də müəyyən məbləğdə sığorta haqqı ödəməyə qərar verir. İddiaçının işçisi həm qanunvericiliyin, həm də müqavilənin tələbləri baxımından yalnız 11 may 2017-ci ilin tarixdən sığortalı hesab olunur. Sığorta haqqı yalnız müqavilə ilə əhatə olunan şəxslərə münasibətdə ödənilməyindən iddiaçının işçisi barəsində sığorta haqqı yalnız 11 may 2017-ci iltarixdən sonra, daha dəqiq desək, onun adı müqaviləyə əlavə edilən siyahıya daxil olunduqdan sonra ödənilə bilər. İddiaçı ilə razılaşmada nəzərdə tutulan sığorta haqqı yalnız Əlavə Razılaşma bağlandıqdan sonra ödənilə, ona görə də Əlavə Razılaşma da həmin tarixdən sonra qüvvəyə minə bilər. Bu baxımdan, 28 mart 2017-ci il tarixli ümumi icbari sığorta müqaviləsi üzrə 11 may 2017-ci il tarixdən əvvəl “AL” MMC tərəfindən ödənilmiş sığorta haqlarının iddiaçının işçisinə heç bir aidiyyəti yoxdur.

Bununla yanaşı, mübahisə predmeti olan hadisə 7 may 2017-ci il tarixdə baş verdiyindən və iddiaçının işçisinə münasibətdə ümumi icbari sığorta müqaviləsi yalnız 11 may 2017-ci il tarixdən sonra qüvvəyə mindiyindən həmin hadisə sığorta hadisəsi hesab oluna bilməz. “AHS” ASC iddiaçının işçisinə sığorta təminatı verərkən “AL” MMC bədbəxt hadisədən məlumatlı olduğu halda, razılaşmada zəmanət vermişdir ki, iddiaçının işçisi ilə bağlı hər hansı sığorta hadisəsi baş verməmişdir.

Halbuki, MM-nin 911.2-ci maddəsinə görə, sığorta müqaviləsi bağlanarkən sığortalının özünə məlum olan, habelə sığortaçının yazılı surətdə tələb etdiyi və müqavilədən imtina etmək, yaxud onu məzmunu dəyişdirilmiş şəkildə bağlamaq qərarına təsir göstərə bilən bütün hallar barədə sığortaçıya məlumat vermək sığortalının borcudur.

“AL” MMC isə razılaşma bağlanarkən baş verməsi ona dəqiq məlum olan bədbəxt hadisə barədə rəsmi məlumat verməmiş (bu məlumatı gizlətməmiş), bununla da MM-nin 911.2-ci maddəsinin tələbini pozmuş, habelə “AHS” ASC-ni razılaşmanı bağlayarkən özünün biznes maraqlarını qorumaq imkanından məhrum etmişdir. Bu səbəbdən, “AL” MMC həmin hadisə ilə bağlı sığorta ödənişini tələb etməkdə haqlı deyildir.

Beləliklə, Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Kommersiya Kollegiyasının mövqeyi ondan ibarət olmuşdur ki, hazırda apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən iş üzrə araşdırılmalı məsələ qalmamışdır. Mövcud qanunvericiliyin, tərəflər arasında bağlanmış müqavilənin və əlavə razılaşmanın, habelə işin materiallarının təhlili belə deməyə əsas verir ki, iddia tələbi əsassızdır, buna görə də apellyasiya instansiyası məhkəməsində müəyyən edilmiş hallar və sübutlar əsasında yeni qərar qəbul edilərək iddia rədd olunmuşdur.

Özgə əmlakının talanmasında bilavasitə iştirak etməyən, lakin cinayətin izinin itirilməsi, cinayətin bilavasitə icraçısına kömək göstərməklə əlaqədar olmayan maneələrin aradan qaldırılması, oğurluq əmlakın özgəninkiləşdirilməsi və s. ilə əlaqədar məsləhətləri və göstərişləri ilə cinayətin törədilməsinə kömək etmiş şəxslərin əməlləri Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 32.5-ci maddəsinə istinad edilməklə CM-nin Xüsusi hissəsinin müvafiq norması ilə tövsif edilməlidir.

Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 18 noyabr 2019-cu il tarixli hökmü ilə İsmailov Əli Həbil oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra mətnə CM-nin) 177.3.2-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş cinayət əməlini törətməkdə təqsirli bilinərək cəzasını ümumi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsində çəkməklə 06 (altı) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir.

Həmin hökmə həmçinin Məmmədli Amil Rasim oğlu oğlu və Xankişiyev Çingiz Ağabala oğlu da CM-nin 177.3.2-ci maddəsi ilə təqsirli bilinərək müxtəlif cəzalara məhkum edilmişlər.

Məhkəmənin hökmünə əsasən, İsmailov Əli Həbil oğlu özgənin əmlakını gizli olaraq talamaq məqsədi ilə əvvəllər əcaçı işlədiyi, “Murad Farm” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətinə məxsus “Elnur” aptekindən oğurluq etmək niyyəti ilə tanış Məmmədli Amil Rasim oğlu ilə qabaqcadan əlbir olub bir qrup şəxs tərkibində birləşərək, aptekə daxil ola biləcəyi yerlər, mühafizə siqnalizasiya sisteminin yerləşdiyi yer, aptekin sxemi, pulların harada yerləşməsi və digər əhəmiyyətli hallar barədə Amil Məmmədliyə məlumat verərək birlikdə, 2017-ci ilin iyul ayının əvvəllərində saat 03:00 radələrində Bakı şəhəri, Nərimanov rayonu, Y.V.Çəmənşəminli küçəsi, 40/7 ünvanında yerləşən “Elnur” aptekin qarşısına gəldikdən sonra o, kənar şəxslərin və mühafizə polisinin əməkdaşlarının gələcəyi təqdirdə məlumat vermək məqsədi ilə aptekin yaxınlığında dayanıb ətrafa nəzarət etmiş, bundan sonra Amil Məmmədli qabaqcadan özü ilə gətirdiyi dəmirkəsən mişar və digər bu kimi alətlərdən istifadə etməklə aptekin arxasındakı anbarın dam örtüyündən anbara, oradan isə aptekin içərisinə qanunsuz daxil olaraq saxlanc yeri olan kassa aparatından 2.800 manat məbləğində nağd pulları gizli talayıb zərərçəkmiş hüquqi şəxs “Murad Farm” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətinə cəmi

2800 (iki min səkkiz yüz) manat məbləğində ziyan vurmaqla oğurluq etmişdir.

Bundan başqa İsmailov Əli Həbil oğlu təkrarən, özgənin əmlakını gizli olaraq talamaq məqsədi ilə əvvəllər əcaçı işlədiyi “Murad Farm” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətinə məxsus “Elnur” aptekindən oğurluq etmək niyyəti ilə 2019-cu ilin yanvar ayında iş yoldaşı Xankişiyev Çingiz Ağabala oğlunu Məmmədli Amil Rasim oğlu ilə tanış edib görüşdürərək həmin aptekdən oğurluq etmək üçün qabaqcadan əlbir olub bir qrup şəxs tərkibində birləşərək, yenidən Amil Məmmədliyə, aptekə daxil ola biləcəyi yerlər, mühafizə siqnalizasiya sisteminin yerləşdiyi yer, aptekin sxemi, pulların harada yerləşməsi və digər əhəmiyyətli hallar barədə məlumat verdikdən sonra 15 aprel 2019-cu il tarixdə saat 03:30 radələrində Amil Məmmədli və Çingiz Xankişiyev Bakı şəhəri, Nərimanov rayonu, Y.V.Çəmənşəminli küçəsi 40/7 ünvanında yerləşən “Elnur” aptekin qarşısına gələrək, Çingiz Xankişiyev kənar şəxslərin və mühafizə polisinin əməkdaşlarının gələcəyi təqdirdə məlumat vermək məqsədi ilə aptekin yaxınlığında dayanıb ətrafa nəzarət etmiş, bundan sonra Amil Məmmədli qabaqcadan özü ilə gətirdiyi dəmirkəsən mişar və digər bu kimi alətlərdən istifadə etməklə aptekin arxasındakı anbarın dam örtüyündən anbara, oradan isə aptekin içərisinə qanunsuz daxil olaraq, özü ilə gətirdiyi mismar çıxaranla aptekin zirzəmisində olan saxlanc yeri olan seyflərdən birinin qıfıllarını qıraraq və laqonda aparatı ilə ikinci seyfin qapısının kilidini kəsərək həmin seyflərin içərisindən ümumilikdə 60000 (altmış min) manat məbləğində nağd pulları gizli talayıb zərərçəkmiş hüquqi şəxs “Murad Farm” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətinə cəmi 60000 (altmış min) manat məbləğində, külli miqdarda ziyan vurmaqla oğurluq etmişdir.

Hökmdən məhkum Ə.H.İsmailovun müdafiəçisi Ə.H.Fərhadov, məhkumlar A.R.Məmmədli və Ç.A.Xankişiyev tərəfindən verilmiş verilmiş apellyasiya şikayətlərinə əsasən işə baxan Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 17 fevral 2020-ci il tarixli qərarı ilə apellyasiya şikayətləri təmin edilməmiş, hökm isə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 17 fevral 2020-ci il tarixli qərarından məhkum Ə.H.İsmailovun müdafiəçisi Ə.H.Fərhadov kassasiya şikayəti verərək, həmin qərarı dəyişdirilməsini və Ə.H.İsmailovun əməlinin CM-nin 177.3.2-ci maddəsindən CM-nin 307.2-ci maddəsinə tövsif edilməsi və ona həmin maddə əsasında azadlıqdan məhrum etmə ilə bağlı olmayan cəza təyin edilməsi barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Müdafiəçi Ə.H.Fərhadov kassasiya şikayətini onunla əsaslandırmışdır ki, apellyasiya instansiya məhkəməsi qanunun tələblərini pozaraq məhkəmə istintaqı zamanı düzgün araşdırma aparmamış və nəticədə qanunsuz və ədalətsiz qərar qəbul etmişdir. Kassasiya şikayətinin müəllifi əvvəla bildirir ki, məhkumun oğurluq etmək məqsədi olmamış və onun təqsirli bilindiyi iş üzrə günahı yoxdur. Ə.H.İsmailov cinayətlərin törədilməsində bilavasitə iştirak etməmişdir. O, oğurluq cinayətlərinin törədilməsindən xəbərdar olsa da, Məmmədli Amil və Xankişiyev Çingizlə aralarında olan dostluq münasibətlərinə görə, onların törətdikləri cinayət əməlləri barədə vaxtında hüquq mühafizə orqanlarına məlumat verməmiş və buna görə kassasiya şikayətinin müəllifi hesab edir ki, Ə.H.İsmailovun əməli CM-nin 307.2-ci maddəsi ilə tövsif edilməli, yəni qabaqcadan vəd etmədən ağır cinayəti gizlətmə kimi qiymətləndirilməlidir. Eyni zamanda müdafiəçi bildirir ki, apellyasiya instansiya məhkəməsi Ə.H.İsmailovun barəsində qərar qəbul edərkən cəzanı yüngülləşdirən halları nəzərə almamışdır. Müəllif sonda məhkumun ailə vəziyyətini, anasının və yataq xəstəsi olan atasının onun himayəsində olmalarını, zərər çəkmiş hüquqi şəxsə dəymiş maddi zərərin tam ödənilməsini nəzərə alaraq kassasiya şikayətinin təmin edilməsini xahiş etmişdir.

Göründüyü kimi, işin faktiki hallarını mübahisələndirən müdafiəçi Ə.H.Fərhadov öz kassasiya şikayətində Ə.H.İsmailovun əməlinin düzgün tövsif edilməməsini və ona cəzanı yüngülləşdirən hallar nəzərə alınmadan ağır cəzanın təyin edilməsini iddia edərək bunlarla

bağlı apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarının dəyişdirilməsi haqqında tələbini Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra mətnə CPM-nin) 416.1.15 və 416.1.21-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş hallarla əlaqələndirmişdir.

CPM-nin 416.1.15 və 416.1.21-ci maddələrinin tələblərinə əsasən işə məhkəmə törədilmiş əməlin tövsifində səhvə yol verdikdə və məsuliyyəti ağırlaşdıran və ya yüngülləşdirən halları nəzərə almadan cəza təyin etdikdə kassasiya instansiyası məhkəməsi apellyasiya instansiyası məhkəməsinin hökm və ya qərarını kassasiya qaydasında ləğv etmək və ya dəyişdirmək hüququna malikdir.

Odur ki, məhkəmə kollegiyası müdafiəçinin şikayətini kassasiya qaydasında baxılmalı müraciət kimi görərək Ə.H.İsmailovun barəsindəki cinayət işinin materiallarını, o cümlədən yekun məhkəmə aktlarını yoxlayıb aşağıdakıları qeyd etmişdir.

Məhkəmə kollegiyası vurğulayır ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 12-ci maddəsinin I hissəsi insan və vətəndaş hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsini dövlətin ali məqsədi olduğunu təsbit edir.

Konstitusiyanın 26-cı maddəsinin II hissəsinə görə, dövlət hər kəsin hüquqlarının və azadlıqlarının müdafiəsinə təminat verir.

Hər kəsin hüquq və azadlıqlarının dövlət tərəfindən müdafiəsinə təminat verən Konstitusiya müddəaları, həmçinin cinayət törətməkdə təqsiri olmayan şəxslərin cinayət prosesini həyata keçirən orqanların vəzifəli şəxslərinin və ya hakimlərin özbaşına hərəkətləri ilə qanunsuz şübhə altına alınmasının, ittiham və ya məhkum edilməsinin yol verilməz olduğunu ehtiva edir.

CM-nin cinayət məsuliyyətinin əsaslarını müəyyən edən 3-cü maddəsində göstərilir ki, yalnız Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsi ilə nəzərdə tutulmuş cinayət tərkibinin bütün əlamətlərinin mövcud olduğu əməlin (hərəkət və ya hərəkətsizliyin) törədilməsi cinayət məsuliyyətini yaradır.

Qanunçuluq prinsipi təsbit edilmiş CPM-nin 10.1-ci maddəsinin tələblərinə görə, məhkəmələr və cinayət prosesinin iştirakçıları Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının, bu Məcəllənin, Azərbaycan Respublikasının digər qanunlarının, habelə Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrin müddəalarına ciddi əməl etməlidirlər.

CPM-nin 12.1 və 12.3-cü maddələrində təsbit edilmişdir ki, cinayət prosesini həyata keçirən orqanlar cinayət prosesində iştirak edən bütün şəxslərin Konstitusiyaya ilə təsbit edilmiş insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarına riayət olunmasını təmin etməlidirlər.

CPM-nin 33.1-33.4-cü maddələrinin tələblərindən görünür ki, hakimlər cinayət mühakimə icraatının həyata keçirilməsində cinayət işi üzrə toplanmış sübutları bu Məcəllənin tələblərinə əsasən qiymətləndirirlər. Cinayət mühakimə icraatı həyata keçirilərkən bu Məcəllənin 125, 144-146-cı maddələrinin müddələrinin pozulması yolverilməzdir. Cinayət prosesində heç bir sübutun və digər materialın qabaqcadan müəyyən edilmiş qüvvəsi yoxdur. Hakimlərin sübutlara və sair materiallara qərəzli münasibət bəsləməsi, mövcud hüquqi prosedur daxilində tədqiq edilənədək sübut və digər materiallardan birinə digərinə nisbətdə çox və ya az əhəmiyyət verilməsi yolverilməzdir.

CPM-nin 138.1-ci maddəsinə əsasən, sübut etmə ittihamın qanuni, əsaslı və ədalətli həlli üçün əhəmiyyət kəsb edən halların müəyyən edilməsi məqsədi ilə sübutların əldə edilməsindən, yoxlanılmasından və qiymətləndirilməsindən ibarətdir.

Ə.H.İsmailovun barəsindəki cinayət işinin materiallarından görüldüyü kimi, ilk növbədə faktları araşdırmaq və müəyyən etmək səlahiyyətləri üzərinə qoyulmuş birinci instansiyası məhkəməsi təqdim olunan sübutları (ibtidai araşdırma zamanı toplanmış sübutlarla birlikdə) araşdırmaqla və onları CPM-nin 145.1-ci maddəsinin tələblərinə müvafiq qaydada mənsubiyyəti, mümkünlüyü və mötəbərliyi üzrə qiymətləndirməklə məhkumun hökmdə təsvir edilən cinayət əməllərini törətməsi barədə nəticəyə gəlmiş, apellyasiya instansiyası məhkəməsi də həmin sübutların təkrarən araşdırılmasına ehtiyac görməyərək, araşdırılmış sübutların isə Ə.H.İsmailovun məhz hökmdə təsvir edilmiş əməlləri törətməkdə təqsirli olmasına dəlalət etməsini və belə qənaətə gəlmək üçün onların kifayət etməsini hesab edərək bu nəticə ilə razılaşmışdır. Məhkəmə kollegiyası hesab edir ki, birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrinin gəldikləri bu nəticə düzgündür, qanunidir və bu baxımdan həmin nəticənin şübhə altına alınması üçün heç bir qanuni əsas yoxdur.

Şikayətdə göstərilən əsas dəlillərlə razılaşmayan məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki, cinayət işinin materiallarına əsasən, məhkum

Ə.H.İsmailovun hökmdə təsvir edilmiş əməlləri törətməkdə təqsirliliyinin mötəbərliyi heç bir şübhə doğurmayan, CPM-nin 143-146-cı maddələrinin tələblərinə uyğun olaraq əldə edilmiş, araşdırılmış və qiymətləndirilmiş sübutlarla, yəni hazırki iş üzrə məhkum olunmuş Ə.H.İsmailovun heç bir təsir göstərilmədən, müdafiəçinin iştirakı ilə verdiyi ifadələrlə yanaşı hazırki iş üzrə məhkum olunmuş A.R.Məmmədlinin və Ç.A.Xankişiyevin, habelə zərər çəkmiş hüquqi şəxsin nümayəndəsinin, şahidlərin ifadələri, məhkəmə ekspertizalarının rəyləri ilə, bir çox istintaq hərəkətlərinin aparılması haqqında protokollarla və işə əlavə edilmiş sübut əhəmiyyətli sənədlərlə tam təsdiq edilir.

Bu sübutların (əsasən də məhkumların və şahidlərin ifadələrinin) əlaqəli şəkildə təhlilindən görünür ki, kassasiya şikayətində göstərilən dəlillərin əksinə olaraq, işə mahiyyəti üzrə baxan məhkəmələr işin faktiki hallarını belə müəyyən etmişlər ki, Ə.H.İsmailov özgənin əmlakını gizli olaraq talamaq məqsədi ilə əvvəllər əcazçı işlədiyi, “Murad Farm” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətinə məxsus “Elnur” aptekdən oğurluq etmək niyyəti ilə tanış Məmmədli Amil Rasim oğlu ilə qabaqcadan əlbir olub birqrup şəxs tərkibində birləşərək, aptekə daxil ola biləcəyi yerlər, mühafizə siqnalizasiya sisteminin yerləşdiyi yer, aptekin sxemi, pulların harada yerləşməsi və digər əhəmiyyətli hallar barədə Amil Məmmədliyə məlumat verərək birlikdə, 2017-ci ilin iyul ayının əvvəllərində saat 03:00 radələrində Bakışəhəri, Nərimanov rayonu, Y.V.Çəmənəminli küçəsi 40/7 ünvanında yerləşən “Elnur” aptekin qarşısına gəldikdən sonra o, kənar şəxslərin və mühafizə polisinin əməkdaşlarının gələcəyi təqdirdə məlumat vermək məqsədi ilə aptekin yaxınlığında dayanıb ətrafa nəzarət etmiş, bundan sonra Amil Məmmədli qabaqcadan özü ilə gətirdiyi dəmirkəsən mişar və digər bu kimi alətlərdən istifadə etməklə aptekin arxasındakı anbarın dam örtüyündən anbara, oradan isə aptekin içərisinə qanunsuz daxil olaraq saxlanılma yeri olan kassa aparatından 2.800 manat məbləğində nağd pulları gizli talayıb zərərçəkmiş hüquqi şəxs “Murad Farm” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətinə cəmi 2800 (iki min səkkiz yüz) manat məbləğində ziyan vurmaqla oğurluq etmişdir.

Bundan başqa o, təkrarən, özgənin əmlakını gizli olaraq talamaq məqsədi ilə əvvəllər əcazçı işlədiyi “Murad Farm” Məhdud Məsuliyyətli

Cəmiyyətinə məxsus “Elnur” aptekdən oğurluq etmək niyyəti ilə 2019-cu ilin yanvar ayında iş yoldaşı Xankişiyev Çingiz Ağabala oğlunu Məmmədli Amil Rasim oğlu ilə tanış edib görüşdürərək həmin aptekdən oğurluq etmək üçün qabaqcadan əlbir olub bir qrup şəxs tərkibində birləşərək, yenidən Amil Məmmədliyə, aptekə daxil ola biləcəyi yerlər, mühafizə siqnalizasiya sisteminin yerləşdiyi yer, aptekin sxemi, pulların harada yerləşməsi və digər əhəmiyyətli hallar barədə məlumat verdikdən, yəni cinayətin törədilməsində köməkçilik etdikdən sonra 15 aprel 2019-cu il tarixdə saat 03:30 radələrində Amil Məmmədli və Çingiz Xankişiyev Bakı şəhəri, Nərimanov rayonu, Y.V.Çəmənəzəminli küçəsi 40/7 ünvanında yerləşən “Elnur” aptekin qarşısına gələrək, Çingiz Xankişiyev kənar şəxslərin və mühafizə polisinin əməkdaşlarının gələcəyi təqdirdə məlumat vermək məqsədi ilə aptekin yaxınlığında dayanıb ətrafa nəzarət etmiş, bundan sonra Amil Məmmədli qabaqcadan özü ilə gətirdiyi dəmirkəsən mişar və digər bu kimi alətlərdən istifadə etməklə aptekin arxasındakı anbarın dam örtüyündən anbara, oradan isə aptekin içərisinə qanunsuz daxil olaraq, özü ilə gətirdiyi mismar çıxaranla aptekin zirzəmisində olan saxlanc yeri olan seyflərdən birinin qıfıllarını qıraraq və laqonda aparatı ilə ikinci seyfin qapısının kilidini kəsərək həmin seyflərin içərisindən ümumilikdə 60000 (altmış min) manat məbləğində nağd pulları gizli talayıb zərərçəkmiş hüquqi şəxs “Murad Farm” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətinə cəmi 60000 (altmış min) manat məbləğində, külli miqdarda ziyan vurmaqla oğurluq etmiş və həmin günün səhərisi əldə etdikləri razılığa uyğun olaraq oğurlanmış pul vəsaitini öz aralarında bölüşdürmüşlər.

İş materiallarından görüldüyü kimi, bu nəticənin əsasında duran sübutlar qanuni prosedurlar daxilində, cinayət-mühakimə icraatının prinsiplərinə əməl olunmaqla və sübut etməyə dair CPM-nin 138-146-cı maddələrinin tələbləri gözlənilməklə əldə olunmuş və məhkəmələr Ə.H.İsmayılovun məhz yuxarıda təsvir edilmiş hərəkətləri etməsi ilə bağlı yekun qərarlarının əsaslandırılması zamanı yolverilməz sübutlardan istifadə etməmiş, iş üzrə Ə.H.İsmayılovun, digər məhkumların, şahidlərin dindirilməsi, ekspertiza rəylərinin alınması, müxtəlif istintaq hərəkətlərinin aparılması zamanı, habelə digər sübutların toplanması və araşdırılması zamanı qanunun tələblərinə tam şəkildə əməl etmiş və sübutların qəbul

edilməzliyinin əsasını təşkil edən, CPM-nin 125.2-ci maddəsində göstərilmiş hər hansı kobud qanun pozuntusuna yol verməmişlər.

Bütün bunlara baxmayaraq, Ə.H.İsmayılov onun barəsində aparılmış cinayət təqibi dövründə oğurluq etmək məqsədi olmadığını, sadəcə vaxtında dostları A.R.Məmmədli və Ç.A.Xankişiyev tərəfindən törədilmiş cinayət əməlləri barədə polisə məlumat verməməsini və buna görə də onun əməlinin CM-nin 307.2-ci maddəsi ilə tövsif edilməli olduğunu bildirsə də (kassasiya şikayətində irəli sürülmüş əsas tələb də bununla bağlıdır), məhkəmə kollegiyasının qənaətinə görə iş üzrə toplanmış sübutlar bu tələbin əsassız olmasına dəlalət edir.

Belə ki, ibtidai araşdırma zamanı verdiyi ifadələrində Ə.H.İsmayılov göstərmişdir ki, o, 2014-cü ildə Sumqayıt-Tibb Kollecinə bitirdikdən sonra elə həmin ildən başlayaraq Bakı şəhəri, Nərimanov rayonu, Y.V.Çəmənəzəminli küçəsi 40/7 ünvanında yerləşən “Murad Farm” MMC-yə məxsus “Elnur” aptekdə əczaçı kimi işə düzəlmiş və 2015-ci ilin ortalarında həmin aptekdə işləmişdir. Aptekdən işdən çıxandan sonra bir müddət “Şəfa” aptekində əczaçı işləmiş, 2018-ci ilin yay aylarından etibarən isə “Vita apteklər şəbəkəsində əczaçı vəzifəsinə işə düzəlmiş və həmin apteklər şəbəkəsinə məxsus olan, Bakı şəhəri, Badamdar qəsəbəsində yerləşən “Vita Badamdar 4” adlanan aptekdə işləməyə başlamışdır. O, 2017-ci ilin əvvəllərindən sonlarına kimi Bakı şəhəri, Yasamal rayonu ərazisində, hazırda ünvanını dəqiq xatırlamadığı evlərdən birində həmyerlisi Məmmədli Amil Rasim oğlu ilə birlikdə kirayədə yaşamışdır. Həmin ərəfədə Amil Məmmədli avtomobillərin yuyulması məntəqələrindən birində yuyucu işləmiş. 2017-ci ilin yay aylarında, hazırda tarixini dəqiq xatırlamadığı günlərin birində Amil Məmmədli ona pula ehtiyacının olduğunu bildirmişdir. O, 2014-2015-ci illərdə “Elnur” aptekində işlədiyi dövrdə həmin aptekin arxa tərəfində olan anbardan dəfələrlə mal götürdüyü üçün aptekin zirzəmisində seyflərin olduğunu, dərmanların satışından əldə edilən pulların həmin seyflərdə saxlandığını, aptekin siqnalizasiya sisteminin harada yerləşməsini, eləcə də aptekin arxa tərəfindəki dam örtüyündən anbara daxil olmaq üçün dəlik olduğunu bilmiş və bu məlumatlar haqqında Amil Məmmədliyə danışaraq həmin aptekdən oğurluq etməyi təklif etmişdir. Bundan sonra o, Amil Məmmədliyə, “Elnur” aptekin harada yerləşməsi, aptekə haradan

daxil ola biləcəyi yer, aptekin içərisində seyflərin harada olması, otaqların sxemi və siqnalizasiya sisteminin harada yerləşməsi barədə məlumat vermişdir. Onun təklifi ilə razılaşan Amil Məmmədli aptekə daxil ola bilmək üçün müxtəlif alətlər, yəni dəmirkəsən mişar, kəlbətin, əlcəklər və digər digər alətlər almışdır. Bir neçə gün sonra gecə saat 03 radələrində onlar birlikdə “Elnur” aptekin qarşısına gəlmişvə o, Amil Məmmədliyə, əyani olaraq da aptekə haradan daxil ola biləcəyini başa salmışdır. Bundan sonra Amil Məmmədli özü ilə gətirdiyi alətləri də götürüb aptekin arxa tərəfindən onun damna çıxmış, o, isə qabaqcadan aralarında olan razılaşmaya uyğun olaraq aptekin yaxınlığında dayanaraq ətrafa nəzarət etməyə başlamışdır ki, mühafizə polisinin əməkdaşları və ya hər hansı bir kənar şəxs gələrsə səs-küy salıb Amil Məmmədlinin qaçmasına şərait yarada bilsin. Amil Məmmədli aptekin damına çıxdıqdan təxminən 10 dəqiqədən sonra geri qayıdaraq ona, aptekin siqnalizasiya sisteminin işə düşməsi səbəbindən oğurluğu başa çatdırma bilməməsini bildirmişdir. Bu səbəbdən onlar aptekin yaxınlığında dayanaraq mühafizə polisinin gəlib-getməsini gözləmişlər. Təxminən 15-20 dəqiqədən sonra həmin yerə mühafizə polisinin əməkdaşları gəlmiş, aptekin qapılarının bağlı olduğunu görüb hər şeyin qaydasında olduğunu zənn edərək oradan uzaqlaşmışlar. Polis əməkdaşları gedəndən sonra onlar təxminən 10 dəqiqə gözləyib aptekin ətrafında heç kimin olmadığını əmin olaraq Amil Məmmədli yenidən aptekin damına qalxmış, o isə aptekin yaxınlığında dayanaraq ətrafa nəzarət etməyə başlamışdır. Təxminən 10-15 dəqiqə sonra Amil Məmmədli aptekin damından çıxaraq onun yanına gəlmiş və ona, aptekdən pul oğurladığını bildirərək oğurladığı pulları kürəyindəki çantanın içərisinə qoymuş və dərhal aptekin yanından uzaqlaşaraq bir qədər aralıda təsadüfi taksilərdən birinə əyləşib kirayədə yaşadıkları evə getmişlər. Evə çatdıqdan sonra oğurladıqları pulları sayaraq təxminən 1600 manat pul olduğunu müəyyən etmişlər. Amil Məmmədli həmin pulun 400 manatını ona verərək qalan 1200 manatını özünə götürmüşdür.

Ə.H.İsmailov həmçinin göstərmişdir ki, 2019-cu ilin yanvar ayında o, iş yoldaşı Ç.A.Xankişiyevlə yuxarıda göstərilən aptekdən yenə də oğurluq etmələri barədə razılığa gələrək bu oğurluğa ciddi hazırlaşmaq lazım olması barədə sövdələşmiş və eyni zamanda Əli İsmailov həmin aptekdən artıq bir dəfə həmyerlisi Amil Məmmədli ilə birlikdə oğurluq etmələrini, Amilin

aptekə haradan və necə daxil ola bilməsini söyləyib Xankişiyevi Amil Məmmədli ilə tanış edərək görüşdürmüş, özü isə yenə də Məmmədliyə aptekə daxil ola biləcəyi yerlər, mühafizə siqnalizasiya sisteminin yerləşdiyi yer, aptekin sxemi, pulların harada yerləşməsi və digər əhəmiyyətli hallar barədə məlumat vermişdir. 15 aprel 2019-cu il tarixdə gecə vaxtı Amil Məmmədli və Çingiz Xankişiyev birlikdə həmin aptekdən 60.000 manata yaxın məbləğdə pul oğurlamış, lakin o, yəni Ə.İsmayılov özü həmin oğurluğun törədilməsində bilavasitə iştirak etməmişdir ona görə ki, həmin gün işlədiyi digər aptekdə gecə növbəsində olmuşdur. Buna görə o, yalnız 15 aprel 2019-cu il tarixdə səhər Çingiz Xankişiyevin yaşadığı yataqxanaya gedərək oğurlanmış pulların bölüşdürülməsində iştirak etmiş və həmin pulların bir hissəsini A.Məmmədli ona və Xankişiyevə vermiş, əsas hissəsini isə özü ilə yaşadığı Biləvüsar şəhərinə apararaq qalan pulların ara sakitləşdikdən sonra öz aralarında bərabər böləcəyini bildirmişdir.

Məhkum Ə.İ.İsmailovun bu ifadələri ibtidai araşdırma zamanı heç bir qanun pozuntusuna yol verilmədən toplanmış, birinci instansia məhkəməsinin məhkəmə iclasında isə tam, hərtərəfli və obyektiv araşdırılmış digər sübutlarla da təsdiq edilir və bu sübutlar məcmu qaydasında biri-birini tamamlayır.

Belə ifadələrin fəvqündə məhkəmə kollegiyası Ə.H.İsmailovun A.R.Məmmədli və Ç.A.Xankişiyevlə dostluq münasibətində olduğu üçün, onların cinayət əməlləri barədə polisə məlumat verməməsi barədə sonradan verdiyi ifadələrini və kassasiya şikayətində göstərilmiş bu ifadələrə uyğun dəlilləri iş üzrə araşdırılmış sübutlara uyğun olmayan, özünümüdafiə məqsədi ilə uydurulmuş və işin faktiki halları ilə təkzib edilən ifadələr və dəlillər kimi qiymətləndirmiş və buna görə də onlarla razılaşmasını mümkün bilməmişdir.

Bununla yanaşı məhkəmə kollegiyası prosessual qanunvericiliyin tələblərinə müvafiq olaraq kassasiya şikayətinin dəlillərindən asılı olmayaraq cinayət və cinayət-prosessual qanunları normalarının düzgün tətbiq edilib-edilməməsini də yoxlayıb işin müəyyən edilmiş hallarından çıxış edərək vurğulamağı lazım bilmişir ki, Ə.H.İsmailovun hazırkı qərarın “İşin halları” hissəsində təsvir edilmiş cinayət əməlləri bütövlükdə məhkəmələr tərəfindən CM-nin 177.3.2-ci maddəsi ilə tövsif edilsə də, həm ibtidai araşdırma orqanı, həm də məhkəmələr

Ə.H.İsmayılovun törətdiyi əməllərə münasibətdə cinayət qanunu normalarının tətbiqində səhvə yol vermişlər.

Belə ki, iş materialları üzrə toplanmış sübutlarla təkzibedilməz şəkildə müəyyən edilir ki, Ə.H.İsmailov özgənin əmlakını gizli olaraq talamaq məqsədi ilə əvvəllər əzcaçı işlədiyi “Murad Farm” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətinə məxsus “Elnur” aptekindən oğurluq etmək niyyəti ilə 2019-cu ilin yanvar ayında bunun üçün iş yoldaşı Ç.A.Xankişiyevlə qabaqcadan razılaşıqdan sonra hələ 2017-ci ilin iyul ayının əvvəllərində özü ilə birlikdə həmin aptekdən əlbir olub cinayət əlaqəsinə girərək oğurluq etmiş həmyerlisi A.R.Məmmədli Ç.A.Xankişiyevlə tanış edib görüşürmüş, Amil Məmmədliyə yenidən aptekə daxil ola biləcəyi yerlər, mühafizə siqnalizasiya sisteminin yerləşdiyi yer, aptekin sxemi, pulların harada yerləşməsi və digər əhəmiyyətli hallar barədə məlumat vermiş, 15 aprel 2019-cu il tarixdə saat 03:30 radələrində isə Amil Məmmədli və Çingiz Xankişiyev “Elnur” aptekin qarşısına gələrək, Çingiz Xankişiyev kənar şəxslərin və mühafizə polisinin əməkdaşlarının gələcəyi təqdirdə məlumat vermək məqsədi ilə aptekin yaxınlığında dayanıb ətrafa nəzarət etmiş, bundan sonra Amil Məmmədli qabaqcadan özü ilə gətirdiyi dəmirkəsən mişar və digər bu kimi alətlərdən istifadə etməklə aptekin arxasındakı anbarın dam örtüyündən anbara, oradan isə aptekin içərisinə qanunsuz daxil olaraq, özü ilə gətirdiyi mismar çıxaranla aptekin zirzəmisində olan saxlanc yeri olan seyflərdən birinin qıfıllarını qıraraq və laqonda aparatı ilə ikinci seyfin qapısının kilidini kəsərək həmin seyflərin içərisindən ümumilikdə 60000 (altmış min) manat məbləğində nağd pulları gizli talayıb zərərçəkmiş hüquqi şəxs “Murad Farm” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətinə cəmi 60000 (altmış min) manat məbləğində, külli miqdarda ziyan vurmaqla oğurluq etmişlər.

İş materiallarına görə, məhz bu əməlləri törətdiyinə, “Elnur” aptekindən oğurluq etmək niyyəti ilə 2019-cu ilin yanvar ayında bunun üçün iş yoldaşı Ç.A.Xankişiyevlə qabaqcadan razılaşmasına, bu oğurluğu həyata keçirmək məqsədilə Ç.A.Xankişiyevi hələ 2017-ci ilin iyul ayının əvvəllərində özü ilə birlikdə həmin aptekdən əlbir olub cinayət əlaqəsinə girərək oğurluq etmiş həmyerlisi A.R.Məmmədli ilə tanış etməsinə və sonuncuya yenidən aptekə daxil ola biləcəyi yerlər, mühafizə siqnalizasiya sisteminin yerləşdiyi yer, aptekin sxemi, pulların harada

yerləşməsi və digər əhəmiyyətli hallar barədə məlumat verməsinə görə Ə.H.İsmailova qarşı ittiham irəli sürülmüşdür. Həmin ittihamın təhlili göstərir ki, bundan sonra Ə.H.İsmayılov 15 aprel 2019-cu il tarixdə “Elnur” aptekindən törədilmiş oğurluqla bağlı həmin oğurluğun icraçısı qismində heç bir hərəkət etməmiş və ona elan elan olunmuş ittihamın sonrakı hissəsində yalnız Amil Məmmədlinin və Çingiz Xankişiyevin əməllərinin təsviri əkst etdirilmişdir (Ə.H.İsmailova elan olunmuş ittihamın həmin hissəsinə görə, 15 aprel 2019-cu il tarixdə saat 03:30 radələrində Amil Məmmədli və Çingiz Xankişiyev “Elnur” aptekin qarşısına gələrək, Çingiz Xankişiyev kənar şəxslərin və mühafizə polisinin əməkdaşlarının gələcəyi təqdirdə məlumat vermək məqsədi ilə aptekin yaxınlığında dayanıb ətrafa nəzarət etmiş, bundan sonra Amil Məmmədli qabaqcadan özü ilə gətirdiyi dəmirkəsən mişar və digər bu kimi alətlərdən istifadə etməklə aptekin arxasındakı anbarın dam örtüyündən anbara, oradan isə aptekin içərisinə qanunsuz daxil olaraq, özü ilə gətirdiyi mismar çıxaranla aptekin zirzəmisində olan saxlanc yeri olan seyflərdən birinin qıfıllarını qıraraq və laqonda aparatı ilə ikinci seyfin qapısının kilidini kəsərək həmin seyflərin içərisindən ümumilikdə 60000 (altmış min) manat məbləğində nağd pulları gizli talayıb zərərçəkmiş hüquqi şəxs “Murad Farm” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətinə cəmi 60000 (altmış min) manat məbləğində, külli miqdarda ziyan vurmaqla oğurluq etmişlər). Buradan görünən odur ki, Ə.H.İsmailov lazım olan məsləhətləri ilə məlumatlar verməklə oğurluğun törədilməsinə yalnız köməkçilik etmiş, özü isə bilavasitə icraçı qismində həmin oğurluğun törədilməsində iştirak etməmiş, yəni oğurluq cinayətinin obyektiv cəhətini təşkil edən heç bir hərəkət etməmişdir.

Ə.H.İsmailovun A.R.Məmmədli və Ç.A.Xankişiyevlə birlikdə oğurluğun törədilməsində icraçı qismində bilavasitə iştirak etməməsinin səbəbi isə onun həmin gecə işlədiyi digər aptekdə gecə növbəsində olması ilə bağlı olmuşdur.

Bu hallar nəinki Ə.H.İsmailova elan olunmuş ittihamla, həm də həmin ittihamın elan olunması üçün toplanmış sübutlarla tam təsdiq edilir.

Buna baxmayaraq, ibtidai araşdırma orqanı və məhkəmələr “Elnur” aptekdən həm 2017-ci ilin iyul ayının əvvəllərində, həm də 15 aprel 2019-cu il tarixdə törədilmiş oğurluğa görə ikinci oğurluq nəticəsində zərər çəkmiş hüquqi şəxsə külli

miqdarda ziyan vurulması əlaməti ilə E.H.İsmayılovun hər iki oğurluqda icraçı qismində iştirak etməsi barədə nəticəyə gəlmiş, buna görə onun əməlləri CM-nin 177.3.2-ci maddəsi ilə tövsif edilmiş və o, həmin maddə ilə təqsirli bilinib cəzalandırılmışdır.

Göründüyü kimi, E.H.İsmayılova qarşı hər iki oğurluğun törədilməsinə görə ittiham irəli sürüldüyünə görə, o, müdafiəçilərin işrakları ilə bu ittihamdan özünü müdafiə etmişdir.

Lakin, məhkəmə kollegiyası aşağıdakı əsaslara görə hesab etmişdir ki, 15 aprel 2019-cu il tarixdə “Elnur” aptekdən törədilmiş oğurluqda bilavasitə icraçı deyil, köməkçi qismində iştirak etmiş E.H.İsmayılovun törətdiyi əməllər ibtidai araşdırma orqanı tərəfindən düzgün tövsif edilməmiş və bu baxımdan onun 2017-ci il iyul ayının əvvəllərində A.R.Məmmədli ilə qabaqcadan əlbir olmuş bir qrup şəklində və saxlanma yerinə girməklə törətdiyi oğurluq və 15 aprel 2019-cu il tarixdə qabaqcadan əlbir olub cinayət əlaqəsinə girmiş A.R.Məmmədliyə və Ç.A.Xankişiyevə təkrarən, saxlanma yerinə girməklə və zərər çəkmiş şəxsə külli miqdarda ziyan vurmaqla törədilmiş oğurluqda köməkçi qismində iştirak etməsi əməlləri müstəqil cinayətlər kimi qiymətləndirilməli və bu qiymətləndirməyə uyğun olaraq da həmin əməllər tövsif edilməlidir (ittihamdan kənara çıxmaqla məhkumun vəziyyətinin ağırlaşdırılmaması və onun müdafiə hüququnun pozulmaması şərtilə).

CM-nin 7.1-ci maddəsinə əsasən, yalnız törətdiyi ictimai təhlükəli əmələ (hərəkət və ya hərəkətsizliyə) və onun nəticələrinə görə təqsiri müəyyən olunmuş şəxs cinayət məsuliyyətinə cəlb edilə və cəzalandırıla bilər.

CM-nin 31-ci maddəsinə görə, iki və ya daha çox şəxsin qəsdən cinayət törətməkdə qəsdən birgə iştirakı iştirakçılıq sayılır.

CM-nin 32.1-ci maddəsinin tələblərindən görünür ki, cinayətin icraçısı ilə birlikdə, təşkilatçısı, təhrikçisi və köməkçisi cinayətin iştirakçıları sayılırlar.

CM-nin 32.2-ci maddəsində təsbit edilmişdir ki, cinayəti bilavasitə törətmiş və ya başqa şəxslərlə birlikdə onun törədilməsində bilavasitə iştirak etmiş şəxs (birgə icraçılıq), eləcə də bu Məcəllə ilə nəzərdə tutulmuş hallarda cinayət məsuliyyətinə cəlb edilə bilməyən şəxslərdən istifadə etməklə cinayəti törətmiş şəxs icraçı sayılır.

CPM-nin 32.5-ci maddəsinin tələblərindən görünür ki, cinayətin törədilməsinə məsləhətləri,

göstərişləri və məlumatları ilə, cinayət törədilməsi üçün alət və ya vasitələr vermək və ya maneələri aradan qaldırmaqla yardım etmiş şəxs, habelə cinayət törətmiş şəxsi, cinayət alətlərini və ya vasitələrini, cinayətin izlərini, yaxud cinayət yolu ilə əldə edilmiş pul vəsaitlərini və ya digər əmlakı gizlətməyi, belə pul vəsaitlərini və ya digər əmlakı əldə etməyi, onlara sahiblik və ya onlardan istifadə etməyi, yaxud sərəncam verməyi qabaqcadan vəd etmiş şəxs köməkçi sayılır.

CM-nin 33.1-ci maddəsinin müddəalarına görə, cinayətin iştirakçılarının məsuliyyəti onların hər birinin cinayətin törədilməsində faktiki iştirakının xarakterindən və dərəcəsindən asılı olaraq müəyyən edilir.

CM-nin 33.2-ci maddəsində göstərilmişdir ki, cinayətin birgə icraçıları birgə törətdikləri cinayətə görə, bu Məcəllənin 32-ci maddəsinə istinad edilmədən, həmin Məcəllənin Xüsusi hissəsində nəzərdə tutulmuş müvafiq maddəyə uyğun olaraq cinayət məsuliyyətinə cəlb edilirlər.

CM-nin 33.3-cü maddəsində isə müəyyən edilmişdir ki, cinayətin təşkilatçısı, təhrikçisi və köməkçisi törədilmiş cinayətə görə, cinayətin törədilməsində onların eyni vaxtda birgə icraçı kimi iştirak etdiyi hallar istisna olunmaqla, bu Məcəllənin 32-ci maddəsinə istinad edilməklə həmin Məcəllənin Xüsusi hissəsində nəzərdə tutulmuş müvafiq maddəyə uyğun olaraq cinayət məsuliyyətinə cəlb edilirlər.

CM-nin 34.1-34.2-cü maddələrinin tələblərindən görünür ki, qabaqcadan razılaşmadan iki və ya daha çox icraçının birgə iştirakı ilə törədilən cinayət bir qrup şəxs tərəfindən, qabaqcadan razılaşmaqla iki və ya daha çox şəxsin birgə iştirakı ilə törədilən cinayət qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs tərəfindən törədilmiş cinayət hesab olunur.

İş materiallarından göründüyü kimi, Ə.H.İsmailov 2019-cu ilin yanvar ayında Ç.A.Xankişiyevlə “Elnur” aptekdən oğurluq etmələri barədə əvvəlcədən sövdələşsələr də, onlar bu oğurluğa həmçinin həmin aptekdən əvvəllər oğurluq etmiş A.R.Məmmədliyə də cəlb etməyi qərara alıb sonuncunu 14 aprel 2019-cu il tarixdə yaşadığı Biləvüsar şəhərindən Bakı şəhərinə çağırmış, Amil Məmmədli oğurluğun törədilməsində iştirak etməyə razılıq verdikdən sonra isə Ə.H.İsmailov yenidən A.R.Məmmədliyə “Elnur” aptekin harada yerləşməsi, aptekə haradan daxil ola biləcəyi yer, aptekin içərisində seyflərin harada olması, otaqların sxemi və siqnalizasiya sisteminin harada yerləşməsi barədə məlumat

vermiş, yəni faktiki olaraq oğurluğun törədilməsində köməkçi qismində iştirakına dair CM-nin 32.5-ci maddəsində göstərilən hərəkətləri etmiş, 15 aprel 2019-cu il tarixdə saat 03:30 radələrində Amil Məmmədli və Çingiz Xankişiyev saxlanma yerinə girməklə və zərər çəkmiş hüquqi şəxsə külli miqdarda ziyan vurmaqla qabaqcadan əlbir olmuş şəxs kimi cinayətin icraçıları kimi 60.000 manat məbləğində pulun oğurlanmasını bilavasitə icra etmiş, Ə.H.İsmailov isə həmin oğurluq əməllərinin törədilməsində bilavasitə icraçı qismində iştirak etməmişdir.

Məhkəmə kollegiyası Ə.H.İsmailovun bu əməllərinin hüquqi tövsif ilə bağlı həm cinayət və cinayət-prosessual qanunvericiliklərinin normalarına, həm də Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin hüquqi mövqeyinə, habelə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumunun aşağıdakı qərarlarında əksini tapmış tövsiyələrə əsaslanaraq hesab etmişdir ki, adı çəkilən məhkumun 15 avqust 2019-cu il tarixdə “Elnur” aptekdən oğurluğun törədilməsi ilə bağlı etdiyi hərəkətlər həmin oğurluqda köməkçi qismində iştirak etməsi kimi qiymətləndirilərək CM-nin 177.3.2-ci maddəsindən CM-nin 32.5, 177.3.2-ci maddəsinə tövsif edilməli, onun 2017-ci ilin iyul ayının əvvəllərində Məmmədli Amil Rasim oğlu ilə qabaqcadan əlbir olub cinayət əlaqəsinə girmiş şəxs şəklində saxlanma yerinə girməklə - “Elnur” aptekə daxil olmaqla oradan 2800 (iki min səkkiz yüz) manat məbləğində pulu gizli olaraq talaması, yəni həmin pul vəsaitini oğurlaması əməlləri isə ayrıca CM-nin 177.2.1 və 177.2.3-cü maddələri ilə tövsif edilməlidir.

Qeyd edildiyi kimi, belə nəticə maddi və prosessual hüquq normalarının tələbləri ilə yanaşı Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumunun öz qərarlarında ifadə etdiyi hüquqi mövqeyə və Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumunun Qərarlarında əksini tapmış izahlara və tövsiyələrə də uyğundur.

Belə ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 244.1-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair” 17 mart 2011-ci il tarixli Qərarında qeyd edilmişdir ki, cinayətin tövsifi törədilən konkret cinayət əməlinin cəhətləri ilə cinayət-hüquq normasının dispozisiyasında nəzərdə tutulan tərkib əlamətləri arasında uyğunluğu müəyyən etməklə, müvafiq

prosessual sənəddə öz əksini tapan və cinayət-hüquqi nəticələrə səbəb olan əmələ verilən cinayət hüquqi qiymətdir. Cinayətin tövsifi mühüm sosial və hüquqi əhəmiyyətə malikdir. Tövsif CM-də müəyyən edilmiş vəzifələrin yerinə yetirilməsi baxımından, cinayət qanununu tətbiq etməyə səlahiyyəti olan vəzifəli şəxslər tərəfindən həyata keçirilən mühüm məntiqi proses olub, onun yekununda konkret sosial hadisəyə, cəmiyyət üçün təhlükəli olan insan davranışına hüquqi qiymət verilir. Bu isə ilk növbədə işin faktiki hallarının hərtərəfli öyrənilməsini, cinayət hüquq normasının düzgün seçilməsini və onun məzmununun izah edilməsini tələb edir.

“Oğurluq, soyğunçuluq və quldurluğa dair işlər üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 03 mart 2005-ci il tarixli 01 sayılı Qərarının 9-12ci bəndlərində məhəmələrə aşağıdakı izahlar və tövsiyələr verilmişdir:

“Özgə əmlakının talanmasında təşkilatçı, təhrikçi və ya köməkçi bilavasitə iştirak etməyibsə, cinayətin icraçısı tərəfindən törədilən əməl cinayətin qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs tərəfindən törədilməsi kimi tövsif edilə bilməz. Belə halda, CM-nin 33.3-cü maddəsinə müvafiq olaraq, cinayətin təşkilatçısının, təhrikçisinin və ya köməkçisinin hərəkətləri CM-nin 32-ci maddəsinə istinad edilməklə tövsif edilməlidir.

Özgə əmlakının talanması əməlini qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs tərəfindən törədilməsi kimi tövsif edərkən, bilavasitə özgə əmlakının talanmasına yönəlmiş hərəkətlər ediləndə, cinayətin iştirakçıları arasında qabaqcadan belə bir əlbirlik olması, cinayətkar niyyətin həyata keçirilməsi üçün rolların bölüşdürülməsinə dair razılıq əldə edilməsi, həmçinin hər hansı icraçı və cinayətin digər iştirakçıları tərəfindən hansı konkret hərəkətlər edilməsi araşdırılmalıdır. Hökmdə törədilmiş cinayətin hər bir icraçısının və digər iştirakçısının (təşkilatçılarının, təhrikçilərinin, köməkçilərinin) barəsindəki sübutlara qiymət verilməlidir.

CM-nin 34.2-ci maddəsinin mənasına görə, qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs tərəfindən oğurluq, soyğunçuluq və ya quldurluq cinayətinə görə cinayət məsuliyyəti həm də o zaman yaranır ki, özgə əmlakının bilavasitə götürülməsini, cinayətin iştirakçıları arasında əldə edilmiş razılığa əsasən, onlardan biri həyata keçirsin. Cinayətin digər iştirakçıları, rolların bölgüsünə əsasən, cinayətin törədilməsində icraçıya bilavasitə kömək göstərməyə yönəlmiş hərəkətlər

edərsə (məsələn, şəxs yaşayış sahəsinə girməyə də qapının, cəftənin, qifilin sındırılmasında iştirak edərsə, əvvəlcədən əldə edilmiş razılığa əsasən talanmış əmlakı apararsa, törədilən cinayət aşkar ediləcəyi hallarda digər iştirakçıları sığortalayarsa), onlar CM-nin 32.2-ci maddəsinə müvafiq olaraq birgə icraçı hesab edilir və belə hallarda əməlin tövsifi üçün CM-nin 32-ci maddəsinə istinad edilməsinə ehtiyac yoxdur.

Özgə əmlakının talanmasında bilavasitə iştirak etməyən, lakin cinayətin izinin itirilməsi, cinayətin bilavasitə icraçısına kömək göstərməklə əlaqədar olmayan maneələrin aradan qaldırılması, oğurluq əmlakın özgəninkiləşdirilməsi və s. ilə əlaqədar məsləhətləri və göstərişləri ilə cinayətin törədilməsinə kömək etmiş şəxslərin əməlləri CM-nin 32.5-ci maddəsinə istinad etməklə köməkçi formada iştirakçı kimi tövsif edilməlidir.

Özgə əmlakının oğurluq, soyğunçuluq və ya quldurluq yolu ilə qabaqcadan əlbir olan iki və ya daha çox şəxs və ya cinayətkar birlik (cinayətkar təşkilat) tərəfindən talanmasından ibarət hərəkətlər tövsif edilərkən, məhkəmələr nəzərə almalıdır ki, cinayətin törədilməsi gedişində qabaqcadan digər şəxslərlə əlbir olmayan şəxs, qabaqcadan əlbir olan şəxslərlə cinayət törətməkdə iştirak etmişsə, belə şəxs onun özü tərəfindən şəxsən törətdiyi konkret hərəkətlərə görə cinayət məsuliyyəti daşmalıdır.”

CPM-nin 318.1-ci maddəsində təsbit edilmişdir ki, məhkəmə baxışı zamanı cinayət işinə, məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraat materiallarına və ya xüsusi ittiham üzrə şikayətə yalnız təqsirləndirilən şəxsə qarşı irəli sürülmüş və ya məhkəməyə verilən ittiham daxilində baxılır. Məhkəmə baxışı nəticəsində məhkəmə təqsirləndirilən şəxsin əməlini ağır cinayətdən daha yüngül cinayət əməlinə tövsif etmək, habelə ona qarşı irəli sürülmüş ittihamdan ayrı-ayrı bəndləri çıxartmaq hüququna malikdir.

“Məhkəmələr tərəfindən cinayət cəzalarının təyin edilməsi təcrübəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 25 iyun 2003-cü il taixli 04 sayılı Qərarının 18-ci bəndində məhkəmələrə izah edilmişdir ki, məhkəmənin cəzalanmalı olan əməli cinayət qanununun bir maddəsindən daha yüngül məsuliyyət müəyyən edən bir neçə maddəsinə tövsif etməsinə o vaxt yol verilir ki, belə tövsif məhkumun vəziyyətini ağırlaşdırmasın, onun müdafiə hüququnu pozmasın. Belə hallarda cinayətlərin məcmusuna görə təyin edilən cəza cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi haqda qərarla və ittiham aktında

göstərilən CM-nin müvafiq maddəsinin sanksiyasında nəzərdə tutulan maksimum cəzadan artıq olmamalıdır.

Bu müddəalar işlərə apellyasiya və kassasiya qaydasında baxılması hallarına da aiddir.

Məhkəmə kollegiyası bütün yuxarıda göstərilən hüquq normalarına və şərh edilən tövsiyələrə, habelə işin müəyyən edilmiş faktiki hallarına əsaslanıb E.H.İsmailovun 2017-ci ilin iyul ayının əvvəllərində və 15 aprel 2019-cu il tarixdə “Elnur” aptekdən müvafiq olaraq 2.800 manat və 60.000 manat məbləğində pulların oğurlanması zamanı birinci epizod üzrə – icraçı, ikinci epizod üzrə isə - köməkçi qismində iştirak etməsi əməllərini ayrı-ayrılıqda CM-nin 177.2.1, 177.2.3 və 32.5, 177.3.2-ci maddələri ilə tövsif edilməsini mümkün bilərək hesab etmişdir ki, belə tövsif onun müdafiə hüququnun pozulmasına və hüquqi vəziyyətinin ağırlaşdırılmasına səbəb olmur, lakin vurğulamağı lazım bilmişdir ki, E.N.İsmailova həmin maddələrlə və cinayətlərin məcmusu üzrə elə cəzalar təyin edilməlidir ki, bu cəzalar ona hökmə CM-nin 177.3.2-ci maddəsi ilə təyin olunmuş (6 (altı) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasından ağır olmasın, yəni son nəticədə yenə də onun vəziyyətinin ağırlaşmasına gətirib çıxarmasın.

Müdafiəçi Ə.H.Fərhadovun Ə.H.İsmailova azadlıqdan məhrum etmə ilə bağlı olmayan cəza təyin edilməsi barədə kassasiya şikayətinin dəlilləri ilə bağlı məhkəmə kollegiyası əvvəla qeyd etmişdir ki, CM-nin 177.2-ci maddəsinin sanksiyasında bir ildən üç ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması və ya iki ildən beş ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə, CM-nin 177.3-cü maddəsinin sanksiyasında isə beş ildən on ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzaları nəzərdə tutulmuşdur.

Cinayət qanunvericiliyinin normaları təqsirkara onun təqsirli bilindiği maddələrin sanksiyalarında nəzərdə tutulmuş cəzadan daha yüngül cəzanın təyin edilməsi üçün (kassasiya şikayətində irəli sürülmüş ikinci tələb də bununla bağlıdır) həmin şəxsin barəsində CM-nin 62-ci maddəsində göstərilən müstəsna halların müəyyən edilməsini tələb edir.

Belə ki, CM-nin 62.1-ci maddəsinə əsasən cinayətin məqsədi və motivi, təqsirkarın cinayətin törədilməsində rolu, cinayətin törədilməsi zamanı və bundan sonra onun davranışı ilə bağlı müstəsna hallar, habelə cinayətin ictimai təhlükəliliyini əhəmiyyətli dərəcədə azaldan başqa hallar

olduqda, eləcə də iştirakçılıqla törədilmiş cinayətin iştirakçısı həmin cinayətin açılmasına fəal kömək etdikdə, bu Məcəllənin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsində müəyyən edilmiş aşağı həddən də az cəza təyin edilə bilər və ya məhkəmə həmin maddədə müəyyən edildəndən daha yüngül cəza növü təyin edə bilər, yaxud təyin edilməsi məcburi olan əlavə cəzanı təyin etməyə bilər.

CM-nin 62.2-ci maddəsinin tələblərinə görə, cəzanı yüngülləşdirən həm ayrı-ayrı hallar, həm də bu cür halların məcmusu müstəsna hal hesab edilə bilər.

Məhkəmə kollegiyası işin hallarından, Ə.H.İsmailovun törətdiyi cinayətlərin xarakterindən və ictimai təhlükəlilik dərəcəsindən, habelə apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən cəza təyini zamanı nəzərə alınmış hallardan çıxış edərək belə qənaətə gəlir ki, bütün bunlar cinayət işi üzrə toplanmış sübutlarla birlikdə Ə.H.İsmailovun hərəkətlərində müstəsna xarakter daşıyan cəzanı yüngülləşdirən halların müəyyən edilməməsinə, yəni onun barəsində CM-nin 62-ci maddəsinin tətbiq edilməklə ona təyin olunmuş cəzanın təqsirli bilindiylə maddələrin sanksiyasında nəzərdə tutulmuş cəzalardan daha yüngül cəzanın təyin edilməsi üçün əsasların olmamasına və bu baxımdan kassasiya şikayətində irəli sürülmüş tələbin təmin edilməsinin mümkünsüzlüyünə dəlalət edir.

Eyni zamanda, Ə.H.İsmailova təyin olunmuş cəzanın CM-nin 70-ci maddəsinə əsasən şərti olaraq tətbiq edilməsinin mümkünlüyü məsələsinə gəldikdə, məhkəmə kollegiyası bu tələbin də təmin olunmasını məqsədə uyğun hesab etməyərək aşağıdakıları vurğulayır.

Belə ki, CM-nin 70.1-ci maddəsində təsbit edilmişdir ki, islah işləri, hərbi xidmət üzrə məhdudlaşdırma, intizam xarakterli hərbi hissədə saxlama və ya müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza təyin edən məhkəmə, məhkumun cəza çəkmədən islah olunmasını mümkün sayırsa, həmin cəzanın şərti olaraq tətbiq edilməsi haqqında qərar çıxara bilər.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumunun “Məhkəmələr tərəfindən cinayət cəzalarının təyin edilməsi təcrübəsi haqqında” 25 iyun 2003-cü il tarixli Qərarının 25-ci bəndində məhkəmələrin nəzərinə çatdırılmışdır ki, şərti məhkum etmənin təyin edilməsi şərti məhkum edilənin islah olunması məqsədlərinə cavab verməlidir.

Məhkum barəsində şərti məhkum etmənin tətbiqi üçün aşağıdakı əsasların olub-olmaması ilə bağlı aşağıdakı məsələlər araşdırılmalıdır:

1. məhkumun cəza çəkmədən islah olunmasının mümkünlüyü;

2. törədilmiş cinayətin xarakteri və ictimai təhlükəlilik dərəcəsi;

3. məhkumun şəxsiyyəti;

4. cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdırıcı hallar.

Göründüyü kimi, həm qanunverici, həm də Ali Məhkəmənin Plenumu şəxs barəsində CM-nin 70-ci maddəsinin tətbiqi üçün əsas meyar kimi onu nəzərdə tutmuşlar ki, məhkum olunmuş şəxsin ona təyin olunmuş cəzanı real çəkməsi məqsədə müvafiq hesab edilməsin və həmin şəxsin təyin edilmiş cəzanı çəkmədən islah olunması mümkün olsun.

İş materiallarından göründüyü kimi, faktları araşdırıcı və sübutları tədqiq edən məhkəmələr işə baxarkən Ə.H.İsmailovun cəza çəkmədən islah oluna biləcəyini təsdiq edən heç bir sübut əldə etməmiş və düzgün olaraq ona təyin olunmuş cəzanın şərti olaraq tətbiq edilməsi haqqında qərar qəbul etməkdən imtina etmişlər.

Buna görə, məhkəmə kollegiyası Ə.H.İsmailovun ona təyin olunmuş cəzanı real olaraq çəkməli olması barədə birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrinin gəldikləri nəticəni ədalətli və qanuni hesab edərək sonuncuya təyin edilmiş cəzanın CM-nin 70-ci maddəsinə əsasən şərti olaraq tətbiq edilməsi üçün əsaslar görməmişdir.

Beləliklə, məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətinin təmin edilməsi barədə müdafiəçinin və həmin şikayətinin təmin edilməməsi barədə dövlət ittihamçısının, çıxışlarını dinləyərək belə qənaətə gəlmişdir ki, kassasiya şikayəti qismən təmin edilməli, Ə.H.İsmailovun əməlləri CM-nin 177.3.2-ci maddəsindən CM-nin 177.2.1, 177.2.3 və 32.5, 177.3.2-ci maddələrinə tövsif edilməklə və ona həm bu maddələrlə, həm də cinayətlərin məcmusu üzrə 6 (altı) il müddətdən artıq olmayan azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edilməklə Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasınının 17 fevral 2020-cü il tarixli qərarı məhkum Ə.H.İsmailova aid hissədə dəyişdirilməli, qalan hissədə isə həmin qərar Ə.H.İsmailovun barəsində və kassasiya şikayətinə münasibətdə dəyişdirilmədən saxlanılmalıdır.

Məhkəmələrin hökmlərində və qərarlarında təqsirkarın şəxsiyyəti haqda məlumatlar, cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdıran hallar barədə nəticələr Azərbaycan Respublikası Cinayət Prosesual Məcəlləsinin 139.0.5-ci maddəsinə əsasən həmin Məcəllənin 143-cü maddəsinə uyğun olaraq toplanmış, CPM-nin 144-cü maddəsinə müvafiq qaydada yoxlanılmış və CPM-nin 145, 146-cı maddələrinin tələblərinə əməl olunmaqla qiymətləndirilmiş sübutlar vasitəsi ilə əsaslandırılmalı, əsası olmayan (müfəviq sübutlardan irəli gəlməyən) mülahizə xarakteri daşımamalıdır.

Bakı şəhəri Xətai Rayon Məhkəməsinin 26 avqust 2020-ci il tarixli hökmü ilə Niyazova Ruxsarə Müsəllim qızı CM-nin 178.2.2, 178.2.3 və 320.1-ci maddələri ilə nəzərdə tutulan cinayət əməlini törətməkdə təqsirli bilinib, CM-nin 178.2.2 və 178.2.3-cü maddələri ilə 02 (iki) il müddətə həkim-terapevt fəaliyyəti ilə məşğul olmaq hüququndan məhrum olunmaqla 03 (üç) il müddətinə azadlığın məhdudlaşdırılması cəzasına məhkum edilmiş, CM-nin 320.1-ci maddəsi ilə isə cinayət məsuliyyətinə cəlb etmə müddəti keçdiyindən, Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosesual Məcəlləsinin (bundan sonra məndə CPM-nin) 44.2.1-ci maddəsinə əsasən ona həmin maddə ilə cəza təyin edilməmişdir.

R.M.Niyazovanın cəzaçəkmə müddətinin əvvəli onun cəzanı icra edən orqanda qeydiyyatda alındığı vaxtdan hesablanmaqla üzərinə Bakı şəhərinin ərazi hüduqlarını tərk etməmək, yaşayış yerini axşam saat 23:00-dan səhər saat 07:00-dək tərk etməmək və elektron nəzarət vasitəsini gəzdirmək, həmin vasitənin işlək vəziyyətdə saxlanması üçün ona xidmət etmək vəzifəsi qoyulmuş və həmin vəzifələri yerinə yetirməsinə nəzarətin həyata keçirilməsi yaşayış yeri üzrə Bakı şəhəri Xətai rayon İcra və Probasiya Şöbəsinə həvalə edilmişdir.

Məhkəmənin hökmünə əsasən, Niyazova Ruxsarə Müsəllim qızı ona görə təqsirli bilinib məhkum edilmişdir ki, o, saxta sənəd hazırlayaraq, öz qulluq mövqeyindən istifadə etməklə, aldatma və etibardan sui-istifadə etmə yolu ilə özünə əmlakını ələ keçirib, təkrarən dələduzluq etmişdir.

Belə ki, Niyazova Ruxsarə Müsəllim qızı özünə əmlakını aldatma və etibardan sui-istifadə etmə yolu ilə ələ keçirmək qərarına gəlib bu məqsədlə, əlillik dərəcəsi almaq üçün müraciət edən Babakişi Güzəl Yusif qızını 1.500 manata 2-ci qrup əlillik dərəcəsi vermək adı ilə öz qulluq mövqeyindən istifadə edərək aldadaraq həkim işlədiyi Bakı şəhəri, Xətai rayonu, Cavanşir küçəsi 169 sayılı ünvanda yerləşən «Mərkəzi Dənizçilər

Xəstəxanası» MMC-nin Əhmədli Tibbi Sanitar Hissəsindəki iş otağında ondan 30 may 2014-cü il tarixdə saat 12:00 radələrində 300 manat aldıqdan sonra sonuncunu inandırmaqdan ötrü naməlum şəraitdə, qanunsuz olaraq, hazırlayıb əldə etdiyi 05 fevral 2014-cü ildən 20 fevral 2014-cü ilədək olan müddət ərzində Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyi 5 sayılı Klinik Xəstəxanasında stasionar müalicə alması barədə həmin klinikanın möhür və ştampları ilə təsdiqlənmiş rəsmi sənəd hesab edilən saxta «xəstənin stasionar tibbi kartasından çıxarışı» 01 iyun 2014-cü il tarixdə saat 15:00 radələrində iş otağında ona vermiş, 26 iyul 2016-cı il tarixdə saat 12:00 radələrində iş otağında 600 manat, 25 mart 2017-ci il tarixdə saat 12:00 radələrində isə 600 manatı alıb, özünə əmlakını vahid niyyətlə hissə-hissə ələ keçirərək zərərçəkmiş şəxsə cəmi 1.500 manat ziyan vurmaqla dələduzluq etmişdir.

Bundan başqa, Niyazova Ruxsarə Müsəllim qızı təkrarən, özünə əmlakını aldatma və etibardan sui-istifadə etmə yolu ilə ələ keçirmək qərarına gələrək bu məqsədlə, əlillik dərəcəsi almaq üçün müraciət edən Aitova Ravilya İsmayilovnanı qızı Elvira Şaydulınaya 1.800 manata 2-ci qrup əlillik dərəcəsi vermək adı ilə öz qulluq mövqeyindən istifadə edib aldadaraq 20 may 2017-ci il tarixdə saat 12:00 radələrində həkim işlədiyi Bakı şəhəri, Xətai rayonu, Cavanşir küçəsi 169 sayılı ünvanda yerləşən «Mərkəzi Dənizçilər Xəstəxanası» MMC-nin Əhmədli Tibbi Sanitar Hissəsindəki iş otağında ondan 1.000 manat, 15 iyun 2017-ci il tarixdə saat 12:00 radələrində isə iş otağında 800 manatı alıb, özünə əmlakını vahid niyyətlə hissə-hissə ələ keçirərək zərərçəkmiş şəxsə cəmi 1.800 manat ziyan vurmaqla dələduzluq etmişdir.

Bundan başqa, Niyazova Ruxsarə Müsəllim qızı təkrarən, özünə əmlakını aldatma və etibardan sui-istifadə etmə yolu ilə ələ keçirmək qərarına gələrək bu məqsədlə, ona arvadı Ülviyyə Fərhadova üçün əlillik dərəcəsi almaqdan ötrü müraciət edən Fərhadov Polad Vəli oğluna 3.700 manata 2-ci qrup əlillik dərəcəsi vermək adı ilə öz

qulluq mövqeyindən istifadə edib aldaraq 25 may 2017-ci il tarixdə saat 12:00 radələrində həkim işlədiyi Bakı şəhəri, Xətai rayonu, Cavanşir küçəsi 169 sayılı ünvanda yerləşən «Mərkəzi Dənizçilər Xəstəxanası» MMC-nin Əhmədli Tibbi Sanitar Hissəsindəki iş otağında ondan 2.000 manat, 20 dekabr 2017-ci il tarixdə saat 12:00 radələrində isə iş otağında 1.700 manat alıb, özgə əmlakını vahid niyyətlə hissə-hissə ələ keçirərək zərərçəkmişə şəxsə cəmi 3.700 manat ziyan vurmaqla dələduzluq etmişdir.

Bundan başqa, Niyazova Ruxsarə Müsəllim qızı təkrarən, özgə əmlakını aldatma və etibardan sui-istifadə etmə yolu ilə ələ keçirmək qərarına gələrək bu məqsədlə, ona müraciət edən Tağıyeva Rəhilə Gəray qızını aldığı təqaüd məbləğini artıracağı və qardaşı oğlu Hüseynov Rəsim Təvəkkül oğluna əlillik dərəcəsi almaq adı ilə öz qulluq mövqeyindən istifadə edərək aldaraq 15 mart 2018-ci il tarixdə saat 10:00 radələrində həkim işlədiyi Bakı şəhəri, Xətai rayonu, Cavanşir küçəsi 169 sayılı ünvanda yerləşən «Mərkəzi Dənizçilər Xəstəxanası» MMC-nin Əhmədli Tibbi Sanitar Hissəsində iş otağında 3.000 manat, 25 mart 2018-ci il tarixdə saat 12:00 radələrində isə 2.000 manat alıb, özgə əmlakını vahid niyyətlə hissə-hissə ələ keçirərək zərərçəkmişə şəxsə cəmi 5.000 manat ziyan vurmaqla dələduzluq etmişdir.

Bundan başqa, Niyazova Ruxsarə Müsəllim qızı təkrarən, özgə əmlakını aldatma və etibardan sui-istifadə etmə yolu ilə ələ keçirmək qərarına gələrək bu məqsədlə, ona müraciət edən Hüseynov Piran Vilayət oğlunu 2-ci qrup əlillik dərəcəsi almaq adı ilə öz qulluq mövqeyindən istifadə edərək aldaraq 17 mart 2018-ci il tarixdə saat 18 radələrində ondan kirayədə yaşadığı Bakı şəhəri, Xətai rayonu, Xudu Məmmədov küçəsi, ev 2944, 8 sayılı mənzildə 2.000 manat, 18 mart 2018-ci il tarixdə saat 18 radələrində həmin ünvanda 500 manat alıb özgə əmlakını vahid niyyətlə hissə-hissə ələ keçirərək zərərçəkmişə şəxsə cəmi 2.500 manat ziyan vurmaqla dələduzluq etmişdir.

Hökmdən zərərçəkmiş şəxslər Babakişi Güzəl Yusif qızı, Aitova Ravilya İsmayılovna, Fərhadov Polad Vəli oğlu, Tağıyeva Rəhilə Gəray qızı və Hüseynov Piran Vilayət oğlu tərəfindən birgə verilmiş apellyasiya şikayətlərinə əsasən iş baxan Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 29 oktyabr 2020-ci il tarixli qərarı ilə zərərçəkmiş şəxslərin apellyasiya şikayətləri təmin edilməmiş, hökm isə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 29 oktyabr 2020-ci il tarixli qərarından zərərçəkmiş şəxslər Fərhadov Polad Vəli oğlu, Tağıyeva Rəhilə Gəray qızı, Babakişi Güzəl Yusif qızı, Hüseynov Piran Vilayət oğlu və Aitova Ravilya İsmayılovna birgə kassasiya şikayəti verərək apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarının ləğv edilməsini və məhkum R.M.Niyazovaya ağır cəza təyin edilməsi barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişlər.

Zərərçəkmiş şəxslər birgə verilmiş kassasiya şikayətini onunla əsaslandırmışlar ki, birinci instansiya məhkəməsi əsassız olaraq R.M.Niyazovaya həddindən artıq olaraq yüngül cəza təyin etmiş, apellyasiya məhkəməsi də bununla razılaşaraq heç bir araşdırma aparmadan onların apellyasiya şikayətlərini təmin etməmişdir. Belə ki, məhkum məhkəmələrdə dəfələrlə borcun ödənilməsi ilə bağlı yalan vədlər vermiş və əməlinə uyğun cəza təyin olunmasından yayınmaq üçün məhkəmələrə ərizələr təqdim etmiş, lakin indiyənəcən ödənişlərlə bağlı heç bir hərəkət etməmişdir. Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarından sonra bir dəfə də olsun zərərçəkmiş şəxslərlə əlaqə saxlamamış, onlara vurduğu ziyanın ödənilməsinə təşəbbüs göstərməmişdir. Niyazova Ruxsarənin elə bu hərəkətləri onun şəxsiyyətini xarakterizə edir və ona təqsirləndirildiyi maddələrin sanksiyasında göstərilən ən ağır cəzaya məruz qalmasına əsas verir. Buna görə də zərərçəkmişlər apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarının ləğv edilməsini və məhkum R.M.Niyazovaya ağır cəza təyin edilməsi barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişlər.

Kassasiya şikayətinin məzmunundan görünür ki, iş üzrə sübutların tam və hərtərəfli araşdırılması, onların düzgün qiymətləndirilməsi, R.M.Niyazovanın təqsirinin sübuta yetirilməsi və onun əməlinin hüquqi tövsifi kimi məsələlər zərər çəkmiş şəxslər tərəfindən mübahisələndirilməmiş və buna görə məhkəmə kollegiyası da bu məsələlərin müzakirə edilməsinə ehtiyac görməmişdir.

Kassasiya şikayətində R.M.Niyazovaya təyin edilmiş cəzanın yüngül olması qeyd edilərək həmin cəzanın ağırlaşdırılması barədə qərar qəbul edilməsi xahiş olunmuşdur.

Məhkəmə kollegiyası həmin şikayətdə irəli sürülmüş tələbə cavab olaraq ilk növbədə qeyd edir ki, cinayət-prosessual qanunvericiliyinin, o cümlədən CPM-nin 419-cu maddəsinin tələblərinə və mənasına görə, kassasiya instansiyası

məhkəməsi CPM-nin 416-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş əsaslardan hər hansı birini və ya bir neçəsini (apellyasiya instansiyası məhkəməsinin hökmünün və ya qərarın ləğv edilməsi və ya dəyişdirilməsi üçün müəyyən edilmiş əsaslar) aşkar etsə belə, məhkum olunmuş şəxsin vəziyyətinin hansısa şəkildə ağırlaşdırılması, məsələn onun əməlinin təqsirli bilindiği CM-nin müvafiq maddəsindən daha ağır cinayətə görə məsuliyyət nəzərdə tutan maddə ilə tövsif edilməsi və ya ona təyin olunmuş cəzanın ağırlaşdırılması, yaxud nəzərə alınmamış cəzanı ağırlaşdıran halların nəzərə alınması, yaxud da təmin olunmamış mülki iddianın təmin edilməsi və sair belə məsələlərin kassasiya şikayətinə və ya kassasiya protestinə məhkəmə baxışı nəticəsində həll olunmasına dair qərar qəbul etmək səlahiyyətində deyil və bu kimi hallarda kassasiya kollegiyası apellyasiya instansiyası məhkəməsinin hökmünün və ya qərarının ləğv edilməsi və işin yeni apellyasiya baxışına təyin edilməsi haqqında qərar qəbul edir.

Qanunvericiliyin göstərilən tələbi isə ona dəlalət edir ki, kassasiya kollegiyası zərərçəkmiş şəxslər tərəfindən birgə verilmiş kassasiya şikayətində irəli sürdükləri tələbə uyğun qərar qəbul edə bilməz və məhkumun barəsində onun vəziyyətini pisləşdirən qərarın qəbul edilməsi zərurətini müəyyən edildiyi halda apellyasiya instansiyası məhkəməsinin iş üzrə yekun qərarı ləğv edilməli və iş yeni apellyasiya baxışına təyin olunmalıdır.

Bununla belə, CPM-nin 419.12.5-ci maddəsinin tələblərinə əsasən, kassasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı ləğv edildikdə və iş yeni apellyasiya baxışına təyin edildikdə belə məhkəmə apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən bu və ya digər cəzanın tətbiq edilməsini qabaqcadan həll edə bilməz.

Digər tərəfdən, məhkəmə kollegiyası R.M.Niyazovaya təyin olunmuş cəzanın yüngül olması ilə bağlı kassasiya şikayətində göstərilənlərlə vurğulamağı lazım bilir ki, CM-nin 8-ci maddəsi tələb edir ki, cinayət törətmiş şəxs haqqında tətbiq edilən cəza və ya digər cinayət-hüquqi xarakterli tədbirlər ədalətli olmalıdır, yəni cinayətin xarakterinə və ictimai-təhlükəlilik dərəcəsinə, onun törədilməsi hallarına və cinayət törətməkdə təqsirli bilinən şəxsin şəxsiyyətinə uyğun olmalıdır.

Cəzanın təyin edilməsinin ümumi əsaslarını müəyyən edən CM-nin 58.3-cü maddəsində də

cinayət məsuliyyətinin ədalət prinsipinə uyğun olaraq göstərilir ki, cəza təyin edilərkən törədilmiş cinayətin xarakteri və ictimai təhlükəlilik dərəcəsi, təqsirkarın şəxsiyyəti, o cümlədən cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdıran hallar, habelə təyin olunmuş cəzanın şəxsin islah olunmasına və onun ailəsinin həyat şəraitinə təsiri nəzərə alınır.

Cəzanı yüngülləşdirən hallar dedikdə, CM-nin 59-cu maddəsində sadalanan, eləcə bu maddədə birbaşa göstərilməyən, lakin məhkəmənin mülahizəsinə görə daha yüngül cəzanın təyin edilməsinə əsas verən başqa hallar da nəzərdə tutulur (CM-nin 59.2-ci maddəsi).

Cəzanı ağırlaşdıran halların dairəsini isə CM-nin 61.1-ci maddəsi müəyyən edir. CM-nin 61.2-ci maddəsinə əsasən cəza təyin edilərkən həmin Məcəllənin 61.1.1-61.1.13-cü maddələrində göstərilməmiş hallar cəzanı ağırlaşdıran hal qismində nəzərə alınmalıdır.

CPM-nin 139.0.5-ci maddəsi cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdıran halları cinayət təqibi üzrə icraat zamanı sübutlara əsasən müəyyən edilməli olan məsələlərin sırasında göstərmişdir. Yəni, məhkəmə qərarlarında təqsirləndirilənin şəxsiyyəti, o cümlədən cəzanı ağırlaşdıran və yüngülləşdirən hallar barədə nəticələr də CPM-nin 143-cü maddəsinə uyğun olaraq toplanmış, CPM-nin 144-cü maddəsinə müvafiq qaydada yoxlanılmış və CPM-nin 145, 146-cı maddələrinin tələblərinə əməl olunmaqla qiymətləndirilmiş sübutlar vasitəsi ilə əsaslandırılmalı, əsası olmayan (müfəviq sübutlardan irəli gəlməyən) mülahizə xarakteri daşmamalıdır.

Belə hüquqi mövqə həmçinin Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun "Məhkəmələr tərəfindən cinayət cəzalarının təyin edilməsi təcrübəsi haqqında" 25 iyun 2003-cü il tarixli qərarında da əksini tapmışdır.

Həmin qərarla məhkəmələrə tövsiyyə olunur ki, onlar CM-nin 59-cu maddəsi ilə birbaşa nəzərdə tutulmayan bu və ya digər halı cəzanı yüngülləşdirən hal kimi nəzərə aldıqda onun cəzanı yüngülləşdirən hal olaraq qəbul edilməsini hökmdə əsaslandırsınlar.

Cəzanın məqsədinə həsr olunmuş CM-nin 41.2-ci maddəsinə əsasən cəza sosial ədalətin bərpası, məhkumun islah edilməsi və həm məhkumlar, həm də başqa şəxslər tərəfindən yeni cinayətlərin törədilməsinin qarşısını almaq məqsədi ilə tətbiq edilir.

Təsvir edilən normaların mənasına görə, təqsirkar şəxsin azadlıq mühitində, hətta bir sıra

məhrumiyətlər tətbiq edilməklə islah olunacağına dair inam onun barəsində azadlıqdan məhrum etmə ilə əlaqədar olmayan cəzaların tətbiqini şərtləndirən əsas kimi çıxış etməli, bu cür inam isə CM-nin 58.3-cü maddəsində göstərilən bütün halların məcmusundan, o cümlədən cinayətin xarakterinin və ictimai təhlükəlilik dərəcəsinin, təqsirkarın şəxsiyyətinin, cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdıran halların düzgün müəyyən edilib nəzərə alınmasından irəli gəlməlidir.

Baxılan işin materiallarından isə müəyyən edilir ki, birinci instansiya məhkəməsi R.M.Niyazovaya azadlığın məhdudlaşdırılması cəzasını təyin edərkən, apellyasiya instansiyası məhkəməsi də bu nəticə ilə razılaşarkən onun şəxsiyyəti barədə qənaətlərini bu məsələ üzrə düzgün nəticəyə gəlmək üçün təsiri ola biləcək bütün halların məcmusundan hasil etməmiş, nəticə etibarlı ilə onun şəxsiyyətinin düzgün qiymətləndirilməsini təmin edə bilməmişlər.

Belə ki, Bakı şəhəri Xətai Rayon Məhkəməsinin 26 avqust 2020-ci il tarixli hökmündən və Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 29 oktyabr 2020-cu il tarixli qərarından görünür ki, məhkəmələr R.M.Niyazovaya azadlığın məhdudlaşdırılması cəzasının təyin edilməsini məqsədə uyğun hesab edərkən, onun cinayət əməlindən peşman olmasını və cinayət nəticəsində zərərçəkmiş şəxslərə dəymiş ziyanın qismən ödənilməsini, zərərçəkmiş şəxslərlə barışmağa cəhd etdiyini, ailəli və yaşlı qadın olmasını və ilk dəfə məhkum edilməsini cəzanı yüngülləşdirən hallar kimi qiymətləndirmişlər.

Cinayət işinin materiallarından (məhkəmə iclas protokolundan) isə aydın olur ki, R.M.Niyazova birinci instansiya məhkəməsində 17 iyun 2020-ci il tarixdə dindirilərək sədrlik edən hakiminin sualına cavab olaraq bildirmişdir ki, o, zərərçəkmiş şəxslərdən aldığı pulları başqa həkimə vermiş, həmin həkim vəfat etdiyinə görə onların pulların qaytara bilməmiş, lakin zərərçəkmişlərin tələblərini yicra etməyi, yəni aldığı pulları onlara qaytaracağını vəd edir.

Məhkəmə kollegiyasının fikrincə, dələduzluq cinayətini törətməsini, yəni zərərçəkmişlərin müxtəlif məbləğlərdə pul vəsaitlərini aldatma yolu ilə ələ keçirməsini qəbul etməyən şəxsin cinayət əməlini törətdiyinə görə peşman olmasını bildirməsinin həqiqət kimi qəbul edilməsi ziddiyyətli və əsassız yanaşma kimi qiymətləndirilməlidir ona görə ki, səmimi peşmançılıq şəxsin öz davranışına tənqidi

münasibətindən, o cümlədən belə davranışın yolverilməz olmasını qəbul etməsindən, bu davranışa görə özü-özünü məzəmmət etməsindən irəli gəlməlidir.

Burada nəzərə alınmalıdır ki, dələduzluq cinayəti mülkiyyət əleyhinə olan cinayətlər kateqoriyasına aiddir və bu cinayəti törətmiş şəxsin səmimi peşmançılığı digər hallarla yanaşı həmçinin vurulmuş zərərin aradan qaldırılması və ya tamamilə, yaxud da qismən ödənilməsi və zərər çəkmiş şəxslərlə barışması ilə müşayiət olunmalıdır. Təsadüfi deyil ki, cinayət qanunvericiliyi bu xarakterli cinayətlər törətmiş şəxslərin barəsində güzəştli qərarların (məsələn CM-nin 60.1, 73-1-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş) qəbul edilməsini də məhz bu hallarla əlaqələndirmişdir.

Məhkəmə kollegiyasının fikrincə, mülkiyyət əleyhinə cinayətin törədilməsində təqsirləndirilən şəxsin barəsində cəza tədbiri seçilərək göstərilən halların müəyyən edilib-edilməməsi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir, digər tərəfdən isə bu və ya digər cəzanın məqsədə uyğunluğu məsələsi həll edilərək bütün digər hallarla yanaşı təhlil edilən halların da nəzərdən keçirilməsi tələb olunur.

Digər tərəfdən o da nəzərdən qaçırılmamalıdır ki, hər kəsin məhkəmədə hüquqlarının, o cümlədən mülkiyyət hüququnun müdafiəsinə təminat (Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 60-cı maddəsinin I hissəsi) həm də cinayətkar qəsdlərdən əmlakına vurulmuş ziyan nəticəsində zərər çəkmiş şəxslərin məhkəmələrdə öz əmlakını, yaxud da vurulmuş zərəri tələb etmələrini də nəzərdə tutur. Bu baxımdan cinayət mühakimə icraatını həyata keçirən məhkəmələrin mülkiyyət əleyhinə cinayət törətmiş şəxslər haqqında cinayət hüquqi tədbirlərin seçilməsi zamanı zərərçəkmiş şəxslərin də mövqelərini nəzərə almaları vacib şərtlərdən biridir.

Məhkəmələrin R.M.Niyazovanın zərərçəkmiş şəxslərə vurulmuş zərərin bir qismini (cüzi miqdarda) ödəyib, qalan hissəsini isə ödəmək barədə vəd etməsini (birinci instansiya məhkəməsində R.M.Niyazova zərərçəkmiş şəxslər P.V.Fərhadova, R.C.Tağızadəyə, R.İ.Atitovaya, G.Y.Babakişiyə, P.V.Hüseynova, hər birisinə 200 manat məbləğində pul ödəmişdir) hətta onun şəxsiyyətini müsbət yöndə qiymətləndirmək üçün əsas verən hal kimi qiymətləndirmələri də, R.M.Niyazovanın sonrakı, o cümlədən apellyasiya icraatı dövründə davranışı göstərdiyi kimi, düzgün olmamışdır. Belə ki, eyni vədi R.M.Niyazova işə həm də apellyasiya instansiyası məhkəməsində

baxılarkən də vermiş (apellyasiya instansiya məhkəməsində də zərərçəkmiş şəxslərə - hər birinə 200 manatı ödəmiş) və cinayət əməllərinin törədilməsindən kifayət qədər uzun vaxt keçməsinə baxmayaraq, verdiyi vədə əməl etməmiş, zərər çəkmiş şəxslərə vurulmuş zərərin miqdarının əksər hissəsini isə hal hazırdakək ödəməmişdir.

Qeyd olunanlar birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrinin R.M.Niyazovanın şəxsiyyətinə verdikləri qiymətin, ona azadlığın məhdudlaşdırılması cəza növünün təyin edilməsinin CPM-nin 143-146-cı maddələrinin tələblərinə müvafiq olaraq tədqiq edilmiş sübutlardan irəli gəlmədiyini, məhkəmələr tərəfindən CPM-nin 139.0.5-ci maddəsinin tələblərinə əməl edilmədiyini, eləcə də məhkəmənin yekun qərarının qanuni və əsaslı olmamasını, o cümlədən məhkəmənin müəyyən etdiyi halların onun tədqiq etdiyi sübutlara uyğun gəlməsini tələb edən qanunvericiliyin müddəalarına əməl olunmadığını göstərir.

Bu qaydada qəbul edilmiş, ziddiyyətli dəlillərlə əsaslandırılmış məhkəmə aktı ilə, cəzanı yüngülləşdirən, təqsirkarın şəxsiyyətini aşkarlayan halların düzgün müəyyən edilməməsi ilə təyin edilmiş azadlıqdan məhrum etməklə əlaqədar olmayan cəzanə təqsirkar şəxsə özünə

münasibətdə islahedici (tərbiyələndirici) funksiyasını, nə də digər şəxslərə münasibətdə xəbərdaredici rolunu səmərəli şəkildə yerinə yetirə, yəni CM-nin 41.2-ci maddəsində təsbit olunmuş cəzanın məqsədlərinin realizə edilməsini təmin edə bilməz.

Təsvir edilənlər məhkəmələr tərəfindən CPM-nin 416.1.21-ci maddəsində nəzərdə tutulan, məhkəmə qərarının kassasiya qaydasında ləğv edilməsini tələb edən pozuntulara yol verildiyini göstərir.

Belə olan halda, məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətinin təmin edilməməsi barədə dövlət ittihamçısının, həmin şikayətin təmin edilməsi barədə zərərçəkmiş şəxslər P.V. Fərhadovun, R.C.Tağızadənin, R.İ.Atitovanın, G.Y.Babakişinin, P.V.Hüseynovun çıxışlarını dinləyib, şərh edilən əsaslara görə hesab etmişdir ki, zərərçəkmiş şəxslərin kassasiya şikayəti qismən təmin edilməli, Niyazova Ruxsarə Müsəllim qızının CM-nin 178.2.2, 178.2.3 və 320.1-ci maddələri ilə təqsirli bilinərək məhkum edilməsinə dair cinayət işi üzrə Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 29 oktyabr 2020-ci il tarixli qərarı ləğv olunmalı və və cinayət işi həmin məhkəmədə yeni apellyasiya baxışına təyin edilməlidir.

Cinayət təqibi ilə bağlı olan bütün məsələlərin hərtərəfli, tam və obyektiv tədqiq edilməsi üçün əhəmiyyətli ola biləcək halların araşdırılması məqsədi ilə qaldırılmış vəsatətin təmin edilməməsi və müdafiə tərəfinin təklif etdiyi sübutların tədqiqindən imtina etməsi məhkəmə qərarının kassasiya qaydasında ləğv edilməsi üçün əsasdır.

Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 26 dekabr 2018-ci il tarixli hökmü ilə Hüseynov Rəhiv İsmayıl oğlu Azərbaycan Respublikası Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra mətnə CM-nin) 178.3.2-ci maddəsində nəzərdə cinayət əməlini törətməkdə təqsirli bilinərək 02 (iki) il müddətə dövlət və yerli özünü idarəetmə orqanlarında rəhbər və maddi-məsul vəzifə tutma hüququndan məhrum edilməklə 09 (doqquz) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir ona görə ki, o, tamah niyyəti ilə etibardan sui-istifadə etmə və aldatma yolu ilə özünün əmlakını ələ keçirmə məqsədi ilə tanış Zeynalov Qoşqar Tofiq oğluna işlədiyi «Azərbaycan Dəmir Yolları» Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin sifarişləri əsasında idarəni yataq

dəstləri, vaqonların amartizatorları ilə təmin edilməsi və Respublika daxili yük daşımaları məşğul olaraq pul qazanacağına yalandan vəd verib aldaraq, vahid niyyətlə əhatə olunan qəsdlə sonuncudan 2011-ci ilin noyabr ayında Bakı şəhəri, Binəqədi rayonunda yerləşən «Dayirman» restoranında həmin dövrün məzənnəsi ilə 78.690 manat təşkil edən 100.000 ABŞ dolları, 15 yanvar 2012-ci ildə «Azərbaycan Dəmir Yolları» Qapalı Səhmdar cəmiyyətindəki iş otağında həmin dövrün məzənnəsi ilə 393.200 manat təşkil edən 500.000 ABŞ dolları, 2012-ci ilin mart ayı ərzində yaşadığı Bakı şəhəri, Binəqədi rayonu, Cəfər Xəndan küçəsi 28 nömrəli binanın həyətində olan qarajların yanında həmin dövrün məzənnəsi ilə 1.572.800 manat təşkil edən

2.000.000 ABŞ dollarını, 2012-ci ilin aprel ayında «Azərbaycan Dəmir Yolları» Qapalı Səhmdar Cəmiyyətindəki iş otağında həmin dövrün məzənnəsi ilə 629.040 manat təşkil edən 800.000 ABŞ dollarını və 2012-ci ilin may ayında «Azərbaycan Dəmir Yolları» Qapalı Səhmdar Cəmiyyətindəki iş otağında 1.725.000 manat pulunu götürüb ələ keçirərək zərərçəkmiş şəxs Qoşqar Zeynalova ümumilikdə 4.398.730 manat məbləğdə külli miqdarda ziyan vurmaqla dələduzluq etmişdir.

Bundan başqa o, təkrarən tamah niyyəti ilə etibardan sui-istifadə etmə və aldatma yolu ilə özgənin əmlakını ələ keçirmə məqsədi ilə tanış Məmmədov Emil Kərim oğluna, «Azərbaycan Dəmir Yolları» Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinin sifarişləri əsasında kommersiya fəaliyyəti ilə məşğul olmaq adı ilə 2013-cü ilin iyul ayında Bakı şəhəri, Binəqədi rayonu, Cəfər Xəndan küçəsi 28 nömrəli binanın həyətində həmin dövrün məzənnəsi ilə 196.125 manat təşkil edən 250.000 ABŞ dolları məbləğində pulunu ələ keçirərək Emil Məmmədova külli miqdarda ziyan vurmaqla dələduzluq etmişdir.

Bundan başqa o, təkrarən tamah niyyəti ilə etibardan sui-istifadə etmə və aldatma yolu ilə, özgənin əmlakını ələ keçirmək məqsədi ilə tanış Mehtiyev Namiq Müzəffər oğluna, elektron kartlarla işləyən turniketlərin satışı ilə məşğul olmaq və qazanc əldə etmək adı ilə vəd verib aldaraq, vahid niyyətlə əhatə olunan qəsdlə ondan 2014-cü ilin iyul ayında ondan Bakı şəhəri, Nərimanov rayonu, Qədirbəyov küçəsi 63 A nömrəli binanın qarşısında 8.000 manat, 2014-cü ilin avqust ayı ərzində həmin dövrün məzənnəsi ilə 4.863 manat təşkil edən 6.200 ABŞ dolları və hissə - hissə 14.500 manat məbləğində pulunu ələ keçirərək Namiq Mehdiyevə ümumilikdə 27.363 manat məbləğində xeyli miqdarda ziyan vurmaqla dələduzluq etmişdir.

Bundan başqa o, təkrarən tamah niyyəti ilə etibardan sui-istifadə etmə və aldatma yolu ilə özgənin əmlakını ələ keçirmək məqsədi ilə tanış Mehtiyev Namiq Müzəffər oğluna, kommersiya fəaliyyəti ilə məşğul olmaq və qazanc əldə etmək adı ilə vəd verib aldaraq, 2015-ci ilin yay aylarında, Bakı şəhəri, Binəqədi rayonu, Novxanı qəsəbəsində yerləşən «Həsən Bağı» restoranında ümumilikdə 25.000 manat məbləğində pulunu ələ keçirərək Namiq Mehdiyevə xeyli miqdarda ziyan vurmaqla dələduzluq etmişdir.

Hökmdən məhkumun müdafiəçisi, zərərçəkmiş şəxslər Mehtiyev Namiq Müzəffər

oğlu və Məmmədov Emil Kərim oğlu tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayətlərinə əsasən işə baxan Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 19 mart 2019-cu il tarixli qərarı ilə apellyasiya şikayətləri təmin edilməmiş, Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin Hüseynov Rəhiv İsmayıl oğlunun haqqındakı 26 dekabr 2018-ci il tarixli hökmü verilmiş apellyasiya şikayətlərinə münasibətdə dəyişdirilmədən saxlanılmış, hökm məhkəmə xərclərinin ödənilməsi və maddi sübutlar məsələsinin həll edilməsi hissəsində dəyişdirilmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 19 mart 2019-cu il tarixli qərarından məhkum Hüseynov Rəhiv İsmayıl oğlunun müdafiəçisi Əliyeva Könül Nəriman qızı tərəfindən kassasiya şikayəti verilmişdir.

Hüseynov Rəhiv İsmayıl oğlunun müdafiəçisi Əliyeva Könül Nəriman qızı kassasiya şikayətini onunla əsaslandırılmışdır ki, Hüseynov Rəhiv İsmayıl oğlunun məhkum olduğu CM-nin 178.3.2-ci maddəsinin dispozisiyasında nəzərdə tutulan əməllər onun tərəfindən törədilmədiyi, onun belə cinayəti törətməsi nə ibtidai istintaq, nə də birinci instansiya məhkəməsində sübuta yetirilmədiyi üçün onun barəsində bəraət hökmü çıxarılmalı idi. Belə ki, Hüseynov Rəhiv İsmayıl oğlu barəsində qanunsuz hökm çıxarılmış istinad olunan və onun qeyri-obyektiv araşdırmalar nəticəsində məhkum olunmasına səbəb olan, kassasiya şikayətində göstərilən sübutlar Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə CPM-nin) müvafiq maddələrinə görə sübut kimi istifadə oluna bilməz və Rəhiv Hüseynovun təqsirli sayılması üçün heç bir əsas yoxdur.

Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsində məhkəmə istintaqı düzgün aparılmadığından, vəsatətlərə baxılmadığından, şahidlər tam olaraq çağırılıb dindirilmədiyindən və düzgün araşdırma aparılmadığından apellyasiya instansiyası məhkəməsində R.Hüseynov barəsində olan cinayət işinə məhkəmə istintaqı aparılmaqla baxılması zəruri olduğu halda həmin məhkəmə də bu barədə çox saylı vəsatətləri təmin etməmiş və heç bir araşdırma aparmadan birinci instansiya məhkəməsinin hökmünü qüvvədə saxlamışdır.

Odur ki, müdafiəçi göstərilənləri nəzərə alaraq, Rəhiv Hüseynovun barəsindəki Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 19 mart 2019-cu il tarixli qərarının dəyişdirilməsini və hüquqlarını müdafiə etdiyi

şəxsə bəraət verilməsinə dair qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Göründüyü kimi, kassasiya şikayətində müdafiəçi məhkum edilmiş şəxsin təqsirlilik məsələsini mübahisələndirərək işə baxan məhkəmələr tərəfindən işin faktiki hallarının düzgün müəyyən edilmədiyinə, R.Hüseynovun təqsirliyini təsdiq edən və məhkəmələr tərəfindən istinad olunaraq tədqiq olunmuş sübutların mötəbərliyi və mənsubiyyəti baxımından düzgün qiymətləndirilməməsinə, ziddiyətli sübutlara istinad olunmasına, müdafiə tərəfinin qaldırdığı çoxsaylı vəsatətlərə məhkəmələr tərəfindən baxılmamasına, bununla da məhkum barəsində qeyri-qanuni və əsassız ittiham hökmünün çıxarılması ilə nəticələnməsinə istinad edərək, həmin şikayətdə irəli sürdüyü tələbi məhkəmə qərarının kassasiya qaydasında ləğv edilməsini və yaxud dəyişdirilməsini şərtləndirən əsaslarla - CPM-nin 416.1.1 (məhkəmənin sübutların tətqiqindən əsassız imtina etməsi), 416.1.2 (məhkəmə bu Məcəllənin 143—146-cı maddələrinin tələblərinə müvafiq olaraq sübutları tədqiq etmədikdə) və 416.1.3 (məhkumun təqsirliliyi və ya bəraət almış şəxsin təqsirsizliyi barədə məhkəmə hökmünün əsasını yolverilməz sübutlar təşkil etdikdə) maddələrində nəzərdə tutulmuş hallarla əlaqələndirmişdir.

Kassasiya şikayətinin dəlilləri ilə əlaqədar Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyası aşağıdakıları qeyd etmişdir:

İlkin olaraq işə baxan Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsi ittiham hökmündə məhkum Hüseynov Rahib İsmayıl oğluna elan olunmuş ittihamın məhkəmə baxışında dindirilmiş zərərçəkmiş şəxslər və şahid ifadələrinin məcmusu ilə tam təsdiq olunduğunu, məhkəmə baxışı iclasında məhkumun törətdiyi cinayəti etiraf etməməsi barədə verdiyi ifadələrində irəli sürdüyü dəlillərin məhkəmədə araşdırılan mötəbər sübutlarla tam təkzib olunduğunu nəzərə alaraq, onun göstərdiyi həmin xüsusətləri yalnız özünü müdafiə etmək və cinayət məsuliyyətindən yayınmaq məqsədilə irəli sürülən dəlillər kimi qiymətləndirmişdir.

Birinci instansiya məhkəməsində məhkəmə istintaqı zamanı təqsirləndirilən şəxs və müdafiəçisi məhkəməyə müraciət edərək çoxsaylı yazılı şəkildə vəsatətlərlə (zərərçəkmiş şəxsin məhkəmədə istintaqdan fərqli ifadə verməsini nəzərə alaraq şahidlərlə birgə təkrar dindirilməsini, barəsində məcburi gətirilməsi barədə qəbul edilmiş qərarın icrasının təmin olunmasını, ödənişləri barədə kitablarda adı keçən

şəxslərin şahid qismində məhkəməyə dəvət edilərək dindirilməsini, zərərçəkmiş şəxsin ifadəsinə əsasən pulların verilməsini təsdiq edən kitabçanın maddi sübut kimi tədqiq olunmasını, iş üzrə ekspertizanın təyin edilməsini, pulların mənbəyinin müəyyən edilməsinə dair əldə olunmuş sorğulara hüquqi qiymət verilməsini, 2013-cü ildə Rahib Hüseynov barəsində (həmin vaxt 11 ay həbsdə olmuş) Baş Mütəşəkkil Cinayətkarlıqla Mübarizə İdarəsində aparılmış cinayət işinin tələb edilərək tədqiq edilməsi və s.) çıxış etmişdir.

İşə baxan birinci instansiya məhkəməsi qeyd edilən vəsatətlərin bir hissəsinə baxmamış (bu barədə iclas protokolunda hər hansı qeyd yoxdur), bir hissəsini isə heç bir əsaslandırma aparmadan, yalnız “vəsətətlər əsassız olduğu üçün təmin edilməsin” cümləsinə istinad etməklə təmin etməmiş və şəxs barəsində yuxarıda qeyd edilən qaydada ittiham hökmü çıxarmışdır.

Müdafiə tərəfi məhkəmə iclas protokolları ilə tanış olaraq zərərçəkmiş şəxslərin, şahidlərin ifadələrinin təhrif olunduğunu, tam qeyd edilmədiyini, məhkəmə iclasında iştirak etməyən şəxsin protokolda iştirak etməsi kimi göstərildiyini, şəxs barəsində məcburi gətirmə haqqında qərar qəbul edilsə də, bu barədə protokolda qeyd edilməməsinə dair protokola yazılı qeydlər vermiş, məhkəmə kollegiyası isə həmin qeydlərlə razılaşmadığı barədə qərar qəbul etmişdir.

Müdafiə tərəfinin verdiyi apellyasiya şikayətində və apellyasiya şikayətinə əlavədə birinci instansiya məhkəməsinin CPM-nin 121 və 323-cü maddələrin tələblərini pozaraq cinayət təqibi ilə bağlı olan bütün məsələlərin hərtərəfli, tam və obyektiv tədqiq edilməsi üçün əhəmiyyətli ola biləcək halların araşdırılması məqsədilə qaldırılmış vəsatətlərə baxmaqdan imtina etməklə müdafiə tərəfinin hüquqlarının əhəmiyyətli dərəcədə pozulmasına səbəb olan pozuntulara yol verməsini əsaslandırmaqqla, yazılı şəkildə vəsatətlə çıxış edərək məhkəmə istintaqının aparılmasını xahiş etmiş, eyni zamanda apellyasiya instansiyası məhkəməsinin kollegiyası qarşısında aşağıda qeyd edilən 14 (on dörd) yazılı vəsatət qaldırmışdır:

2011-2013-cü illərdə Dəmir yol idarəsinə şəxslərin giriş-çıxışı barədə qeydiyyat kitabına baxış keçirməsinə dair;

Daxili İşlər Nazirliyinə sorğu verərək törədilmiş və ya hazırlanan cinayətlər barədə qeydiyyat kitabına baxış keçirilməsinə dair;

zərərçəkmiş şəxs Qoşqar Zeynalovun ifadəsinin yerində yoxlanmasına dair;

birinci instansiya məhkəməsində pozulmuş çarpaz dindirmə hüququnun təmin edilməsi üçün zərərçəkmiş şəxsin iştirakı ilə şahidlərin dindirilməsinə dair;

zərərçəkmiş şəxs Qoşqar Zeynalovun ifadəsində göstərdiyi verilən pulların qeydiyyatı apardığı kitabın məhkəməyə təqdim olunaraq tədqiq edilməsinə dair;

iş üzrə maddi sübut kimi tanınmış kitablara baxış keçirilərək tədqiq olunmasına dair;

zərərçəkmiş şəxs Qoşqar Zeynalovun qanunsuz sahibkarlıq fəalliyəti barədə;

2013-cü ildə Rahib Hüseynov barəsində Baş Mütəşəkkil Cinayətkarlıqla Mübarizə İdarəsində aparılmış cinayət işinin tələb edilərək tədqiq edilməsi barədə;

həmin iş üzrə zərərçəkmiş şəxs Qoşqar Zeynalovun həmin orqana verdiyi ərizənin surətinin iş materiallarına əlavə edilməsinə dair;

Namik Mehdiyevlə qeyd edilən tarixlərdə görüşməsinin respublika ərazisində olmadığına görə qeyri-mümkün olmasını təsdiq edən məhkumun ölkədən çıxış-girişi barədə Dövlət Sərhəd Xidmətinə sorğu verilməsinə dair;

Qoşqar Zeynalovun zərərçəkmiş şəxs kimi tanınmasına xitam verilməsinə dair;

2011-2013-cü illərdə verilmiş pulların məbləğinin müəyyən edilməsi üçün maddi sübutlara əsasən məhkəmə xəttşünaslıq və mühasibatlıq ekspertizası təyin edilməsinə dair.

Qeyd edilən vəsatətlərin bir hissəsi ibtidai araşdırma zamanı və birinci instansiya məhkəməsində qaldırılmış, lakin həmin vəsatətlərə, ümumiyyətlə baxılmamış və ya onlar təmin edilməmiş, digər vəsatətlər isə məhkəmənin yekun qərarına əsasən apellyasiya şikayətinin dəlillərində istinad olunan halların araşdırılması üçün qaldırılan vəsatətlər olmuşdur.

Əlavə olaraq müdafiə tərəfi birinci instansiya məhkəməsində CPM-nin 121, 323-cü maddələrin tələblərini kobud şəkildə pozulmasını və qeyd edilən vəsatətlərə qiymət verilməməsini nəzərə alıb apellyasiya instansiyası məhkəməsində iş üzrə məhkəmə istintaqının keçirilməsinə dair iki vəsatət qaldırmışdır.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 01 mart 2019-cu il tarixli apellyasiya şikayətinə ilkin baxılması haqqında qərarına əsasən bütün vəsatətlər ümumilikdə bir cümlə ilə əsassız hesab edilmiş, məhkəmə istintaqı aparılmadan məhkəmə iclası təyin edilmiş,

məhkəmə kollegiyası məhkum barəsində birinci instansiya məhkəməsinin gəldiyi nəticə ilə razılıqla 19 mart 2019-cu il tarixdə yekun qərar qəbul etmişdir.

Kassasiya instansiyası məhkəməsinin məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, R.Hüseynovun ona hökmlə istinad edilən (apellyasiya instansiyası məhkəməsinin də razılıqla), cinayət əməllərini törətməsini təsdiq edən sübutlar birinci instansiya məhkəməsində CPM-nin 33, 125, 143-146-cı maddələrinə uyğun şəkildə tədqiq edilməmiş, bir-biri ilə uzlaşmayan, mümkünüyü və mötəbərliyi təkzib olunan sübutların məcmusuna istinad edilmiş, apellyasiya şikayətlərinə baxılması zamanı apellyasiya instansiyası məhkəməsi müdafiə tərəfinin şikayətlərinin dəlillərinə (onların üzərində qurulmuş iddialara) heç bir hüquqi qiymət vermədən və CPM-nin 121 və 323-cü maddələrinin tələblərini pozaraq cinayət təqibi ilə bağlı olan bütün məsələlərin hərtərəfli, tam və obyektiv tədqiq edilməsi üçün əhəmiyyətli ola biləcək halların araşdırılması məqsədilə qaldırılmış vəsatətlərə baxmaqdan imtina etməklə (faktiki sübutların tədqiqindən əsassız imtina etməklə) müdafiə tərəfinin hüquqlarının əhəmiyyətli dərəcədə pozulmasına səbəb olan pozuntulara yol verdiyi üçün kassasiya şikayəti qismən təmin edilməli, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 19 mart 2019-cu il tarixli qərarı ləğv edilməli, cinayət işi apellyasiya instansiyası məhkəməsində yeni məhkəmə baxışına təyin edilməlidir.

Əvvəla qeyd etmək lazımdır ki, ümumi şəkildə kassasiya instansiyası məhkəməsinin kassasiya müraciətlərinə baxılması üzrə səlahiyyətlərini müəyyən edən CPM-nin 419.1-ci maddəsində təsbit olunmuşdur ki, kassasiya instansiyası məhkəməsi kassasiya şikayətinə və ya kassasiya protestinə mahiyyəti üzrə baxaraq yalnız hüquq məsələləri üzrə cinayət qanununun və bu Məcəllənin normalarının tətbiqinin düzgünlüyünü yoxlayır.

CPM-nin 419.11-ci maddəsinə görə kassasiya instansiyası məhkəməsi birinci və apellyasiya instansiyası məhkəməsində məhkəmə baxışının predmeti olmayan faktları müəyyən edə və ya onları sübuta yetirilmiş hesab edə bilməz.

Bu normaların mənasına görə, kassasiya instansiyası məhkəməsi kassasiya müraciətlərinə baxarkən bilavasitə özü sübutları təhlil etməklə işin faktiki hallarını müəyyən etməyə haqlı deyil. Həmin halların müəyyən edilməsi qanunla birinci

və apellyasiya instansiyası məhkəmələrinin səlahiyyətlərinə aid edilmişdir. Kassasiya instansiyası məhkəməsi isə müvafiq kassasiya müraciəti olduqda birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələri tərəfindən müəyyən edilmiş faktiki hallara cinayət qanunu normalarının tətbiqini və həmin halların müəyyən edilməsi, ümumiyyətlə cinayət prosesinin həyata keçirilməsi zamanı cinayət-prosessual qanunun tələblərinə əməl olunub-olunmadığını yoxlaya bilər.

Göründüyü kimi, kassasiya instansiyası məhkəməsinin hüquq məsələləri üzrə nəticələrə gəlmək üçün əsas rolunda onun özünün işin faktik hallarına dair qənaəti, sübutların qiymətləndirilməsinə dair mülahizələri deyil, aşağı instansiya məhkəmələrinin sübutların qiymətləndirilməsi və faktlar barədə qənaətləri çıxış etməlidir.

Bu səbəbdən, birinci instansiya məhkəməsinin sübutların qiymətləndirilməsi, faktların müəyyən edilməsi üzrə nəticələri mübahisələndirilməklə bu cür dəlillərlə məhkum edilmiş şəxslərə bəraətin verilməsi haqqında tələblər əsaslandırıldıqda, həmin dəlillərin apellyasiya instansiyası məhkəməsində lazımınca yoxlanılması kassasiya instansiyası məhkəməsi üçün mühüm əhəmiyyət daşıyır.

Çünki, özü bilavasitə sübutları tədqiq edib faktları müəyyən etmək səlahiyyətində olmayan kassasiya instansiyası məhkəməsi yalnız bu məsələlər apellyasiya instansiyası məhkəməsində tam, hərtərəfli və obyektiv yoxlanıldıqda, onların (həqiqiliyi şübhə doğurmayan faktların) üzərində öz mülahizə və nəticələrini qura bilər.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsində aparılmış araşdırmanın həmin meyarlara cavab verməməsi kassasiya instansiyası məhkəməsinin bu cür, yəni sübutetmənin, faktların mübahisələndirildiyi və belə dəlillərlə məhkumlara bəraətin verilməsi haqqında tələblərin irəli sürüldüyü kassasiya müraciətləri üzrə nəticələrə gəlməsi üçün ciddi maneə yaradır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsində aparılmış araşdırmanın keyfiyyətli və onun nəticələrinin inandırıcı olması üçün isə belə araşdırma zamanı sübutların bilavasitə tədqiq edilməsi və faktların bir daha araşdırılması tələb olunur ki, bunu da məhkəmə istintaqı aparmadan həyata keçirmək mümkün deyil.

Belə mülahizə üçün cinayət mühakimə icraatının obyektivliyi, qərəzsizliyi, və ədalətliyi prinsipi (CPM, maddə 28), cinayət prosesində

tərəflərin çəkişməsi prinsipi (CPM, maddə 32), cinayət mühakimə icraatında sübutların qiymətləndirilməsi prinsipi (CPM, maddə 33), apellyasiya baxışında məhkəmə istintaqının aparılması və sübutların tədqiq edilməsi əsaslarına aid cinayət-prosessual qanunun 392.3, 400.2, 397.3-cü maddələri ilə yanaşı “İnsan Hüquqlarının və Əsas Azadlıqların Müdafiəsi Haqqında” Avropa Konvensiyasının ədalətli məhkəmə araşdırması hüququnu təsbit edilmiş 6-cı maddəsi və onun tətbiqi üzrə İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedent təcrübəsi də əsas yaradır.

Belə ki, CPM-nin 28-ci maddəsində əksini tapmış cinayət mühakimə icraatının obyektivliyi, qərəzsizliyi və ədalətliyi prinsipi məhkəmələrdən cinayət işlərinə və cinayət təqibi ilə bağlı digər materiallara məhkəmə iclaslarında yalnız CPM-nə müvafiq surətdə müəyyən edilmiş hüquqi prosedurlara uyğun faktlar əsasında, qərəzsiz və ədalətlə baxmağı tələb edir.

CPM-nin 32.1-ci maddəsinə əsasən cinayət mühakimə icraatı ittiham və müdafiə tərəfinin çəkişməsi əsasında həyata keçirilir. Bütün instansiya məhkəmələrində aparılan icraatlara, o cümlədən apellyasiya müraciətləri üzrə icraata şamil edilən bu prinsip hər bir tərəfin məhkəmədə öz mövqeyini müdafiə etmək üçün bərabər imkanlara malik olmasını ehtiva edir (maddə 32.2.2).

Cinayət mühakimə icraatında sübutların qiymətləndirilməsi prinsipini nəzərdə tutan CPM-nin 33-cü maddəsində isə göstərilir ki, hakimlər cinayət mühakimə icraatının həyata keçirilməsində cinayət işi üzrə toplanmış sübutları Cinayət-Prosessual Məcəllənin tələblərinə əsasən qiymətləndirirlər. Cinayət mühakimə icraatı həyata keçirilərkən cinayət-prosessual qanunun 125, 144, 146-cı maddələrinin müddələrinin pozulması (maddə 33.2), eləcə də sübutlara və sair materiallara qərəzli münasibət bəslənilməsi, mövcud hüquqi prosedur daxilində tədqiq ediləndək sübut və digər materiallardan birinə digərinə nisbətdə çox və ya az əhəmiyyət verilməsi yolverilməzdir (maddə 33.4).

CPM-nin 392.3-cü maddəsinə görə, birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən məhkəmənin gəldiyi nəticələrin düzgünlüyü üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən bütün faktiki halların araşdırılmadığını güman etməyə əsaslar olduqda, apellyasiya instansiyası məhkəməsi məhkəmə istintaqının tam və ya qismən aparılmasını zəruri hesab edə bilər.

CPM-nin 400.2-ci maddəsinə əsasən məhkəmənin gəldiyi nəticələr üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən bütün faktiki halların araşdırılmaması aşağıdakılar hesab edilir:

400.2.1. işin düzgün həll edilməsi üçün mühüm əhəmiyyətə malik olan halların təsdiq və təkzib edilməsi üçün şəxslərin dindirilməməsi, sənədlərin, maddi və ya digər sübutların tələb edilməməsi;

400.2.2. bu və ya digər halın tədqiqinin zəruriliyinin apellyasiya şikayətinin və ya apellyasiya protestinin apellyasiya instansiyası məhkəməsində baxışı zamanı təqdim edilmiş yeni materiallardan irəli gəlməsi.”.

Apellyasiya baxışı zamanı yeni sübutları tədqiq etməyə isə apellyasiya instansiyası məhkəməsi CPM-nin 397.3-cü maddəsinə görə ən azı aşağıdakı hallardan biri mövcud olduqda haqlıdır:

cinayət prosesinin iştirakçıları yeni sübutların birinci instansiya məhkəməsinə təqdim edilməməsini onlardan asılı olmayan səbəblərlə əsaslandırdıqda (maddə 397.3.1);

birinci instansiya məhkəməsi bu sübutların tədqiqini obyektiv səbəb olmadan rədd etdikdə (maddə 397.3.2).

Avropa Konvensiyasının 6-cı maddəsinin 1-ci bəndinə əsasən, hər kəs, onun mülki hüquq və vəzifələri müəyyən edilərkən və ya ona qarşı hər hansı cinayət ittihamı irəli sürülərkən, qanun əsasında yaradılmış müstəqil və qərəzsiz məhkəmə vasitəsi ilə, ağılabatan müddətdə işinin ədalətli və açıq araşdırması hüququna malikdir.

Bu maddənin apellyasiya icraatına tətbiqi üzrə Avropa Məhkəməsinin mövqeyi bir çox presedentlərdə əksini tapmışdır.

Belə ki, “Ekbatani İsveçə qarşı iş” üzrə 26 may 1988-ci il tarixli qərarında Avropa Məhkəməsi Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndinin pozuntusunu müəyyən edərkən xüsusilə ona əsaslanmışdır ki, apellyasiya məhkəməsi həm fakt, həm də hüquq üzrə məsələlərə baxmaq vəzifəsini daşıyırdı, onun qarşısında mübahisələndirilən əsas məsələ isə ərizəçinin cinayətdə təqsirli bilinməsi idi. Bu səbəbdən həmin məsələ ərizəçinin özünün, eləcə də zərərçəkmiş şəxsin ifadələri bilavasitə tədqiq edilmədən düzgün həll edilə bilməzdi.

“Siqbatullin Rusiya Federasiyasına qarşı iş” üzrə 23 aprel 2009-cu il tarixli qərarında isə Avropa Məhkəməsi aşağıdakıları qeyd etmişdir:

“Şikayətlər üzrə prosedurlarda hansılarda ki, işlərə faktlar və hüquq nöqtəyi-nəzərindən

yenidən baxılır, Konvensiyanın 6-cı maddəsi bütün hallarda işə açıq və şəxslərin bilavasitə iştirakı ilə baxılmasını tələb etmir. ... Bu məsələnin həlli zamanı konkret baxışın xüsusiyyətləri və həll edilməli olan məsələlərdən və onların şikayət vermiş şəxs üçün əhəmiyyətindən asılı olaraq müdafiə tərəfinin təmsilçiliyinin və manefelərinin nə dərəcədə təmin olunduğu nəzərə alınmalıdır. ... Məsələn üçün, şikayətə baxan məhkəmə şəxsin təqsirli olub-olmaması məsələsini araşdırmalıdırsa, təqsirləndirilən şəxsin ona istinad edilən cinayətləri törətməməsini əsaslandırmaq üçün təqdim etdiyi sübutları bilavasitə qiymətləndirmədən həmin məsələni həll etmək mümkün deyil”.

Yuxarıda təsvir olunanlar milli qanunvericilikdə öz əksini tapmaqla imperativ qaydada vəsatətə və ya xahişə əsasən qəbul edilmiş qərarın əsaslandırılmasını və həmin qərarda ərizəçinin dəlillərinə verilmiş qiymətin öz əksini tapmasını müəyyən etmiş, eyni zamanda cinayət təqibi ilə bağlı olan bütün halların lazımı hüquqi prosedur daxilində hərtərəfli, tam və obyektiv araşdırılmasına, cinayət prosesi iştirakçılarının və cinayət prosesində iştirak edən digər şəxslərin pozulmuş hüquqlarının və qanuni mənafelərinin bərpa edilməsinə yönəldilmiş vəsatət və xahişlərin rədd edilməsinin yol verilməz olduğunu təsdiq etmişdir.(CPM-nin 121.2-ci maddəsi)

Eynilə, məhkəmə araşdırması zamanı CPM-nin 323.5.1-ci maddəsi cinayət təqibi ilə bağlı olan bütün məsələlərin hərtərəfli, tam və obyektiv tədqiq edilməsi üçün əhəmiyyətli ola biləcək halların araşdırılması məqsədi ilə vəsatət qaldırıldıqda məhkəmələr üçün həmin vəsatətin təmin edilməsini imperativ qaydada məcburi hesab etmişdir.

Məhkəmələrin müdafiə tərəfinin təklif etdiyi sübutların tədqiqindən yuxarıda şərh olunan qaydada imtina etməsi məhkəmə qərarının kassasiya qaydasında ləğv edilməsini və apellyasiya baxışının yenidən keçirilməsini tələb edən CPM-nin 416.1.1-ci maddəsində göstərilən pozuntu kimi çıxış edir.

Kassasiya araşdırması zamanı müəyyən olundu ki, müdafiə tərəfi qeyd olunan məsələlərin yenidən araşdırılması və iddia etdikləri halların müəyyən edilməsi üçün çoxsaylı vəsatətlər qaldırmaqla apellyasiya baxışında sübutların bilavasitə tədqiq edilməsini və bu məqsədlə məhkəmə baxışının qismən məhkəmə istintaqı

aparılmaqla keçirilməsini müvafiq vəsatətlərində apellyasiya məhkəməsindən xahiş etmişlər.

Bununla belə, apellyasiya instansiyası məhkəməsi 01 mart 2019-cu il tarixli ilkin baxış qərarında heç bir əsaslandırma aparmadan bu müraciətləri rədd etmiş, ekspertiza təyin edilməsi barədə vəsatətə baxılmasının xüsusi qaydası müəyyən edildiyi halda buna əməl etməmiş, beləliklə də apellyasiya baxışında məhkəmə istintaqı aparmaqdan, sübutları bilavasitə tədqiq etməkdən, faktik halları araşdırmaqdan imtina etmişdir.

Halbuki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi verilmiş vəsatətləri müdafiə tərəfinin apellyasiya şikayətləri ilə birlikdə nəzərdən keçirsəydi, görə bilərdi ki, əslində şikayətlərdə gətirilən dəlillərin əksəriyyəti, o cümlədən bütün ittihamlar üzrə işin faktiki hallarının tam, hərətərflü, obyektiv araşdırılmaması, sübutlar və sübutetməyə dair cinayət-prosessual normaların pozulması, sübutların tədqiqindən əsassız imtina edilməsi kimi dəlillər məhz CPM-nin 392.3, 400.2, 397.3-cü maddələrində təsbit edilmiş apellyasiya baxışında məhkəmə istintaqının keçirilməsi, sübutların tədqiq edilməsi əsasları ilə əlaqəli olan dəlillər idi.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin bu şəkildə, yəni apellyasiya şikayətlərində gətirilən dəlillərin xarakterinə əhəmiyyət vermədən məhkəmə istintaqının keçirilməsindən imtina etməsi, faktiki olaraq onun əsaslandırılmamış qərarla məhkəmə istintaqının keçirilməsinə dair vəsatətləri rədd etməsi kimi çıxış edir.

Halbuki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 129-cu maddəsinin III hissəsi məhkəmə qərarlarının qanuni və əsaslı olmasını tələb edir.

CPM-nin 121.2-ci maddəsinə görə isə, vəsatətə və ya xahişə əsasən qəbul edilmiş qərar əsaslandırılmalı və həmin qərarla ərizəçinin dəlillərinə verilmiş qiymət öz əksini tapmalıdır.

Avropa Konvensiyasının 6-cı maddəsi də (Avropa Məhkəməsinin hüquqi mövqelərinə görə) məhkəmə qərarlarının əsaslandırılmasını məhkəmə müdafiəsi, xüsusilə də, şəxslərin öz mövqeyini məhkəməyə çatdırmaq, məhkəmə tərəfindən dinlənilmək hüququnun mühüm aspekti kimi nəzərdə tutur və məqsədi şəxsləri özbaşnalıqdan müdafiə etmək olan hüquqi vasitə kimi xarakterizə edir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi məhkəmə baxışının gedişində də məhkəmə istintaqının keçirilməsi üçün zərurətin olmaması haqqında 01 mart 2019-cu il tarixli qərarında ifadə

etdiyi mövqeyindən geri çəkilməmiş, beləliklə də, nəinki digər sübutları və faktları bilavasitə araşdırmadan, heç təqsirli olduğunu mübahisələndirən məhkum edilmiş şəxsin özünün belə ona istinad edilmiş ittihamlar, bu ittihamların faktiki əsasını təşkil etmiş hallar üzrə ifadələrini almadan apellyasiya baxışını yekunlaşdırıb, Rahib Hüseynovun CM-nin 178.3.2-ci maddəsi ilə təqsirli bilinməsinə dair birinci instansiya məhkəməsinin hökmü ilə razılaşmışdır.

Beləliklə, yuxarıda təsvir edilənlər, yəni müdafiə tərəfinin apellyasiya şikayətində Rahib Hüseynovun təqsirliliyi, birinci instansiya məhkəməsində sübutların tədqiqi, onun tərəfindən müəyyən edilmiş faktiki hallar mübahisələndirildiyi və məhkuma bəraət verilməsi haqqında tələblər irəli sürüldüyü halda apellyasiya instansiyası məhkəməsinin əsaslandırılmamış ilkin baxış qərarı ilə məhkəmə istintaqını aparmaqdan imtina etməsi, ümumi şəkildə bütün vəsatətləri təmin etməməklə, məhkəmə baxışında bilavasitə sübutları tədqiq etməkdən imtina etməsi, faktları araşdırmadan apellyasiya şikayəti (və apellyasiya şikayətinə əlavə) ilə qaldırılan məsələlər haqqında yekun nəticələrə gəlməsi onu deməyə əsas verir ki, apellyasiya məhkəməsində aparılmış məhkəmə baxışı yuxarıda gətirilən cinayət-mühakimə icraatının prinsiplərinə, digər cinayət-prosessual qanunvericiliyinin normalarına, Avropa Konvensiyasının 6-cı maddəsinin 1-ci bəndinə və onun tətbiqi üzrə Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin hüquqi mövqeyinə uyğun olmamış və bu səbəblərdən də məhkəmə kollegiyası belə nəticəyə gəlmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin yekun qərarı ləğv edilməli, apellyasiya şikayətlərinə isə onların məzmununa və irəli sürülmüş apellyasiya tələblərinin xarakterinə adekvat olan prosedurdə – məhkəmə istintaqı aparılmaqla təkrarən baxılmalıdır.

Bu qənaətinə uğun olaraq qərar qəbul etmiş kasssiya instansiyası məhkəməsinin məhkəmə kollegiyası həmin qərarla Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 26 dekabr 2018-ci il tarixli hökmü ilə CM-nin 178.3.2-ci maddəsi ilə təqsirli bilinib məhkum olunmuş Hüseynov Rahib İsmayıl oğlunun barəsindəki Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 19 mart 2019-cu il tarixli qərarını kassasiya şikayətinə əsasən ləğv edərək cinayət işini apellyasiya instansiyası məhkəməsində yeni məhkəmə baxışına təyin etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 62.1 və 62.2-ci maddələrinin tələblərinə və mənasına görə cəzanı yüngülləşdirən ayrı-ayrı hallar və yaxud onların məcmusu özü-özlüyündə deyil, yalnız cinayətin ictimai təhlükəliliyini əhəmiyyətli dərəcədə azaldan əsaslar kimi çıxış etdikdə onlar təqsirkarın barəsində CM-nin 62-ci maddəsinin tətbiqini mümkün edən əsaslar kimi nəzərdən keçirilə bilər.

Lənkəran Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 17 avqust 2020-ci il tarixli hökmü ilə Əhədzadə Fəzli Əhəd oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə CM-nin) 177.3.2-ci maddəsi ilə təqsirli bilinərək, CM-nin 62-ci maddəsi tətbiq edilməklə 3 (üç) il müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması cəzasına məhkum edilmiş, CM-nin 69.3-cü maddəsinə əsasən, F.Ə.Əhədzadənin 15 dekabr 2019-cu il tarixdən 17 avqust 2020-ci il tarixədək 8 (səkkiz) ay 2 (iki) gün həbsdə saxlanması müddətinin bir günü iki gün azadlığın məhdudlaşdırılması cəzasının müddətinə hesablanmaqla 1 (bir) il 4 (dörd) ay 4 (dörd) gün müddət təyin olunmuş cəzadan çıxılaraq onun üzərində qəti olaraq 1 (bir) il 7 (yeddi) ay 26 (iyirmi altı) gün müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması cəzası saxlanılmışdır.

Birinci instansiyası məhkəməsinin hökmünə əsasən, Əhədzadə Fəzli Əhəd oğlu 12 dekabr 2019-cu il tarixdə, saat 09 radələrində oğurluq, yəni özgənin əmlakını gizli olaraq talamaq məqsədilə, yaşadığı Lənkəran rayonunun Veravul kəndində həmkəndlisi Əzimov Adil Şixi oğlunun xəndin Türköba məhəlləsində yerləşən yaşayış evinə qanunsuz daxil olmaqla əmlakını oğurlamaq qərarına gəlib, Adil Əzimovun və ailə üzvlərinin həftənin iş günlərində hər gün səhər saatlarında Lənkəran şəhərinə işə getmələri barədə məlumatlı olmasından istifadə edərək, həmin tarixdə kənd yolunda əvvəl Adil Əzimovun arvadı Əzimova Sevda Daxil qızı ilə birlikdə idarə etdiyi “Hyundai-Tukson” markalı, 42-BL-880 dövlət qeydiyyat nişanlı avtomobillə kənddən çıxdığını görüb, piyada Adil Əzimovun evinə tərəf getmiş və evə yaxınlaşanda Adil Əzimovun oğlu Elvin Əzimzadənin də idarə etdiyi “Hyundai-Sonata” markalı, 90-BM-089 dövlət qeydiyyat nişanlı avtomobillə işə getdiyini görüb evdə heç kimin qalmadığına əmin olandan sonra, qonşuluqda yerləşən ziyarətqah tərəfdən evin həyətəni sahəsinin hasarına yaxınlaşdığı zaman ziyarətqahın ərazisində tapdığı bir cüt fəhlə əlcəyini götürüb əllərinə keçirərək, hasardan keçib yaşayış sahəsi olan evin yerləşdiyi həyətə qanunsuz daxil olaraq, evə yaxınlaşıb birinci

mərtəbədə girişdən sağ tərəfdə yerləşən otağın pəncərəsinin bayırdan qurulmuş torlu çərçivəsini yerindən çıxarandan sonra pəncərəni sıxıb açaraq evə qanunsuz daxil olmuş və ardınca pəncərəni bağlayan sonra evin ikinci mərtəbəsinə qalxaraq, orada qapıları kilidlənməmiş vəziyyətdə olan mətbəx, girişdəki zal otağında və zala girişdən sağ tərəfdəki iki yataq otağında şkafları, stolların siyirmələrini, dolabları, çarpayıların üstündəki yataq ləvazimatlarının aralarını axtarıb bir şey tapmayandan sonra, zalda girişlə üz bəz yerləşən Adil Əzimovun yataq otağının kilidlə bağlanmış iki laylı taxta qapısını evdə ələ keçirdiyi vintə ilə sıxıb çiyini ilə zərbə vuraraq sındırmaqla açıb otağa daxil olandan sonra otaqdakı güzgü trümonun və çarpayı tumbanın siyirmələrindən bir ədəd üstündə üç ədəd brilliant qaşlı, enli formalı, 583 əyarlı Rusiya istehsalı olan qızıldan hazırlanmış, çəkisi 4,9 qram, qiyməti 588 manat olan qadın nişan üzüyünü, bir ədəd yastı lövhəciklər şəklində toxunmuş, 583 əyarlı Rusiya istehsalı olan qızıldan hazırlanmış, çəkisi 30,1 qram, qiyməti 1.800 manat olan zəncirə-boyunbağını, bir ədəd ortasında nisbətən böyük və ətrafında səkkiz ədəd xırda ölçülü ağ rəngli sadə qaşlı üzük və bir cüt sırgadan ibarət, 583 əyarlı Rusiya istehsalı olan qızıldan hazırlanmış, ümumi çəkisi 11,8 qram, qiyməti 708 manat olan qadın zinət əşyaları dəstini, bir ədəd ortasında böyük qırımızı rəngli qaşın ətrafına on altı ədəd xırda ölçülü ağ rəngli sadə qaşlı, 583 əyarlı Rusiya istehsalı olan qızıldan hazırlanmış, çəkisi 4 qram, qiyməti 240 manat olan qadın üzüyünü, bir ədəd zəncirə-boyunbağı, boyunbağı aralığı və bir cüt sırgadan ibarət, oval halqa formalı aralığı və sırgalarının mərkəzində şəbəkə formalı naxışlı, 583 əyarlı Rusiya istehsalı olan qızıldan hazırlanmış, ümumi çəkisi 8,3 qram, qiyməti 498 manat olan qadın zinət əşyaları dəstini, bir ədəd nazik halqalardan toxunmuş, 583 əyarlı Rusiya istehsalı olan qızıldan hazırlanmış, çəkisi 4,6 qram, qiyməti 276 manat olan zəncirə-boyunbağını, bir ədəd üzərində kəpənəkşəkilli naxışları olan lövhəciklərdən toxunmuş, 583 əyarlı Rusiya istehsalı olan

qızıldan hazırlanmış, çəkisi 8,7 qram, qiyməti 522 manat olan qolbağı, bir ədəd üstündə iki tərəfdən qızıl lövhəciklər birləşdirilmiş, qiyməti 50 manat olan qara-ağ rəngli göz muncuğunu, bir ədəd qiyməti 5 manat olan sadə göz muncuğunu, iki ədəd sadə sarı metaldan, ümumi qiyməti 20 manat olan dırnaqkəsəni, bir ədəd qiyməti 5 manat olan dırnaqyonanı, bir ədəd ağ-sarı rəngli sadə muncuqlardan hazırlanmış; qiyməti 10 manat olan təsbehi-ümumi qiyməti 4.722 manat olan qızıl-zinət və qeyri əşyaları, otaqda girişdən sağ tərəfdəki divarın yanında qurulmuş dolabın yuxarı hissəsindən yol çantasını götürüb içini axtararaq, çantanın içində yorğan üzünün arasında dəftər vərəqindən olan kağız bağlamada qoyulmuş, Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankının 12 dekabr 2019-cu il tarixə müəyyən etdiyi 1 ABŞ dollarının 1,7 manat mübadilə məzənnəsinə uyğun olaraq 76.500 (yetmiş altı min) manata bərabər olan, 450 ədəd 100 ABŞ dolları nominalı olan əsginaslardan ibarət 45.000 (qırx beş min) ABŞ dolları valyuta vəsaitlərini gizli olaraq talayıb, zərərçəkmiş şəxs Adil Əzimova ümumilikdə 81.222 (səksən bir min iki yüz iyirmi iki) manat məbləğində, külli miqdarda ziyan vurmaqla oğurluq etmişdir.

Hökmdən məhkum F.Ə.Əhədžadənin müdafiəçisi tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayətinə və dövlət ittihamçısı tərəfindən verilmiş apellyasiya protestinə əsasən işə baxan Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 22 oktyabr 2020-ci il tarixli qərarı ilə apellyasiya şikayəti təmin edilməmiş, apellyasiya protesti isə qismən təmin edilərək ənkəran Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 17 avqust 2020-ci il tarixli hökmü dəyişdirilmiş, F.Ə.Əhədžadəyə onun barəsində CM-nin 62-ci maddəsi tətbiq edilməklə təyin edilmiş azadlığın məhdudlaşdırılması cəzasının müddəti 4 (dörd) ilədək artırılmış, hökm qalan hissədə isə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 22 oktyabr 2020-ci il tarixli qərarından dövlət ittihamçısı kassasiya protesti verərək həmin qərarın ləğv edilməsini və cinayət işinin yeni apellyasiya baxışına təyin edilməsini xahiş etmiş və həmin protesti onunla əsaslandırmışdır ki, birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələri yekun qərar qəbul edərkən və məhkum edilmiş şəxs F.Ə.Əhədžadənin barəsində CM-nin 62-ci maddəsinin tətbiq edilməsinin mümkünlüyü barədə nəticəyə gələrkən onun tərəfindən

tərədilmiş cinayətin ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə və xarakterinə, bu cinayətin nəticəsinə, tərədilməsi halını, şəraitini, məqsədini və motivini, məhkumun şəxsiyyətinə aid olan halları, cinayətin tərədilməsi zamanı davranışını düzgün qiymətləndirməmiş və ona açıq-aydın ədalətsiz cəza təyin etmiş, bu zaman cinayət cəzalarının təyin edilməsi prinsipləri, şərtləri və qaydaları təsbit edilmiş CM-nin 8, 41 və 58.3-cü maddələrinin tələblərini pozmuş, “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 59.1.9 və 60-cı maddələrinin bəzi müddələrinin şərh edilməsinə dair” Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumunun 02 aprel 2012-ci il tarixli qərarındakı hüquqi mövqeyini, “Məhkəmələr tərəfindən cinayət cəzalarının təyin edilməsi təcrübəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 25 iyun 2003-cü il tarixli qərarındakı tövsiyələri nəzərə almamış, cəzanı yüngülləşdirən halları düzgün müəyyən etməmiş, nəticədə məhkum edilmiş şəxs F.Ə.Əhədžadənin barəsində CM-nin 62-ci maddəsinin tətbiqi əsassız olmuşdur. Belə ki, məhkəmə hazırkı iş üzrə cəzaya təsir edə biləcək bütün halları araşdırmamış, məhkumun ilk məhkumluğunu, əməlindən peşman olmasını, yaşayış yeri üzrə müsbət xarakterizə olunmasını ona cəza təyin edilərkən yüngülləşdirici hallar qismində nəzərə alındığını göstərsə də bu halların konkret olaraq nədə ifadə olunması və nəyə görə cəza təyini zamanı nəzərə alınmasının motivlərini qərarda göstərməmiş və əsaslandırmamışdır. Qeyd olunanları nəzərə alaraq dövlət ittihamçısı kassasiya protestinin təmin edilməsini və apellyasiya instansiyaya məhkəməsinin qərarının ləğv edilərək cinayət işinin isə yeni apellyasiya baxışına təyin edilməsini xahiş etmişdir.

Kassasiya protestinin məzmunundan görüldüyü kimi, dövlət ittihamçısı apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarından verdiyi həmin protestində məhkum F.Ə.Əhədžadənin barəsində cəzanı yüngülləşdirən halları düzgün nəzərə alınmadan həddindən artıq yüngül cəzanın təyin edilməsini iddia edərək bu əsasla apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarının ləğv edilməsi haqqında tələbini CPM-nin 416.1.21-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş halla əlaqələndirmişdir.

CPM-nin 416.1.21-ci maddəsinin tələbinə əsasən isə məhkəmə cəzanı ağırlaşdıraraq və ya yüngülləşdirən halları nəzərə almadan cəza təyin etdikdə kassasiya instansiyası məhkəməsi apellyasiya instansiyası məhkəməsinin hökmü və ya

qərarını kassasiya qaydasında ləğv etmək və ya dəyişdirmək hüququna malikdir.

Odur ki, məhkəmə kollegiyası dövlət ittihamçısının kassasiya protestini kassasiya qaydasında baxılmalı müraciət kimi görür və buna görə F.Ə.Əhədžadənin barəsindəki cinayət işinin materiallarını, o cümlədən yekun məhkəmə aktlarını yoxlayıb aşağıdakıları qeyd etmişdir.

Məhkəmə kollegiyası vurğulamağı lazım bilmişdir ki, təyin edilmiş hər hansı bir cəza cəzanın məqsədinə xidmət etməli və cəmiyyətdə tam mənada sosial ədaləti bərpa etməlidir. Bu qənaət cinayət qanunu normalarının aşağıdakı tələblərindən irəli gəlir.

Belə ki, CM-nin 8.1-ci maddəsinə əsasən, cinayət törətmiş şəxs haqqında tətbiq edilmiş cəza və ya digər cinayət hüquqi xarakterli tədbirlər ədalətli olmalıdır, yəni cinayətin xarakterinə və ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə, onun törədilməsi hallarına və cinayət törətməkdə təqsirli bilinən şəxsin şəxsiyyətinə uyğun olmalıdır.

CM-nin 41.1-ci maddəsinin müddəələrindən göründüyü kimi, cəza məhkəmə hökmü ilə təyin edilən cinayət-hüquqi xarakterli tədbirdir. Cəza cinayət törətməkdə təqsirli hesab edilən şəxsə tətbiq olunur və həmin şəxs barəsində bu Məcəllə ilə müəyyən edilən məhrumiyyətlər yaradılmasından və ya onun hüquq və azadlıqlarının məhdudlaşdırılmasından ibarətdir.

CM-nin 58.1-ci maddəsində göstərilir ki, cinayət törətməkdə təqsirli bilinən şəxsə, bu Məcəllənin Ümumi hissəsinin müddəaları nəzərə alınmaqla Xüsusi hissəsinin müvafiq maddələrində nəzərdə tutulmuş hədlərdə ədalətli cəza təyin edilir.

CM-nin 58.3-cü maddəsinin tələblərinə görə, cəza təyin edilərkən törədilmiş cinayətin xarakteri və ictimai təhlükəlilik dərəcəsi, təqsirkarın şəxsiyyəti, o cümlədən cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdıran hallar, habelə təyin olunmuş cəzanın şəxsin islah olunmasına və onun ailəsinin həyat şəraitinə təsiri nəzərə alınır.

Cəza təyin edilərkən məhkəmələr tərəfindən nəzərə alınmalı olan cəzanı yüngülləşdirən hallar CM-nin 59.1.1-59.1.14-cü maddəsində, cəzanı ağırlaşdıran hallar isə CM-nin 61.1.1-61.1.13-cü maddəsində nəzərdə tutulmuşdur.

Eyni zamanda o da nəzərə alınmalıdır ki, CM-nin 59.2-ci maddəsinə əsasən, cəza təyin edilərkən bu CM-nin 59.1.1-59.1.14-cü maddələrində göstərilməmiş başqa hallar da cəzanı yüngülləşdirən hal qismində nəzərə alın bilər, CM-nin 61.2-ci maddəsinin tələblərinə görə

isə CM-nin 61.1.1-61.1.13-cü maddələrində göstərilməmiş hallar cəzanı ağırlaşdıran hal qismində nəzərə alın bilməz.

CPM-nin 139.0.5-ci maddəsinə əsasən, cinayət təqibi üzrə icraat zamanı digər məsələlərlə yanaşı həmçinin cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdıran hallar da yalnız sübutlara əsasən müəyyən edilir. Bu o deməkdir ki, məhkəmə qərarlarında cəzanı yüngülləşdirən (o cümlədən müstəsna hesab edilən) və ağırlaşdıran hallar barədə nəticələr də müvafiq sübutlar vasitəsi ilə əsaslandırılmalı, əsası olmayan mülahizə xarakteri daşıyamalıdır.

CPM-nin 144-cü maddəsi cinayət-mühakimə icraatını aparan orqanlardan, o cümlədən məhkəmədən cinayət təqibi üzrə toplanılmış sübutları tam, hərtərəfli və obyektiv yoxlamağı tələb edir. Yoxlama zamanı toplanmış sübutlar təhlil olunur və bir-biri ilə müqayisə edilir, yeni sübutlar toplanır, əldə olunmuş sübutların mənbəyinin mötəbərliyi müəyyənləşdirilir.

CPM-nin 145.1-ci maddəsinə görə, hər bir sübut mənsubiyyəti, mümkünlüyü, mötəbərliyi üzrə qiymətləndirilməlidir.

CPM-nin 349.5-ci maddəsinə əsasən aşağıdakı hallarda məhkəmənin hökmü əsaslı hesab edilir:

- məhkəmənin gəlidiyi nəticələr yalnız məhkəmə iclasında tədqiq edilmiş sübutlara əsaslandıqda;

- bu sübutlar ittihamın qiymətləndirilməsi üçün kifayət etdikdə;

- məhkəmənin müəyyən etdiyi hallar onun tədqiq etdiyi sübutlara uyğun gəldikdə.

Qanunu bu normasının mənasına görə, hökmün məhkəmə iclasında tədqiq edilmiş sübutlara əsaslanmalı olması tələbi dedikdə, təkcə şəxsin təqsirli olub-olmamasına dəlalət edən sübutlar deyil, həmçinin onun barəsində cəza tədbirinin seçilməsinə bu və ya digər şəkildə təsir edə biləcək sübutlar da başa düşülür.

Göründüyü kimi, cinayət mühakimə icraatının obyektivliyi, qərəzsizliyi və ədalətliyi, cinayət mühakimə icraatında sübutların qiymətləndirilməsi prinsipləri, sübutlar və sübutetməyə dair normalar, o cümlədən CPM-nin 125, 143-146-cı maddələri, hökmün əsaslılığına dair müddəalar (CPM-nin 349.5-ci maddəsi) tələb edir ki, məhkəmə cinayət işlərinə faktlar əsasında baxsın, faktların müəyyən edilmiş sayılması üzrə qənaətini isə belə nəticəyə gəlmək üçün kifayət edən, həqiqiliyinə, yaranma mənbəyinə, əldə

edilməsi hallarına şübhə olmayan (tam, hərtərəfli və obyektiv yoxlanılmış), mənsubiyyəti, mümkünlüyü, mötəbərliyi üzrə lazımcına qiymətləndirilmiş sübutların məcmusu ilə əsaslandırılır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsinin Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 59.1.9 və 60-cı maddələrinin bəzi müddələrinin şərh edilməsinə dair” 2 aprel 2012-ci il tarixli qərarında qeyd edilmişdir ki, cinayət qanunvericiliyində cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdıran halların müəyyən edilməsi məhkəmə tərəfindən cəza həddləri daxilində cəzanın ədalətli təyin edilməsinə və təyin edilmiş cəzanın hər bir konkret halda fərdiləşdirilməsinə xidmət edir. Belə ki, məhkəmə cinayət mühakimə icraatı zamanı ittiham hökmü ilə cəza təyin edərkən törədilmiş cinayətin xarakterini və ictimai təhlükəlilik dərəcəsini, təqsirkarın şəxsiyyətini, o cümlədən cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdıran halları, habelə təyin olunmuş cəzanın şəxsin islah olunmasına və onun ailəsinin həyat şəraitinə təsirini nəzərə almalıdır. Bu baxımdan cəzanı yüngülləşdirən halların düzgün müəyyən olunması xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun sözügedən qərarına əsasən, cəzanı yüngülləşdirən hal təqsirkarın şəxsiyyətinə, törədilmiş cinayətə aid olan və müvafiq olaraq cinayət törədinin özünün və cinayət əməlinin təhlükəliliyini azaldan hallardır.

Həmçinin, “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 53.4-cü maddəsinin və Azərbaycan Respublikası Cəzaların İcrası Məcəlləsinin 112.1-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair” Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsinin Plenumunun 17 mart 2011-ci il tarixli qərarında cəzanın mahiyyəti və məqsədləri ilə bağlı qeyd edilmişdir ki, cinayət qanunvericiliyinin quruluşu və məzmunu CM-nin vəzifələrinin təminatına xidmət edir. Cinayət qanunvericiliyinə əsasən hər bir cinayət xarakterli ictimai təhlükəli əməl törədən şəxs cəzalandırılmalıdır. Cəza bir tərəfdən, törədilən cinayətə görə dövlətin reaksiyasıdır, digər tərəfdən isə cinayət əməlini törədən üçün onun törətdiyi cinayətin cinayət-hüquqi nəticəsidir.

Bundan başqa, “Məhkəmələr tərəfindən cinayət cəzalarının təyin edilməsi təcrübəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumunun 25 iyun 2003-cü il tarixli 4 sayılı qərarı ilə hər bir konkret halda

təqsirləndirilən şəxslərə cəzaların təyin edilməsinə fərdi yanaşılması, cinayət qanununun vəzifələri və cəzanın məqsədindən bəhs edən CM-nin 2 və 41-ci maddələrinin həyata keçirilməsinin sözsüz təmin edilməsi tövsiyyə edilmişdir.

Həmin qərarın 1-ci bəndinin 2 və 3-cü abzasına görə cinayət qanununun ədalət prinsipindən bəhs edən CM-nin 8-ci maddəsinə görə cinayət törətmiş şəxs haqqında tətbiq edilən cəza cinayətin xarakterinə və ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə, onun törədilmə şəraitinə, təqsirkarın şəxsiyyətinə uyğun olmalıdır. Habelə cinayətin ictimai təhlükəliliyinin xarakteri qəsdin obyektindən, təqsirin formasından və əməlin Cinayət Məcəlləsinin 15-ci maddəsi ilə hansı cinayətlər kateqoriyasına aid edilməsindən asılıdır. Cinayətin ictimai təhlükəlilik dərəcəsi isə onun törədilmə hallarına (məsələn, cinayətkar niyyətin həyata keçirilmə dərəcəsi, üsulu, vurulmuş zərərin həcmi və baş vermiş nəticələrin ağırlığı, iştirakçılıqla törədilmiş cinayətlərdə təqsirli şəxslərin rolu və s.) əsasən müəyyən edilir.

Qeyd olunan qərarın 2-ci bəndinin 5-ci abzasında göstərilmişdir ki, cəzaların tətbiqi məsələsi müzakirə edilərkən cəzanın növü və miqdarının seçilməsinin mühüm əhəmiyyəti vardır. Cəza birinci növbədə təqsirləndirilən şəxsin islah olunmasına xidmət etməlidir.

İş materialları ilə müəyyən edilir ki, F.Ə.Əhədzadə təqsirli bilinib məhkum olunmuşdur ona görə ki, o, oğurluq, yəni özünün əmlakını gizli olaraq talamaq məqsədilə, yaşadığı Lənkəran rayonunun Veravul kəndində həmkəndlisi Əzimov Adil Şıxi oğlunun xəndin Türköba məhəlləsində yerləşən yaşayış evinə qanunsuz daxil olmaqla əmlakını oğurlamaq qərarına gəlib, Adil Əzimovun evində heç kimin qalmadığına əmin olaraq, qonşuluqda yerləşən ziyarətqah tərəfdən evin həyətyanı sahəsinin hasarına yaxınlaşdığı zaman ziyarətqahın ərazisində tapdığı bir cüt fəhlə əlcəyini götürüb əllərinə keçirərək, hasardan keçib yaşayış sahəsi olan evin yerləşdiyi həyətdə qanunsuz daxil olaraq, evə yaxınlaşıb birinci mərtəbədə girişdən sağ tərəfdə yerləşən otağın pəncərəsinin bayırdan qurulmuş torlu çərçivəsini yerindən çıxarandan sonra pəncərəni sıxıb açaraq evə qanunsuz daxil olmuş və oradan Adil Əzimova məxsus ümumilikdə 81.222 (səksən bir min iki yüz iyirmi iki) manat məbləğində əmlakı oğurlayaraq zərər çəkmiş şəxsə külli miqdarda ziyan vurmuşdur.

Kassasiya protestinin məzmunundan görünür ki, iş üzrə sübutların tam və hərtərəfli

araşdırılması, onların düzgün qiymətləndirilməsi, F.Ə.Əhədžadənin təqsirinin sübuta yetirilməsi və onun əməlinin hüquqi tövsifi kimi məsələlər dövlət ittihamçısı tərəfindən mübahisələndirilmədiyindən məhkəmə kollegiyası da bu məsələlərin müzakirə edilməsinə ehtiyac görməmiş və həmin protestin dəlillərinə cavab verilməsi üçün əvvəla qeyd etmişdir ki, yaşayış sahəsinə qanunsuz daxil olmaqla və zərər çəkmiş şəxsə külli miqdarda ziyan vurmaqla oğurluq etmə həmin əməli törətmiş şəxsin CM-nin 177.3.2-ci maddəsi ilə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsinə və maddənin sanksiyasında nəzərdə tutulmuş beş ildən on ilədək azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalarındırılmasına səbəb olur.

Qanunvericiliyin tələblərindən, Konstitusiyaya Məhkəmənin hüquqi mövqeyindən, Ali Məhkəmənin Plenumunun Qərarındakı tövsiyələrdən çıxış edərək məhkəmə kollegiyası törədilmiş cinayətin halları ilə yanaşı məhkum F.Ə.Əhədžadənin barəsində cəza tədbirinin seçilməsi zamanı birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrinin əsaslandığı hallara da müraciət etməyi zəruri bimişdir.

Birinci instansiya məhkəməsinin hökmünə görə, məhkəmə F.Ə.Əhədžadənin barəsində CM-nin 62-ci maddəsinə tətbiq etməklə ona təqsirli bilindi maddənin sanksiyasında nəzərdən tutulmuş cəzadan (azadlıqdan məhrum etmə cəzasından) daha yüngül - azadlığın məhdudlaşdırılması növündə cəza təyin edərək onun törətdiyi cinayətin xarakteri və ictimai təhlükəlilik dərəcəsi ilə yanaşı zərərçəkmiş şəxslə barışmasını, zərər çəkmiş şəxsə dəymiş ziyanın könüllü olaraq tamamilə ödənilməsinə, onunla zərər çəkmiş şəxs arasında qohumluq münasibətləri olmaqla həmkəndli olmalarını, əməlini səmimi etiraf edərək peşmançılıq çəkməsini (bu hal işə aid sübatlarla təsdiq olunur), ilk dəfə məhkum olunmasını, yaşayış yeri üzrə müsbət cəhətdən xarakterizə olunmasını və himayəsində bir azyaşlı uşağının olmasını nəzərə aldığını, digər tərəfdən isə bu halları müstəsna hallar kimi qəbul etdiyini göstərmişdir.

Məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki, CM-nin 62.1-ci maddəsinə görə, cinayətin məqsədi və motivi, təqsirkarın cinayətin törədilməsində rolu, cinayətin törədilməsi zamanı və bundan sonra onun davranışı ilə bağlı müstəsna hallar, habelə cinayətin ictimai təhlükəliliyini əhəmiyyətli dərəcədə azaldan başqa hallar olduqda, eləcə də iştirakçılıqla törədilmiş cinayətin iştirakçısı həmin cinayətin açılmasına fəal kömək etdikdə, bu

Məcəllənin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsində müəyyən edilmiş aşağı həddən də az cəza təyin edilə bilər və ya məhkəmə həmin maddədə müəyyən ediləndən daha yüngül cəza növü təyin edə bilər, yaxud təyin edilməsi məcburi olan əlavə cəzanı təyin etməyə bilər.

CM-nin 62.2-ci maddəsinə əsasən, cəzanı yüngülləşdirən həm ayrı-ayrı hallar, həm də bu cür halların məcmusu müstəsna hal hesab edilə bilər.

Göründüyü kimi, qanunverici cinayətə görə müəyyən edilmiş cəzadan daha yüngül cəzanın təyin edilməsini mümkün edən əsaslar olaraq aşağıdakıları göstərir:

cinayətin məqsədi və motivi, təqsirkarın cinayətin törədilməsində rolu, cinayətin törədilməsi zamanı və bundan sonra onun davranışı ilə bağlı müstəsna hallar;

cinayətin ictimai təhlükəliliyini əhəmiyyətli dərəcədə azaldan başqa hallar;

iştirakçılıqla törədilmiş cinayətin iştirakçısının həmin cinayətin açılmasına fəal kömək etməsi.

Birinci iki qrupu birləşdirən ümumi cəhət odur ki, həmin hallar törədilmiş cinayətin ictimai təhlükəliliyi ilə bağlı olub onu əhəmiyyətli dərəcədə azaltmalıdır. Üçüncünü ilk iki qrupdan fərləndirən cəhət isə odur ki, həmin hal cinayətin ictimai təhlükəliliyinə təsir göstərən əsas kimi deyil, təqsirkarı səciyyələndirən (cinayətin digər iştirakçılarında müsbət mənada fərqləndirməklə onun ictimai-təhlükəliliyini azaldan) hal kimi çıxış edir.

CM-nin 62.2-ci maddəsində təsbit olunmuş müddəaya gəldikdə isə, həmin norma CM-nin 62.1-ci maddəsinə münasibətdə köməkçi (izahedici) xarakter daşıyır. Sözügedən normanın köməkçi xarakteri ondan irəli gəlir ki, CM-nin 62.2-ci maddəsi cinayətə görə müəyyən edilmiş cəzadan daha yüngül cəzanın təyin edilməsi institutunun tətbiq edilməsini mümkün edən müstəqil əsasları təsbit etmir. CM-nin 62.1-ci maddəsi isə, əksinə, hansı halların CM-in 62-ci maddəsinin tətbiqini şərtləndirən əsaslar kimi çıxış etdiyini göstərir, onların təxmini dairəsini müəyyənləşdirir.

Həmçinin məhkəmə kollegiyası vurğulayır ki, CM-nin 62.1 və 62.2-ci maddələrinin mənasına görə cəzanı yüngülləşdirən ayrı-ayrı hallar və yaxud onların məcmusu özü-özlüyündə deyil, yalnız cinayətin ictimai təhlükəliliyini əhəmiyyətli dərəcədə azaldan əsaslar kimi çıxış etdikdə (CM-nin 62.1-ci maddəsində sadalanan əsaslar çoxluğuna aid olduqda) şəxsin barəsində CM-nin

62-ci maddəsinin tətbiqini mümkün edən əsaslar kimi nəzərdən keçirilə bilər.

Buna görə, məhkəmə CM-nin 62-ci maddəsinin tətbiqi üzrə məsələni həll edərkən cəzanı yüngülləşdirən hala və yaxud bu cür halların məcmusuna əsaslandıqda, sadəcə istinadla kifayətlənməməli, əvvəla həmin halların hansı sübutlarla təsdiq edilməsini göstərməli, digər tərəfdən isə belə halların törədilmiş cinayətlə əlaqəsini, onun ictimai təhlükəliliyinə təsirini, bu təsirin kifayət qədər olduğunu, yəni törədilmiş cinayətin ictimai təhlükəliliyini məhz əhəmiyyətli dərəcədə azaltdığını, əgər cəzanı yüngülləşdirən həmin hallar cinayətin məqsədi və motivi, təqsirkarın cinayətin törədilməsində rolu, cinayətin törədilməsi zamanı və bundan sonra davranışı ilə bağlıdırsa, onların müstəsna xarakterə malik olduğunu əsaslandırmalıdır.

Yuxarıda təsvir edilən cinayət-hüquqi normalardan belə nəticə hasil olunur ki, cəza təyini məsələsinin ədalətlə həll edilməsi üçün formal olaraq CM-nin 62.1-ci maddəsində təsbit edilmiş əsasların dairəsinə düşən halların CM-nin 8, 58-ci maddələrində sadalanan hallarla birlikdə, həmin, eləcə də CM-nin 41.2-ci maddəsinin tələbləri gözlənilməklə təhlil edilməsi və məcmu halında nəzərə alınması tələb olunur. O cümlədən, təqsirkarın şəxsiyyəti, cəzanı yüngülləşdirən hallar da elə nəzərə alınmalıdır ki, təyin olunmuş cəza ilə cinayətin xarakteri, ictimai-təhlükəlilik dərəcəsi, törədilmə halları arasında uyğunsuzluq yaranmasın, cəzanın məqsədləri təmin edilmiş olsun.

Başqa sözlə, CM-nin 8 və 58-ci maddələrinin nəzərdə tutduğu müəyyən (məsələn, cəzanı yüngülləşdirən) hallara həddindən artıq önəm verilib, onların CM-nin 62-ci maddəsinin tətbiqini mümkün edən müstəsna hallar kimi qiymətləndirilməsi, digər (məsələn, cinayətin xarakteri, törədilmə halları, meydana gətirdiyi nəticələr kimi) halların isə lazımcına dəyərləndirilməməsi təqsirkara təyin edilmiş cəzanın ədalət prinsipinə cavab verən cinayət-hüquqi tədbir kimi qəbul edilməsinə yol vermir.

Bu normaların tələbləri məhkəmə kollegiyasına belə qənaətə gəlmək üçün əsas vermişdir ki, iş üzrə sübutlar əsasında müəyyən edilmiş hallar onların heç də müstəsna hallar kimi qiymətləndirilməsi, yəni F.Ə.Əhədžadənin barəsində CM-nin 62-ci maddəsinin tətbiq edilməsinin düzgün olması barədə fikir yürütmək üçün kifayət etmir.

Əvvəla, cinayət işinin materialları ilə Fəzli Əhədžadənin ağır cinayətlər kateqoriyasına aid olan cinayəti törətdikdən sonra könüllü gəlib təqsirli boynuna alması, cinayətin üstünün açılmasına fəal kömək etməsi müəyyən olunmur və belə olduqda onun təqsirli bilindiği cinayəti törətdikdən sonra həmin cinayətin ictimai təhlükəliliyini azaldan hər hansı müsbət davranışından söhbət gedə bilməz.

Bundan başqa, məhkəmələr F.Ə.Əhədžadənin şəxsiyyətinin hansı cəhətlərinə görə müsbət səciyyələnməsini və bu halların konkret olaraq nədə ifadə olunmasını, şəxsiyyətini əhəmiyyətli dərəcədə müsbət mənada ehtiva edən hansı cəhətlərin olmasını, müsbət xarakterizə olunmada cəzanı yüngülləşdirməyə imkan verən amilin nə olmasını, nəyə görə bu halı cəzanı yüngülləşdirən hal kimi nəzərə almasının motivlərini və belə bir nəticəyə gəlməsinin səbəblərini hökmdə və qərarda göstərməmiş və əsaslandırmamışlar. Buna görə də qeyd olunan hal əsassız olaraq cəzanı yüngülləşdirən hal kimi qəbul edilmişdir.

Bundan əlavə, məhkəmələr Fəzli Əhədžadənin zərərçəkmiş şəxsə dəymiş ziyanı tam ödəməsinə və zərərçəkmiş şəxslə barışıq əldə etməsinə cəzanı yüngülləşdirən hallar kimi qəbul etsələr də, nəzərlərindən qaçırmışlar ki, əvvəla zərərçəkmiş A.Ş.Əzimova vurulmuş ziyanın əksər hissəsi məhkumun qohumları tərəfindən ödənilmiş, məhkum isə zərər çəkmiş şəxslə könüllü olaraq deyil, yalnız cinayət məsuliyyətinə cəlb ediləcəyini dərk edib ona təyin ediləcək cəza təhdidi altında barışıq əldə etmişdir. Göründüyü kimi, bu halların cinayətin ictimai təhlükəliliyini əhəmiyyətli dərəcədə azaldan müstəsna hallar kimi qiymətləndirilməsi üçün əsas vermirdi və həmin hallar CM-nin 62-ci maddəsinin deyil, CM-nin 60-cı maddəsinin tətbiqini şərtləndirmişdir.

Bununla yanaşı, məhkəmənin F.Ə.Əhədžadə ilə zərərçəkmiş şəxs arasında qohumluq münasibətləri olmaqla həmkəndli olmalarını cəzanı yüngülləşdirən müstəsna hal kimi nəzərə alması da tamamilə əsassız olmuşdur.

Bununla belə, apellyasiya instansiyası məhkəməsi nəinki sübutlarla təsdiq olmayan və cəzanı yüngülləşdirən hallar kimi qiymətləndirilmiş həmin halların olması ilə razılaşmış, həm də onun möqeyinə görə, məhkumun barəsində CM-nin 62-ci maddəsinin tətbiq edilməsinə imkan verən həm bu hallara, həm də onun cinayətə meyilli şəxs olmaması kimi

halların müəyyən edilməsi barədə qənaətə gələrək onlara da istinad etmişdir.

Hazırkı iş üzrə qəbul etdiyi qərarında apellyasiya instansiyası məhkəməsi F.Ə.Əhədzadənin barəsində CM-nin 62-ci maddəsinə tətbiq edərək işdə olmayan sübatlarla təsdiq edilməmiş, lakin istinad etdiyi halların F.Ə.Əhədzadə tərəfindən törədilmiş cinayət əməllərinin ictimai təhlükəliliyini azaltmış qeyd etməmiş, həmin halların cəza təyini zamanı müstəsna əhəmiyyətini göstərməmiş və bunlarla bağlı heç bir əsaslandırma aparmamışdır.

Belə olan halda məhkəmə kollegiyası apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən F.Ə.Əhədzadənin barəsində cəza tədbiri seçilərkən CPM-nin 416.1.21-ci maddəsinin tələblərinin pozulduğunu müəyyən edərək bu pozuntunun

həmin məhkəmənin qəbul etdiyi qərarın ləğv edilməsi üçün əsas kimi görmüş və buna görə də kassasiya protestinin dəlilləri ilə razılaşıaraq həmin protestin təmin edilməsini mümkün bilmişdir.

Beləliklə, məhkəmə kollegiyası kassasiya protestinin təmin edilməsi haqqında dövlət ittihamçısının, həmin protestin təmin edilməməsi barədə isə müdafiəçinin çıxışlarını dinləyərək belə nəticəyə gəlmişdir ki, yuxarıda şərh edilən əsaslara görə kassasiya protesti təmin edilməli və F.Ə.Əhədzadənin CM-nin 177.3.2-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş cinayəti törətməkdə təqsirli bilinib məhkum edilməsinə dair cinayət işi üzrə Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 22 oktyabr 2020-ci il tarixli qərarı ləğv edilməklə cinayət işi yeni apellyasiya baxışına təyin edilməlidir.

Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 58.1-ci maddəsinin tələbləri baxımından sanksiyasında alternativ cəzalar, yaxud da bir növ cəzanın aşağı və yuxarı hədləri müəyyən edilən Cinayət Məcəlləsinin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsi ilə təqsirləndirilən şəxsin barəsində cəza tədbirinin seçilməsi məsələsini həll edən məhkəmə çıxardığı hökmdə və ya qəbul etdiyi digər yekun məhkəmə aktında alternativ cəzalardan daha ağırını və ya nəzərdə tutulmuş cəzanın yuxarı həddində cəzanın təyin edilməli olmasını cinayətin xarakterindən və ictimai təhlükəlilik dərəcəsi, cəzanın məqsədindən, təqsirləndirilən şəxsi xarakterizə edən məlumatlardan, cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdıran hallardan, habelə işin digər hallarından çıxış edərək əsaslandırılmalı və yalnız bundan sonra cəza təyini ilə bağlı müvafiq nəticəyə gəlməlidir.

Abşeron Rayon Məhkəməsinin 11 avqust 2020-ci il tarixli hökmü ilə əvvəllər məhkum olunmamış Mazanov Anar Əhmədağa oğlu, Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonar mətndə CM-nin) 234.1 -ci maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş cinayət əməlini törətməkdə təqsirli bilinib, 02 (iki) il 06 (altı) ay müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması cəzasına məhkum edilmiş, CM-nin 69.3-cü maddəsinə əsasən ibtidai istintaq dövründə tutulması, həbsdə və ev dustaqlığında saxlanıldığı ümumilikdə 07 (yeddi) ay 26 (iyirmi altı) gün müddət həbsdə və ev dustaqlığında saxlamanın bir günü azadlığın məhdudlaşdırılması cəzasının iki gününə bərabər tutulmaqla 01 (bir) il 03 (üç) ay 22 (iyirmi iki) gün cəza müddətinə hesablanaraq hökmlə təyin edilmiş 02 (iki) il 06 (altı) ay müddətinə azadlığın məhdudlaşdırılması növündə cəzadan çıxılmaqla məhkumun üzərində qəti olaraq 01 (bir) il 02 (iki) ay 08 (səkkiz) gün müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması cəzası saxlanılmışdır.

Birinci instansiyası məhkəməsinin hökmünə əsasən, Mazanov Anar Əhmədağa oğlusatış məqsədi olmadan qanunsuz olaraq şəxsi istehlak miqdarından artıq miqdarda 6,195 qram çəkiddə narkotik vasitə heroini əldə edib üstündə saxlamaqla Abşeron rayonu, Xırdalan şəhəri, H.Əliyev prospekti, 21-ci məhəllə, 5 saylı evin qarşısına daşımış, onun qanunsuz əməlləri barədə daxil olmuş məlumat əsasında Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyinin Baş Mütəşəkkil Cinayətkarlıqla Mübarizə İdarəsinin əməkdaşları tərəfindən 15 dekabr 2019-cu il tarixdə həyata keçirilmiş əməliyyat-axtarış tədbirləri nəticəsində həmin gün saat 12:50-də qeyd olunan yerdə saxlanılaraq Bakı şəhəri, Nərimanov rayonu, Ə.Dəmirçizadə küçəsi 7 ünvanında yerləşən Baş Mütəşəkkil Cinayətkarlıqla Mübarizə İdarəsinə dəvət olunub şəxsi axtarış keçirilərkən, əynindəki qara rəngli qış gödəkçəsinin içəri sol döş cibindən üç ədəd şəffaf sellofan bükümlərdə ayrı-ayrılıqda təmiz çəkiləri 2,078 qram, 2,179 qram və 1,938 qram olmaqla,

ümumilikdə şəxsi istehlak miqdarından artıq miqdarda-6,195 qram çəkiddə kustar üsulla hazırlanmış narkotik vasitə heroin aşkar edilərək götürülmüşdür.

Hökmdən dövlət ittihamçısı tərəfindən verilmiş apellyasiya protestinə əsasən işə baxan Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 27 oktyabr 2020-ci il tarixli qərarı ilə apellyasiya protesti təmin edilməmiş, hökm isə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 27 oktyabr 2020-ci il tarixli qərarından kassasiya protesti verəndə dövlət ittihamçısı həmin qərarın ləğv edilməsini və cinayət işinin yeni apellyasiya baxışına təyin edilməsini xahiş edərək həmin protestini onunla əsaslandırılmışdır ki, Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyası məhkuma təyin olunmuş yüngül cəzanı dəyişdirilmədən saxlayarkən cinayət qanunvericiliyində təsbit edilmiş ədalət prinsipinin tələblərini pozmuşdur. Həmçinin məhkəmə yüngüllüyünə görə açıq aydın ədalətsiz olan cəzanı ədalətli hesab etməklə həm məhkumlar tərəfindən, həm də başqa şəxslər tərəfindən yeni cinayətlərin törədilməsinin qarşısının alınması sahəsində cəzanın xüsusi və ümumi xəbərdaredici məqsədinin tələblərini də pozmuşdur. Belə ki, birinci instansiya məhkəməsi hazırkı cinayət işi üzrə A.Ə.Mazanova cəza təyin edilərkən, apellyasiya instansiyası məhkəməsi isə bu cəzanı dəyişdirmədən saxlayarkən onun tərəfindən törədilmiş cinayətin xarakteri, ictimai təhlükəlilik dərəcəsi, cinayətin törədilmə şəraiti, nəticələri düzgün qiymətləndirilməmiş və məhkəmələr bununla bağlı gəldikləri nəticəni yekun məhkəmə aktlarında kifayət qədər əsaslandırmamışlar. Kassasiya protestinin müəllifinin fikrincə A.Ə.Mazanovun törətmiş olduğu cinayət əməli başa çatmış olmaqla az ağır cinayətlər kateqoriyasına aiddir və birinci instansiya məhkəməsi A.Ə.Mazanova əsassız olaraq təqsirli bilindiği maddənin sanksiyasında nəzərdə tutulan yüngül cəza - azadlığın məhdudlaşdırılması cəzası təyin etmiş, apellyasiya instansiyası məhkəməsi də həmin nəticə ilə razılaşmaqla eyni nöqsanları təkrarlamış, bununla da onun gələcəkdə də eyni qəbildən olan cinayət törətməsinə şərait yaratmış, həmin ədalətsiz cəza cəmiyyətin tələbatına uyğun olmamaqla cəzanın məqsədinə nail olunmasına, yəni sosial ədalətin bərpasının, A.Ə.Mazanovun islah edilməsinin, gələcəkdə həm o, həm də başqa şəxslər tərəfindən eyni kateqoriyadan olan yeni cinayətlərin

törədilməsinin qarşısının alınmasının təmin olunmasına xidmət etməmişdir. A.Ə.Mazanovun barəsindəki hökmdən və qərardan görüldüyü kimi, məhkəmələr A.Ə.Mazanovun törətdiyi cinayət əməlini etiraf etməsini və əməlindən səmimi peşmançılıq çəkməsini, yaşadığı yer üzrə müsbət xarakterizə olunmasını cəzanı yüngülləşdirən hallar kimi qiymətləndirmişlər. Cinayət qanunvericiliyinin mənasına görə şəxsin səmimi peşman olması şəxsin könüllü gəlib təqsirini boynuna alması, cinayətin üstünün açılmasına fəal kömək etməsi, cinayət nəticəsində dəymiş ziyanı ödəməsi və ya vurulmuş zərəri başqa yolla aradan qaldırma kimi hərəkətlərdə özünü göstərməlidir. Yəni şəxsin törətdiyi əməldən səmimi peşman olmasını bildirməsi həmin hərəkətlərlə təsdiq olunmalıdır. Bu hərəkətlərin təqsirləndirilən şəxs tərəfindən edilməsi qanunun mənasına görə şəxsin ictimai təhlükəliliyinin aradan qalxmasına dəlalət edir və buna görə də səmimi peşmançılıq cəzanı yüngülləşdirən hal kimi zərdə tutulmuşdur. Lakin məhkəmələr hər hansı araşdırma aparmadan, sadəcə şəxsin səmimi peşman olmasını göstərməklə kifayətlənmiş, səmimi peşmançılığın nədə ifadə olmasını işin fatiki halları ilə əlaqəli şəkildə əsaslandırmamışlar. Cinayət Məcəlləsinin 59.1-ci maddəsi hadisələrin təsadüfi axarı zəminində ilk əfə olaraq az ağır cinayətin törədilməsini cəzanı yüngülləşdirən hal kimi müəyyən etmişdir. İşin faktiki hallarından isə, Anar Mazanovun az ağır kateqoriyalı cinayəti heç də ilk dəfə hadisələrin təsadüfi axarı zəminində deyil, əvvəlcədən düşünülmüş, planlaşdırılmış şəkildə törətməsi müəyyən olunur, onun narkotik vasitə heroini qanunsuz olaraq əldə edib daşıyaraq üzərində saxlaması təsadüfi axar ola bilməz. Görüldüyü kimi, məhkəmələr bu halda da qanunvericiliyin tələbindən çıxış etməmiş, məhkəmələrin şəxsin müsbət xarakterizə olunmasına dair gəldikləri nəticə də qanunvericiliyin tələbləri baxımından əsaslandırılmamışdır. Onun şəxsiyyətinin məhz hansı tərəflərinə görə, şəxsi və ailə həyatındakı hansı fəaliyyətinə görə müsbət hesab edilməsi anlaşılmaz qalmışdır.

Qeyd olunanları nəzərə alaraq dövlət ittihamçısı kassasiya protestinin təmin edilməsini, apellyasiya instansiya məhkəməsinin qərarının ləğv olunmasını və cinayət işinin yeni apellyasiya baxışına təyin edilməsini xahiş etmişdir.

Kassasiya protestinin məzmunundan görüldüyü kimi, dövlət ittihamçısı apellyasiya

instansiyası məhkəməsinin qərarından verdiyi həmin şikayətində A.Ə.Mazanova həddindən artıq yüngül cəzanın təyin edilməsini iddia edərək apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarının ləğv edilməsi və cinayət işinin yeni apellyasiya baxışına təyin edilməsi haqqında qərarın qəbul olunması barədə tələbini Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra mətnə CPM-nin 416.1.21-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş halla əlaqələndirmişdir.

CPM-nin 416.1.21-ci maddəsinin tələblərinə əsasən isə məhkəmə cəzanı ağırlaşdıran və ya yüngülləşdirən halları nəzərə almadan cəza təyin etdikdə kassasiya instansiyası məhkəməsi apellyasiya instansiyası məhkəməsinin hökmü və ya qərarını kassasiya qaydasında ləğv etmək və ya dəyişdirmək hüququna malikdir.

Odur ki, məhkəmə kollegiyası dövlət ittihamçısının kassasiya protestini kassasiya qaydasında baxılmalı müraciət kimi görür və buna görə A.Ə.Mazanovun barəsindəki cinayət işinin materiallarını, o cümlədən yekun məhkəmə aktlarını yoxlayıb aşağıdakıları qeyd edir.

Kassasiya müraciəti ilə əlaqədar öyrənilmiş cinayət işinin materiallarından görünür ki, faktları müəyyən edən məhkəmələr iş üzrə ibtidai araşdırma zamanı hər hansı bir qanun pozuntusuna yol verilmədən toplanmış və məhkəmə iclaslarında tam, hərtərəfli və obyektiv araşdırılmış sübutlara, yəni məhkum A.Ə.Mazanovun etirafedici ifadələri ilə yanaşı şahidlərin ifadələrinə, məhkəmə-kimyəvi və məhkəmə-narkoloji ekspertizasının rəylərinə və işə əlavə edilmiş sənədlərə əsaslanaraq, CPM-nin 145.1-ci maddəsinə uyğun qaydada araşdırılmış bütün sübutları mənsubiyyəti, mümkünlüyü və mötəbərliyi üzrə qiymətləndirərək məhkumun əməlini CM-nin 234.1-ci maddəsi ilə düzgün təsvif etmişlər.

Kassasiya protestinin məzmunundan görünür ki, iş üzrə sübutların tam və hərtərəfli araşdırılması, onların düzgün qiymətləndirilməsi, A.Ə.Mazanovun təqsirinin sübuta yetirilməsi və onun əməlinin hüquqi təsvifi kimi məsələlər dövlət ittihamçısı tərəfindən mübahisələndirilmədiyindən məhkəmə kollegiyası bu məsələlərin müzakirə edilməsinə ehtiyac görməmiş və həmin protestin dəlillərinə cavab verilməsi üçün əvvəla qeyd etmişdir ki, satış məqsədi olmadan qanunsuz olaraq narkotik vasitələri və ya psixotrop maddələri şəxsi istehlak miqdarından artıq miqdarda əldə etmə, saxlama, hazırlama, emal etmə, daşıma həmin əməlləri

törətmiş şəxsin CM-nin 234.1-ci maddəsi ilə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsinə və maddənin sanksiyasında nəzərdə tutulmuş bir ildən üç ilədək müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması və ya üç ilədək müddətə azadlıqdan məhrum etmə ilə cəzalarındırılmasına səbəb olur.

Məhkəmə kollegiyası cinayət işinin materiallarını, o cümlədən iş üzrə qəbul edilmiş yekun məhkəmə aktlarını cinayət qanunvericiliyinin tələbləri ilə müqayisəli şəkildə yoxladıqda A.Ə.Mazanovun barəsində seçilmiş cinayət hüquqi tədbirin yüngül olmasına dair kassasiya protestində göstərilən dəlillərin və həmin dəlillərə əsasən irəli sürülmüş tələbin qəbul edilməz olmasını müəyyən etmiş, məhkuma təyin olunmuş cəzanın – 02 (iki) il 06 (altı) ay müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması cəzasının yüngül hesab edilməsi və buna görə də apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarının ləğv olunması üçün isə əsaslar görməmişdir.

Belə ki, CM-nin 8.1-ci maddəsinə əsasən, cinayət törətmiş şəxs haqqında tətbiq edilmiş cəza və ya digər cinayət hüquqi xarakterli tədbirlər ədalətli olmalıdır, yəni cinayətin xarakterinə və ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə, onun törədilməsi hallarına və cinayət törətməkdə təqsirli bilinən şəxsin şəxsiyyətinə uyğun olmalıdır.

CM-nin 41.1-ci maddəsinin müddəalarından görüldüyü kimi, cəza məhkəmə hökmü ilə təyin edilən cinayət-hüquqi xarakterli tədbirdir. Cəza cinayət törətməkdə təqsirli hesab edilən şəxsə tətbiq olunur və həmin şəxs barəsində bu Məcəllə ilə müəyyən edilən məhrumiyətlər yaradılmasından və ya onun hüquq və azadlıqlarının məhdudlaşdırılmasından ibarətdir.

Cəzanın məqsədindən bəhs edən CM-nin 41.2-ci maddəsinə görə, cəza sosial ədalətin bərpası, məhkumun islah edilməsi və həm məhkumlar, həm də başqa şəxslər tərəfindən yeni cinayətlərin törədilməsinin qarşısını almaq məqsədi ilə tətbiq edilir.

CM-nin 58.1-ci maddəsində göstərilir ki, cinayət törətməkdə təqsirli bilinən şəxsə, bu Məcəllənin Ümumi hissəsinin müddəaları nəzərə alınmaqla Xüsusi hissəsinin müvafiq maddələrində nəzərdə tutulmuş hədlərdə ədalətli cəza təyin edilir. Törədilmiş cinayətə görə nəzərdə tutulmuş cəzalardan daha ciddi cəza növü və ya həddi yalnız o halda təyin edilir ki, az ciddi cəza növü və ya həddi cəzanın məqsədlərini təmin edə bilmir.

Cinayət qanununun bu normasının mənasına görə, sanksiyasında alternativ cəzalar, yaxud da bir növ cəzanın aşağı və yuxarı hədləri müəyyən edilən CM-nin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsi ilə təqsirləndirilən şəxsin barəsində cəza tədbirinin seçilməsi məsələsini həll edən məhkəmə çıxardığı hökmdə və ya qəbul etdiyi digər yekun məhkəmə aktında alternativ cəzalardan daha ağırını və ya nəzərdə tutulmuş cəzanın yuxarı həddində cəzanın təyin edilməli olmasını cinayətin xarakterindən və ictimai təhlükəlilik dərəcəsindən, cəzanın məqsədindən, təqsirləndirilən şəxsi xarakterizə edən məlumatlardan, cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdıran hallardan, habelə işin digər hallarından çıxış edərək əsaslandırılmalı və yalnız bundan sonra cəza təyini ilə bağlı müvafiq nəticəyə gəlməlidir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyası tərəfindən kassasiya qaydasında baxılmış işlərin təhlili göstərir ki, məhkəmələr baxdıqları işlər üzrə qəbul etdikləri yekun məhkəmə aktlarında, bir qayda olaraq, təqsirləndirilən şəxsə onun təqsirli bilindiği maddənin sanksiyasında nəzərdə tutulmuş daha ağır cəzanın təyin edilməsinin mümkünsüzlüyünü deyil, daha yüngül cəzanın təyin edilməsinin məqsədə uyğunluğunu əsaslandırmağa çalışırlar, lakin CM-nin 58.1-ci maddəsinin ikinci cümləsinin tələbləri baxımından heç bir əsaslandırma aparmırlar.

Məhkəmə kollegiyası isə hesab etmişdir ki, cəza təyin edilməsi hissəsində məhkəmənin hökmü (qərarı) o halda qanuni və əsaslı, təyin edilmiş cəza isə - ədalətli və obyektiv hesab edilə bilər ki, bununla bağlı nəticə yuxarıda göstərilən qaydada, yəni CM-nin 58.1-ci maddəsinin bütövlükdə tələb etdiyi kimi əsaslandırılmış olsun.

CM-nin 58.3-cü maddəsinin tələblərinə görə, cəza təyin edilərkən törədilmiş cinayətin xarakteri və ictimai təhlükəlilik dərəcəsi, təqsirkarın şəxsiyyəti, o cümlədən cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdıran hallar, habelə təyin olunmuş cəzanın şəxsin islah olunmasına və onun ailəsinin həyat şəraitinə təsiri nəzərə alınır.

Cinayət qanununda cəzanı yüngülləşdirən hallar CM-nin 59.1.1-59.1.14-cü maddələrində, cəzanı ağırlaşdıran hallar isə - CM-nin 61.1.1 və 61.1.13-cü maddələrində nəzərdə tutulmuşdur.

Eyni zamanda CM-nin 59.2-ci maddəsində təsbit edilmişdir ki, cəza təyin edilərkən bu Məcəllənin 59.1.1-59.1.14-cü maddələrində göstərilməmiş başqa hallar da cəzanı yüngülləşdirən hal qismində nəzərə alın bilər.

“Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosesual Məcəlləsinin 512.2 və 519.0.4-cü maddələrinin şərh edilməsinə dair” Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun 10 fevral 2012-ci il tarixli Qərarında göstərilir ki, CM-nin 9-cu maddəsinin mənasına görə cinayət hüququ şəxsiyyəti, zərərçəkənin hüquqlarını, cəmiyyətin mənafeyini qorumaqla yanaşı, öz əməli ilə sadalanan dəyərlərə qəsd edən təqsirkar şəxs barəsində də humanist mövqedə durmalıdır. Humanizmin anlamı əməlin kriminalaşdırılmasında və məsuliyyətin differensiasiyasında ədalət prinsipinin tələblərinin gözlənilməsini, cinayət tərkibinin məsuliyyətin yeganə hüquqi əsası hesab edilməsinə, məsuliyyətin təqsir dərəcəsindən asılı olaraq fərdiləşdirilməsini, cinayət hüquqi təsir tədbirlərinə qənaət edilməsinə, böyük ictimai təhlükə törətməyən əməlləri edən şəxslərin qanunla müəyyən edilmiş əsaslar olduqda məsuliyyətdən və cəzadan azad edilməsinə nəzərdə tutur. Cinayət hüququnda humanizm - cinayət törədən şəxslərə cəza təyini zamanı, eləcə də müxtəlif növ cəzadan şərti və şərtsiz azad etmə institutlarının tətbiqində xeyirxahlıq münasibətini ifadə edir. Azərbaycan Respublikasının cinayət qanununun bir sıra institutları məhz bu prinsipə əsaslanır.”

«Məhkəmələr tərəfindən cinayət cəzalarının təyin edilməsi təcrübəsi haqqında» Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 25 iyun 2003-cü il tarixli 4 sayılı qərarın 1-ci bəndinin 2 və 3-cü abzasında məhkəmələrə tövsiyyə edilmişdir ki, cinayət qanununun ədalət prinsipindən bəhs edən CM-nin 8-ci maddəsinə görə cinayət törətmiş şəxs haqqında tətbiq edilən cəza cinayətin xarakterinə və ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə, onun törədilmə şəraitinə, təqsirkarın şəxsiyyətinə uyğun olmalıdır. Habelə cinayətin ictimai təhlükəliliyinin xarakteri qəsdin obyektindən, təqsirin formasından və əməlin Cinayət Məcəlləsinin 15-ci maddəsi ilə hansı cinayətlər kateqoriyasına aid edilməsindən asılıdır. Cinayətin ictimai təhlükəlilik dərəcəsi isə onun törədilmə hallarına (məsələn, cinayətkar niyyətin həyata keçirilmə dərəcəsi, üsulu, vurulmuş zərərin həcmi və baş vermiş nəticələrin ağırlığı, iştirakçılıqla törədilmiş cinayətlərdə təqsirli şəxslərin rolu və s.) əsasən müəyyən edilir.

«Məhkəmə hökmü haqqında» Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 27 dekabr 1996-cı il tarixli 4 №-li Qərarının 13-cü bəndində qeyd olunur ki, məhkəmələr cəza təyini

zamani təqsirkara həm yüngüllük, həm də ağırlıq baxımından açıq-aşkar ədalətsiz cəza təyin edilməsi hallarına yol verməməlidirlər... Məhkəmə cəza təyin edərkən törədilmiş cinayətin xarakterini və ictimai təhlükəlilik dərəcəsini, təqsirkarın şəxsiyyətini, məsuliyyətini yüngülləşdirən və ağırlaşdıran halları nəzərə almalıdır. Məhkəmə tərəfindən cəza tədbiri seçilərkən hökmdə cinayətin xarakteri və ictimai təhlükəlilik dərəcəsini, habelə təqsirkarın şəxsiyyətini göstərən hansı konkret halların nəzərə alındığı göstərməlidir.

Məhkəmə kollegiyasının qənaətinə görə, məhkum barəsində cəza tədbirinin seçilməsi məsələsini həll edərkən məhkəmələr düzgün olaraq törədilmiş cinayətin xarakterini, ictimai təhlükəlilik dərəcəsini, məhkumun şəxsiyyətini, törətdiyi əməli etiraf etməsini, səmimi peşmançılıq çəkməsini, yaşayış yeri üzrə müsbət xarakterizə olunmasını, ilk dəfə məhkum olunmasını, CM-nin 59.2-ci maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq cəzanı yüngülləşdirən hallar kimi qiymətləndirib həm bu halları, həm də cəzanı ağırlaşdıran halların müəyyən edilməməsini kifayət qədər nəzərə almalı və bu halların məcmusuna uyğun olaraq məhkuma onun təqsirli bilindiği CM-nin 234.1-ci maddəsinin sanksiyasında nəzərdə tutulmuş cəza növlərindən daha yüngülünü - azadlığın məhdudlaşdırılması cəzasının təyin edilməsini həm qanuni, həm də ədalətli hesab etmişlər.

Kassasiya protestində göstərilən dəlillərlə bağlı məhkəmə kollegiyası həmçinin qeyd etməyi lazım bilmişdir ki, cinayət törətmiş şəxs barəsində daha sərt cəza tədbirinin seçilməsinin zəruriliyi o halda nəzərdən keçirilə bilər ki, iş üzrə hansısa cəzanı ağırlaşdıran hal cəza təyin edən məhkəmə tərəfindən nəzərə alınmamış olsun, yaxud da məhkəmənin istinad edərək cəzanı yüngülləşdirən hallar kimi qiymətləndirdiyi hallar şəxsin törətdiyi cinayətin ictimai təhlükəlilik dərəcəsini azaldan və bilavasitə cinayət törətmiş şəxsin özünün şəxsiyyətini səciyyələndirən hallara aid olmasın. Protestin məzmunundan göründüyü kimi, dövlət ittihamçısı həmin protestdə bu məsələlərlə bağlı heç bir dəlil irəli sürməmiş və hər hansı əsaslandırma aparmamışdır.

A.Ə.Mazanovun törətdiyi cinayətin nəticəsinin ağırlığının, habelə məhkumun şəxsiyyətinin və əsasən də onun cinayətin törədilməsində rolunun ona maddənin sanksiyasında nəzərdə tutulan azadlıqdan məhrum etmə növündə cəzanın təyin edilməsini

şərtləndirən amillərə aid edilməsi, cinayətin bilavasitə obyektinə əhalinin sağlamlığının təhlükəsizliyini təmin edən ictimai münasibətlər, əlavə obyektinin isə ictimai təhlükəsizlik, dövlət idarə və müəssisələrinin normal fəaliyyəti, konkret müəyyən insan, fərdin sağlamlığı olması barədə kassasiya protestinin dəlilləri ilə bağlı məhkəmə kollegiyası qeyd edir ki, əvvəla məhkumun mənfi cəhətdən xasiyyətləndirilməsi, onu cinayət törətməyə meyilli şəxs olması iş materialları ilə müəyyən edilmir. Əksinə, A.Ə.Mazanov fərdi əməklə məşğul olur və onun cəmiyyətdə hər hansı mənfi davranışı ilə bağlı məlumat cinayət işinin materiallarında yoxdur, narkotik vasitələrdən istifadə etdiyinə görə narkomaniya xəstəliyindən əzab çəkir və buna görə ittiham olunduğu miqdarda narkotik vasitə olan heroini təsadüfən tapdıqda həmin narkotik vasitəni sonradan istifadə etmək məqsədilə üstündə gəzdirmişdir.

Onun bu əməli nəticəsində özünün sağlamlığından başqa hər hansı digər şəkildə və digər şəxslərə zərər vurulmamış, təqsirli bilindiği cinayəti təkbəşinə törətmişdir (buna görə də onun cinayətin törədilməsində rolundan heç söhbət gedə bilməz), digər tərəfdən isə məhkumun bu xarakterli əməlləri gələcəkdə törədə biləcəyi də yalnız ehtimal xarakteri daşıyır.

Bundan başqa, məhkəmə kollegiyası onu da vurğulamışdır ki, A.Ə.Mazanovun törətdiyi cinayət (CM-nin 234.1-ci maddəsində müəyyən edilmiş) CM-nin “Narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə əlaqədar cinayətlər” adlandırılan CM-nin 26-cı fəslində nəzərdə tutulmuşdur və həmin cinayətin obyektinə narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin dövriyyəsi və insanların sağlamlığının təhlükəsizliyinin təmin edilməsi ilə bağlı ictimai münasibətlərdir.

Kassasiya protestində göstəriləndiyi kimi, narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı cinayətlərin əlavə obyektinə kimi ictimai təhlükəsizlik, dövlət idarə və müəssisələrin normal fəaliyyətinin pozulması o halda nəzərdən keçirilə bilər ki, həmin cinayətlər həmçinin bu obyektlərə qəsd edilməsi ilə törədilmiş olsun, yaxud da belə cinayətlərin törədilməsi nəticəsində ictimai təhlükəsizliyə zərər yetirilsin, ya da dövlət idarə və müəssisələrin normal fəaliyyəti pozulmuş olsun.

A.Ə.Mazanovun barəsindəki cinayət işindən, o cümlədən ona elan olunmuş ittihamdan məhkumun ictimai təhlükəsizlik qaydalarını pozması, bu qaydalara qəsd etməsi, yaxud da onun

törətdiyi əməl nəticəsində dövlət idarə və müəssisələrin normal fəaliyyətinin pozulması görünür.

Bu baxımdan məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, dövlət ittihamçısının kassasiya protestində istinad etdiyi halların ümumilikdə cəzanı ağırlaşdıran hallar kimi nəzərə alınması mümkün deyil ona görə, belə halların dairəsi CM-nin 61.1.1-61.1.13-cü maddələri ilə məhdudlaşdırılmışdır. CM-nin 61.2-ci maddəsinə əsasən isə cəza təyin edilərkən həmin maddələrdə göstərilməmiş hallar cəzanı ağırlaşdıran hal qismində nəzərə alınmalıdır.

Digər tərəfdən məhkəmə kollegiyası aşağı instansiya məhkəmələrinin əsaslandığı halların cəzanı yüngülləşdirən hallar kimi hesab etmələrində də heç bir qanun pozuntusu görmür, çünki belə halların cəzanı yüngülləşdirən hallar kimi nəzərə alınması üçün CM-nin 59.2-ci maddəsinin tələbləri imkan verir və bu hallar qanunun tələb etdiyi qaydada, yəni iş üzrə araşdırılmış sübutlara əsasən müəyyən edilmişdir.

Bütün yuxarıda göstərilənlərə əsaslanaraq məhkəmə kollegiyası dövlət ittihamçısının kassasiya protestinin dəlilləri ilə razılaşmayaraq onları qəbul edilməz saymış və əlavə olaraq qeyd etmişdir ki, təsvir edilənlər apellyasiya instansiya məhkəməsi tərəfindən CPM-nin 416.1.21-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş pozuntuya yol verilmədiyini, yəni apellyasiya instansiyası məhkəməsinin mübahisələndirilən qərarının qanuni və əsaslı olduğunu, onun kassasiya qaydasında ləğv edilməsi və ya dəyişdirilməsi üçün əsasların olmadığını göstərir.

Məhkəmə kollegiyası həmçinin vurğulamağı lazım bilmişdir ki, “Penitensiar sahədə fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi, cəza siyasətinin humanistləşdirilməsi və cəmiyyətdən təcrid etmə ilə əlaqədar olmayan alternativ cəza və prosessual məcburiyyət tədbirlərinin tətbiqinin genişləndirilməsi barədə” Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 10 fevral 2017-ci il tarixli Sərəncamında xüsusi olaraq məhkəmələrə cəzanın məqsədlərinə şəxsi cəmiyyətdən təcrid etmədən nail olmaq üçün alternativ cəza tədbirlərinin tətbiqinin genişləndirilməsini, cəzanın növünü və həddini müəyyən edərkən cəzanın sosial ədalətin bərpası, məhkumun islah edilməsi və yeni cinayətlərin törədilməsinin qarşısının alınması məqsədilə tətbiq edildiyini əsas tutmaları, cəzanın təyin edilməsi əsaslarına dair CM-nin 58.1-ci maddəsinin tələblərinə riayət

olunmasına xüsusi diqqət yetirmələri tövsiyə edilmişdir.

Bununla yanaşı həmin Sərəncamın 10-cu bəndində cəza siyasətinin humanistləşdirilməsi məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinə və Azərbaycan Respublikasının Baş Prokurorluğuna tövsiyə edilmiş, Azərbaycan Respublikasının Ədliyyə Nazirliyinə isə tapşırılmışdır ki, aşağıdakı istiqamətlərdə qanun layihələrini hazırlayıb iki ay müddətində Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etsinlər:

10.1. cinayətlərin, xüsusilə iqtisadi fəaliyyət sahəsində cinayətlərin dekriminallaşdırılması;

10.2. cinayətlərin sanksiyalarına azadlıqdan məhrum etməyə alternativ cəzaların əlavə olunması və mövcud alternativ cəzaların tətbiqi əsaslarının təkmilləşdirilməsi;

10.3. törədilən əməlin ictimai təhlükəliliyi maddi ziyanla bağlı olan hallarda vurulmuş ziyan tamamilə ödəniləndə həbslə əlaqədar olmayan qətimkan tədbirlərinin tətbiqi və azadlıqdan məhrum etməyə alternativ cəzaların təyin edilməsi əsaslarının müəyyən olunması;

10.4. azadlıqdan məhrum etmə cəzasının çəkilməmiş hissəsini daha yüngül cəza ilə əvəz etmə, cəzanın çəkilməmiş hissəsindən şərti olaraq vaxtından əvvəl azad etmə və şərti məhkum etmə institutlarının daha geniş tətbiq edilməsi;

10.5. həbsə alternativ olan qətimkan tədbirinin tətbiq edilməsi hallarının genişləndirilməsi, həbsin alternativ qətimkan tədbirləri ilə əvəz edilməsi qaydasının sadələşdirilməsi, böyük ictimai təhlükə törətməyən və az ağır cinayətlərə görə həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi əsaslarının daha da məhdudlaşdırılması.

Həmin tövsiyə və tapşırıqə uyğun olaraq CM-də bir çox əlavə və dəyişikliklərin edilməsini, o cümlədən azadlığın məhdudlaşdırılması növündə yeni alternativ cəzanın müəyyən edilməsini və tətbiqini nəzərdə tutulan qanun layihələri hazırlanaraq Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim olunmuş və “Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında” 20 oktyabr 2017-ci il tarixli Azərbaycan Respublikasının Qanunu qəbul edilmişdir.

Məhz həmin Qanunla cəza siyasətinin humanistləşdirilməsi istiqamətində CM-nin Ümumi və Xüsusi hissələrində bir çox dəyişikliklər edilmiş, o cümlədən CM-nin 234.1-ci maddəsinin sanksiyasında üç ilədək müddətə

azadlığın məhdudlaşdırılması növündə cəza əlavə edilmişdir.

Bundan başqa, 10 fevral 2017-ci il tarixli Sərəncamda edilmiş tövsiyələrə uyğun olaraq 20 oktyabr 2017-ci il tarixli Qanunla CM-nə həmçinin hələlik irası obyektiv səbəblərə görə mümkün olmayan “Narkomaniya xəstəliyi ilə əlaqədar cinayət məsuliyyətindən azad etmə” adı atında 74-1-ci maddə əlavə edilmişdir.

CM-nin 74-1.1-ci maddəsinə əsasən CM-nin 234.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayəti törətmiş, əməlinə başqa cinayət tərkibi olmayan və narkomaniya xəstəliyinə düçar olmuş şəxs barəsində məhkəmə tərəfindən bu xəstəliklə əlaqədar stasionar qaydada tibbi xarakterli məcburi tədbirlər tətbiq edilir. Həmin şəxsin tam sağalması nəticəsində tibbi xarakterli məcburi tədbirlər ləğv edildikdə, məhkəmə şəxsi cinayət məsuliyyətindən azad edir.

Hazırkı cinayət işi üzrə keçirilmiş məhkəmə-narkoloji ekspertizasının 20 yanvar 2020-ci il tarixli 199 sayılı rəçyindən görünür ki, A.Ə.Mazanovda narkomaniya xəstəliyi aşkar olunur və onun narkomaniyadan məcburi müalicəyə ehtiyacı vardır.

Bu hal ona dəlalət edir ki, imperativ norma olan CM-nin 74-1.1-ci maddəsinin tətbiqinin mümkünlüyü halında A.Ə.Mazanovun barəsindəki cinayət işinə baxan məhkəmə onun barəsində hər hansı cəzanı deyil, narkomaniya xəstəliyi əlaqədar stasionar qaydada tibbi xarakterli məcburi tədbirlər tətbiq etməli idi və onun tam sağalması nəticəsində tibbi xarakterli məcburi tədbirlər ləğv edildikdə, o, cinayət məsuliyyətindən azad olunmalı idi.

Belə olan halda da məhkəmə kollegiyası A.Ə.Mazanovun onun təqsirli bilindiği CM-nin 234.1-ci maddəsi ilə həmin maddənin sanksiyasında nəzərdə tutulmuş daha ağır cəzanın təyin edilməsi üçün əsaslar görməmişdir.

Məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, hazırkı iş üzrə A.Ə.Mazanov cəza təyini ilə bağlı məsələni həll edən məhkəmələr tamamilə düzgün olaraq Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 10 fevral 2017-ci il tarixli Sərəncamında məhkəmələrə edilmiş tövsiyələrdən, CM-nin 58-ci maddəsinin və CM-də 20 oktyabr 2017-ci il tarixli Qanunla edilmiş dəyişikliklərin tələblərindən, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsinin hüquqi mövqeyindən və Ali Məhkəmənin tövsiyələrindən çıxış etməklə əsaslı olaraq məhkuma onun təqsirli bilindiği CM-nin 234.1-ci maddəsinin sanksiyasında alternativ cəza kimi nəzərdə tutulmuş azadlığın məhdudlaşdırılması cəzasının təyin edilməsinə üstünlük vermiş və bu nəticə həm işin hallarına, törədilmiş cinayətin ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə və xarakterinə, həm də Anar Mazanovun törətdiyi cinayətin xarakterinə və ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə, habelə onun şəxsiyyətini səciyələndirən hallara uyğun olmuşdur.

Dövlət ittihamçısı isə bunun əksinə olan nəticəni, yəni A.Ə.Mazanovun mütləq qaydada azadlıqdan məhrum etmə növündə cəzanın təyin edilməsinin məqsədə uyğunluğunu həm kifayət qədər əsaslandırma, həm də kassasiya instansiyası məhkəməsinə buna inandıra bilməmişdir.

Belə olan halda, məhkəmə kollegiyası cinayət işinin materiallarını və kassasiya protestinin dəlillərini nəzərdən keçirib həmin protestin təmin edilməsi barədə dövlət ittihamçısının, protestin təmin edilməməsi haqda isə müdafiəçinin çıxışlarını dinləyərək hesab etmişdir ki, kassasiya protesti təmin edilməməli, A.Ə.Mazanovun 234.1-ci maddəsi ilə təqsirli bilinərək məhkum olunmasına dair cinayət işi üzrə Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasınının 27 oktyabr 2020-ci il tarixli qərarı isə kassasiya protestinə münasibətdə dəyişdirilmədən saxlanılmalıdır.

MƏQALƏ

*Azər Əliyev,
Dr. iur, LL.M., Martin Lüter adına Halle-Vittenberg
Universitetinin beynəlxalq iqtisadi hüquq və
müqayisəli hüquq üzrə assosiativ professoru*

*Nihad Hüseynov,
ADA Universiteti ilə Martin Lüter adına
Halle-Vittenberg Universitetinin hüquq üzrə
birgə doktorantura proqramının doktorantı*

Azərbaycan Respublikasının mülki və kommersiya işləri üzrə məhkəmə qərarlarının Almaniyada tanınması: Bremen Əyalət Məhkəməsindən qarşılıqlılığın əsaslandırılması üçün ilk addım

Annotasiya

Xarici məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası xüsusi hüquq sahəsində dövlətlərin əməkdaşlığının başlıca tərkib hissəsidir. Beynəlxalq və transmilli kommersiya əməliyyatlarının inkişafı kontekstində xarici məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası, xüsusilə geniş iqtisadi əlaqələrə malik olan dövlətlər üçün hüquqi müəyyənlik, səmərəlilik və ədalətə çatımlılıq baxımından arzuolunandır. 03 aprel 2020-ci il tarixində Bremen Əyalət Məhkəməsi qəbul etdiyi qərardadda Almaniya Federativ Respublikası ilə Azərbaycan Respublikası arasında məhkəmə qətnamələrinin qarşılıqlı olaraq tanınma-tanınmaması və icra olunub-olunmaması ilə bağlı suala cavab vermişdir. Məhkəmə bu suala cavab vermək üçün Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində və məhkəmə praktikasında xarici məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icra olunması ilə bağlı qarşılıqlılıq anlayışının təsbit olunub-olunmamasını, ictimai qayda qeyd-şərtini, məhkəmə sənədlərinin çatdırılması ilə bağlı tələbləri və xarici məhkəmə qətnaməsinin hüquqi qüvvəyə minməsi ilə bağlı bəzi məsələləri araşdırmışdır. Hazırkı məqalənin məqsədi alman məhkəməsinin araşdırdığı məsələlər ilə bağlı mövcud qanunvericiliyi və məhkəmə təcrübəsini, məhkəmənin araşdırması zamanı üzə çıxan vacib məqamları, məhkəmənin əsaslandırmasını və gələcəkdə yarana biləcək mümkün problemləri oxucunun diqqətinə çatdırmaqdır. Həmçinin müvafiq sahə ilə bağlı oxucuda aydın təsəvvür yaratmaq üçün bu sahədəki hazırkı beynəlxalq və regional əməkdaşlıqlar və müqavilələr də məqalədə müzakirə olunur.

I. Giriş

Xarici məhkəmə qətnamələrinin¹ tanınması və icrası beynəlxalq yurisdiksiya və beynəlxalq hüquqi yardım ilə birlikdə beynəlxalq mülki prosesual hüququn əsas diqqət mərkəzlərindən biridir.² Beynəlxalq və transmilli kommersiya əməliyyatlarının geniş vüsət aldığı dövrdə, eləcə də dünya

¹ Bu məqalə boyunca istifadə olunan “məhkəmə qətnaməsi” terminidə mənada anlaşılmamalı, mülki və kommersiya məsələləri üzrə dövlətlərin səlahiyyətli məhkəmələri tərəfindən məhkəmə iclasında qəbul olunan hər hansı qərar kimi başa düşülməlidir.

²Reinhold Geimer, Internationales Zivilprozessrecht, s. 1 (8. Aufl.; 2020).

ticarətinin və investisiyanın inkişafı kontekstində beynəlxalq mülki və kommərsiya mübahisələrinin sayının artması qaçılmaz xarakter daşıyır. Bu cür mübahisələrlə bağlı hər hansı dövlətin məhkəməsi tərəfindən qəbul olunan qətnamənin digər dövlət tərəfindən tanınması və icrası sahibkarlıq subyektlərinin və iqtisadiyyatın səmərəli şəkildə fəaliyyət göstərə bilməsi üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Eyni zamanda, bir dövlətdə qəbul edilən məhkəmə qətnamələrinin digər bir dövlətdə tanınması və icrası hüquqi müəyyənliyi, səmərəliliyi və ədalətə çatımlılığını təmin etmək üçün də arzu olunandır.³Lakin indiyə qədər bu sahədə ciddi problemlərin olduğunu müşahidə edirik.⁴

Məhkəmə fəaliyyəti hər bir dövlətin əsas suveren funksiyalarından biridir. Bununla əlaqədar olaraq, dövlətlər xarici dövlətlərin məhkəmələrinin qətnamələrinin tanınmasına və icrasına həssas yanaşırlar. Xarici məhkəmənin qətnaməsinin tanınmasına və icrasına yol verilməsi konkret ölkənin qanunvericiliyi və onun iştirak etdiyi beynəlxalq sazişlərlə müəyyən olunur.⁵ Lakin xarici məhkəmə qətnamələrinin tanınmasını və icra edilməsini universal beynəlxalq müqavilə çərçivəsində tənzimləmə cəhdləri yüz ildən artıq bir müddətdə uğursuz olmuşdur.⁶Beləki, beynəlxalq əməkdaşlığın uğur hekayəsi kimi tanınan 1958-ci il tarixli “Xarici arbitraj qərarlarının tanınması və icrası” haqqında Nyu York Konvensiyasına 160-dan artıq ölkə qoşulduğu halda, Beynəlxalq Xüsusi Hüquq üzrə Haaqa Konfransı⁷ (bundan sonra “Haaqa Konfransı”) çərçivəsində qəbul olunmuş 1971-ci il tarixli “Mülki və kommərsiya məsələlərində xarici məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası” haqqında Haaqa Konvensiyasını cəmi 5 dövlət ratifikasiya etmiş və ya ona qoşulmuşdur.⁸Buna görə də xarici məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası, beynəlxalq kommərsiya arbitrajlarının qərarlarının tanınmasından və icrasından fərqli olaraq daha çox milli hüququn məsələsi olmuşdur və buna görə də milli yanaşmalardakı fərqlərə məruz qalmışdır.⁹

Ancaq istisna hallarda regional çərçivədə xarici dövlət məhkəmələrinin qətnamələrinin tanınması və icrası sahəsində uğurlu əməkdaşlıq qurulmuşdur. Bu sahədə dünyanın ən qabaqcıl modeli Avropa İttifaqı (bundan sonra “Aİ”) çərçivəsində inkişaf etdirilmişdir.¹⁰Azərbaycan Respublikasının da üzv olduğu Müstəqil Dövlətlər Birliyiçərçivəsində qəbul olunan beynəlxalq müqavilələr¹¹ də xarici dövlətlərin məhkəmə qətnamələrinin tanınması üçün stabil hüquqi zəmin yaradır.

Eyni zamanda, 2005-ci il tarixli “Məhkəmə seçimi razılaşmaları” haqqında Haaqa Konvensiyası¹²və 2 iyul 2019-cu il tarixində Haaqa Konfransı tərəfindən qəbul edilən “Mülki və ya

³ Yuko Nishitani, *Coordination of Legal Systems by the Recognition of Foreign Judgments – Rethinking Reciprocity in Sino-Japanese Relationships*, 14 *Frontiers of Law in China*, 193, 194 (2019).

⁴Xarici məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası sahəsində problemlərin olması ilə bağlı akademik ədəbiyyatda da əsasən konsensus mövcuddur.Ətraflı bax: David P. Stewart, *The Hague Conference Adopts a New Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Judgments in Civil or Commercial Matters*, 113 *American Journal of International Law*, 772-783 (2019); Ilija Rumenov, *Implications of the New 2019 Hague Convention on Recognition and Enforcement of Foreign Judgments on the National Legal Systems of Countries in South Eastern Europe*, 3 *EU and Comparative Law Issues and Challenges Series*, 385-404 (2019); Andrea Bonomi, *New Challenges in the Context of Recognition and Enforcement of Judgments*, *Private International Law - Contemporary Challenges and Continuing Relevance* (red. Franco Ferrari & Diego P. Fernández Arroyo), 390-410 (2019).

⁵Vəfəddin İbayev, *Beynəlxalq Mülki Proses*, s. 270 (2005).

⁶Xarici məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası sahəsində beynəlxalq tənzimləmənin tarixi üçün ətraflı bax: Ralf Michaels, *Recognition and Enforcement of Foreign Judgments*, *Max Planck Encyclopedia of Public International Law* (red. Rüdiger Wolfrum, 2009).

⁷ Azərbaycan Respublikası Haaqa Konfransının üzvü deyildir, amma, buna baxmayaraq bir neçə Haaqa konvensiyasına üzvdür.

⁸ Bax: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=78>(Son baxış tarixi: 07 may 2021-ci il).

⁹ Stewart, yuxarıda istinad 4, s. 772.

¹⁰Aİ çərçivəsində məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası barədə məqalənin ikinci fəslində daha ətraflı məlumat verilir.

¹¹ Sözügedən beynəlxalq müqavilələr ilə bağlı məqalənin ikinci fəslində daha ətraflı məlumat verilir.

¹² Bax: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=98>(Son baxış tarixi: 07 may 2021-ci il).

kommersiya məsələlərində xarici məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası” haqqında Konvensiya¹³ çərçivəsində son illərdə ümidverici irəliləyişlər müşahidə edilir. Lakin Azərbaycan Respublikasının bu konvensiyaların üzvü olmadığını və növbəti illərdə də üzvlərin sayının məhdud olacağını nəzərə alaraq, qeyd etmək olar ki, xarici məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icra olunması ilə bağlı problemlər qalmaqdadır.

Məhz buna görə dövlətlər arasında xarici məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası beynəlxalq müqavilə səviyyəsində tənzimlənmədikdə, milli hüququn və məhkəmələrin fəaliyyəti ön plana çıxır.¹⁴ Məhkəmə qətnamələrinin qarşılıqlı tanınması və icrası, xüsusən geniş iqtisadi və sosial əməkdaşlıq amalı olan ölkələr üçün çox vacibdir, əks halda mövcud münasibətlərdə risklər qeyri-mütənəsib şəkildə artacaq, əməliyyat xərcləri çoxalacaq və nəticədə münasibətlərin inkişafı ciddi təhlükə ilə üzləşəcəkdir.

03 aprel 2020-ci il tarixində Almaniya Federativ Respublikası (bundan sonra “Almaniya”) ilə Azərbaycan Respublikası arasında məhkəmə qətnamələrinin qarşılıqlı tanınması və icrası ilə bağlı önəmli qərar qəbul olunmuşdur. Belə ki, Bremen Əyalət Məhkəməsi 1 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 2-2(81)-1520/2016 sayılı iş üzrə 21 dekabr 2016-cı il tarixli qətnaməsinin (bundan sonra “Qətnamə”) tanınması və məcburi icrası barədə qərar çıxarmışdır. Bremen Əyalət Məhkəməsinin Qətnamənin tanınması və məcburi icrası haqqında qəbul etdiyi qərar Azərbaycan Respublikası arasında mövcud olan sıx iqtisadi¹⁵ və sosial əlaqələrin¹⁶ inkişafına ciddi töhfədir. Almaniya və Azərbaycan Respublikası arasında bu sahədə beynəlxalq hüquq müstəvisində birmənalı tənzimləmə mövcud olmayana qədər ilk qərar ilə təməli qoyulmuş müsbət gedişatın davam və inkişaf etdirilməsi Azərbaycan və alman məhkəmələrinin öhdəsinə düşəcəkdir.

Bu məqalədə Bremen Əyalət Məhkəməsinin müvafiq qərarı müzakirə edilir və qərardada Azərbaycan Respublikasına münasibətdə məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası müstəvisində qarşılıqlılığın mövcud olması qənaətinə gələrək Bremen Əyalət Məhkəməsinin nəzərdən keçirdiyi məqamlar təqdim edilir. Qərarın tam və ətraflı təhlilini təmin etmək və oxucuda bu sahə ilə bağlı aydın təsəvvür yaratmaq məqsədilə ilk öncə qısa formada xarici məhkəmə qətnamələrinin tanınmasını və icrasını tənzimləyən beynəlxalq hüquq sənədləri (II) və alman (III - A) və Azərbaycan qanunvericilikləri (III - B) müzakirə edilir. Bundan sonra işin halları (IV - A), Bremen Əyalət Məhkəməsinin işdə üzə çıxan əsas suallarla bağlı ilkin müşahidələri (IV - B) və məhkəmə tərəfindən Azərbaycan qanunvericiliyinin və məhkəmə praktikasının xarici məhkəmə qətnamələrinin tanınması kontekstində təhlili, xüsusən qarşılıqlılıq (IV - C), ictimai qayda (IV - D), məhkəmə sənədlərinin çatdırılması (IV - E) və xarici məhkəmə qətnamələrinin hüquqi qüvvəyə minməsi (IV - F) kimi məsələlər müzakirə olunur. Məqalənin sonunda nəticələr (V) müəyyən edilir.

II. Xarici məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası sahəsində ikitərəfli və çöxtərəfli beynəlxalq müqavilələr

Xarici məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası həm ikitərəfli, həm də çöxtərəfli beynəlxalq müqavilələr vasitəsilə xüsusi hüquq sahəsində dövlətlərin əməkdaşlığının başlıca tərkib hissəsi

¹³ Bax: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=137> (Son baxış tarixi: 07 may 2021-ci il).

¹⁴ Bu sahədəki yeniliklərlə bağlı ətraflı bax: Beligh Elbalti, *Reciprocity and the Recognition and Enforcement of Foreign Judgments: A lot of Bark but not much Bite*, 13 Journal of Private International Law, 184-218 (2017).

¹⁵ 2019-cu ildə Almaniya Azərbaycanın xarici ticarət dövrünün ən yüksək olduğu 5-ci ölkə olmuşdur. Bax: <https://www.stat.gov.az/source/trade/> (Son baxış tarixi: 07 may 2021-ci il).

¹⁶ Bax: <https://www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/laender/aserbajdschan-node/aserbajdschan-beziehungen-zu-deutschland/201894> (Son baxış tarixi: 07 may 2021-ci il).

olmuşdur¹⁷ və iqtisadi münasibətlərin inkişafı xarici məhkəmə qətnamələrinin icrası haqqında ikitərəfli və çoxtərəfli müqavilələrin bağlanması ilə nəticələnmişdir.¹⁸

Xarici məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası ilə bağlı bir çox ikitərəfli və bəzi regional beynəlxalq müqavilələrin olmasına baxmayaraq, uğurlu çoxtərəfli beynəlxalq müqavilə mövcud olmamışdır.¹⁹ İllər ərzində başda 1971-ci il tarixli “Mülki və kommərsiya məsələlərində xarici məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası” haqqında Haaqa Konvensiyası olmaqla, bir çox cəhdlər edilsə də, sonda bu cəhdlər uğursuzluqla nəticələnmişdir.²⁰ Ancaq 2005-ci ildə “Məhkəmə seçimi razılaşmaları” haqqında Haaqa Konvensiyası çərçivəsində xarici məhkəmə qətnamələrinin tanınması sahəsində ilk qlobal razılıq əldə edilmişdir. Lakin 2005-ci ilkonvensiyasının tətbiq dairəsi çox dar müəyyən edilmişdir. Konvensiyada ancaq mübahisə tərəflərinin məhkəmə seçimi razılaşması əsasında çıxarılan xarici məhkəmə qətnaməsinin tanınması tənzimlənir.²¹ Yuxarıda qeyd olunduğu kimi, 2 iyul 2019-cu il tarixində Haaqa Konfransı “Mülki və ya kommərsiya məsələlərində xarici məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası” haqqında yeni Konvensiya qəbul etmişdir. Konvensiya qüvvəyə mindiyi zaman konvensiyaya tərəf olan dövlətlərin digər tərəf dövlətlərin məhkəmələri tərəfindən mülki və kommərsiya məsələləri üzrə qəbul edilmiş qətnamələri mahiyyəti üzrə yoxlamadan²² tanımaq və icra etmək öhdəliyi yaranacaqdır.²³ Konvensiyanın qüvvəyə minməsi üçün ən azı iki dövlətin konvensiyaya tərəf olması tələb edilir.²⁴ Hal hazırda konvensiya heç bir dövlət tərəfindən ratifikasiya olunmamışdır.²⁵ Beləliklə, dövlətlərin xarici məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası barəsində qlobal beynəlxalq müqavilələrə yanaşması göstərir ki, ən azından yaxın dövr ərzində bu sahədəki münasibətlər ikitərəfli və regional beynəlxalq müqavilələr və milli qanunvericiliklə tənzimlənəcəkdir.

Xarici məhkəmə qətnamələrinin tanınması, həmçinin bəzi regional müqavilələr ilə tənzimlənir.²⁶ Bu cür müqavilələrdən başqa, Aİ daxilində beynəlxalq xüsusi hüququn və beynəlxalq mülki prosesin əksər hissələri üzv dövlətlərin hər birinə münasibətdə qüvvədə olan orta normalarla tənzimlənir.²⁷ Bu normalar beynəlxalq müqavilələr səviyyəsində yox, Aİ-nin rəqlamentləri ilə tənzimlənir. Hazırda Aİ daxilində məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası 12 dekabr 2012-ci il tarixli, 1215/2012 sayılı “Mülki və kommərsiya məsələlərində yurisdiksiya və məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası” haqqında Rəqlament²⁸ ilə tənzimlənir. Beləliklə, Aİ-nin hər hansı üzv dövlətinin məhkəmələri tərəfindən qəbul olunan qətnamələr digər Aİ üzv dövlətlərində heç bir tanınma proseduru

¹⁷ Bonomi, yuxarıda istinad 4, s. 390.

¹⁸ Yuxarıda istinad 5, s. 271.

¹⁹ Ronald A. Brand, *New Challenges in the Recognition and Enforcement of Judgments*, Private International Law - Contemporary Challenges and Continuing Relevance (red. Franco Ferrari & Diego P. Fernández Arroyo), 361 (2019).

²⁰ Stewart, yuxarıda istinad 4, s. 773.

²¹ Andrea Schulz, *The Hague Convention of 30 June 2005 on Choice of Court Agreements*, VII Yearbook of Private International Law (red. Petar Šarčević, Paul Volken & Andrea Bonomi), 1, 1 (2005).

²² Yuxarıda istinad 13, m. 4.2.

²³ Yenə orada, m. 4.1.

²⁴ Yenə orada, m. 28.1.

²⁵ Bax: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=137> (Son baxış tarixi: 07 may 2021-ci il).

²⁶ Məsələn, 1979-cu il tarixli “Xarici Məhkəmə və Arbitraj Qərarlarının Ekstraterritorial Hüquqi Qüvvəsi” haqqında Amerikalılararası Konvensiya; 2007-ci il tarixli “Mülki və kommərsiya məsələlərində yurisdiksiya və məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası” haqqında Luqano Konvensiyası.

²⁷ Aİ daxilində məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası ilə bağlı ətraflı bax: Burkhard Hess, *Europäisches Zivilprozessrecht* (2. Aufl.; 2021); Victoria Maria Jakowski, *Das Anerkennungsregime des europäischen Zivilprozessrechts für mitgliedstaatliche Entscheidungen: Eine Analyse der Verordnungen EuGVVO, EuVTVO, EuMahnVO und EuGFVO unter dem Blickwinkel des deutschen Zivilprozessrechts* (2020).

²⁸ Bax: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex%3A32012R1215> (Son baxış tarixi: 07 may 2021-ci il).

keçmədən icraya yönəldilə bilər. Lakin Aİ dövlətləri tərəfindən Aİ xaricindəki məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası hər bir Aİ üzv dövlətinin milli hüququ tərəfindən tənzimlənir.²⁹

Regional cəhdlərə misal olaraq Azərbaycan Respublikasının da tərəf olduğu Müstəqil Dövlətlər Birliyi çərçivəsində qəbul olunan 1993-cü il tarixli “Mülki, ailə və cinayət işləri üzrə hüquqi yardım və hüquqi münasibətlər haqqında” Minsk Konvensiyasını,³⁰ eyni ada malik olan 2002-ci il tarixli Kişinyov Konvensiyasını³¹ və 1992-ci il tarixli “Təsərrüfat fəaliyyətinin həyata keçirilməsi ilə əlaqədar mübahisələrin həll edilməsi qaydası haqqında” Sazişi³² göstərə bilərik.

Bundan əlavə, Azərbaycan Respublikasının mülki işlər üzrə hüquqi yardım barədə Bolqarıstan Respublikası, Gürcüstan Respublikası, Hindistan Respublikası, İran İslam Respublikası, Qazaxıstan Respublikası, Qırğızıstan Respublikası, Litva Respublikası, Moldova Respublikası, Özbəkistan Respublikası, Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri, Rusiya Federasiyası, Türkiyə Respublikası, Mərakeş Krallığı kimi dövlətlər ilə ikitərəfli beynəlxalq müqavilələri də mövcuddur.³³

III. Almaniyada və Azərbaycan Respublikasında xarici məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icra olunması əsasları

A. Almaniya

Bu məqalənin I fəslində qeyd olunan Aİ daxilində məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası haqqında qaydalar Almaniyaya da aiddir. Lakin bu məqalədə Almaniya və Azərbaycan arasında məhkəmə qətnamələrinin tanınmasından və icrasından söhbət getdiyi üçün Aİ daxilindəki qaydalar bu məqalənin məqsədləri üçün əhəmiyyət kəsb etmir. Burada vacib olan Almaniyada Aİ xaricindəki dövlətlərdə qəbul olunan məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası əsaslarını müəyyən etməkdir. Almaniyada Aİ xaricindəki dövlətlərdə qəbul olunan məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası (1) Almaniyanın üzv olduğu beynəlxalq müqavilələr və (2) alman qanunvericiliyi ilə tənzimlənir.³⁴

Almaniya xarici məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası haqqında bəzi çoxtərəfli³⁵ və ikitərəfli³⁶ beynəlxalq müqavilələrin üzvüdür. Lakin Almaniya ilə Azərbaycan arasında bu sahədə hər hansı beynəlxalq müqavilə mövcud deyildir. Buna görə də Almaniyada Azərbaycan məhkəmələrinin qətnamələrinin tanınması və icrası alman qanunvericiliyi baxımından təhlil olunmalıdır.

²⁹Yuxarıda istinad 19, s. 371; Aİ ölkələri ilə üçüncü dövlətlər arasında məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icra olunması ilə bağlı ətraflı bax: Dieter Martiny, *The Recognition and Enforcement of Court Decisions between the EU and Third States*, EU Civil Procedure Law and Third Countries (red. Alexander Trunk & Nikitas Hatzimihail), 127-145 (2021).

³⁰Ədliyyə Nazirliyinin Beynəlxalq Əməkdaşlıq İdarəsi, Beynəlxalq Müqavilələrin və Konvensiyaların Külliyyatı, 606-634 (2019). Bax: <https://www.justice.gov.az/documents/categories/694.pdf> (Son baxış tarixi: 07 may 2021-ci il).

³¹Bax: <http://www.e-qanun.az/framework/5810> (Son baxış tarixi: 07 may 2021-ci il).

³²Bax: <http://www.e-qanun.az/framework/1279> (Son baxış tarixi: 07 may 2021-ci il).

³³Bax: <https://www.justice.gov.az/documents/categories/694.pdf> (Son baxış tarixi: 07 may 2021-ci il).

³⁴Ətraflı bax: Wolfgang Hau & Hartmut Linke, *Internationales Zivilverfahrensrecht*, paraqraf 12.12-12.24 (8. Aufl.; 2021); Haimo Schack, *Internationales Zivilverfahrensrecht: mit internationalem Insolvenz- und Schiedsverfahrensrecht: ein Studienbuch*, paraqraf 945-959 (8. Aufl. 2021).

³⁵2007-ci il tarixli “Mülki və kommersiya məsələlərində yurisdiksiya və məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası” haqqında Luqano Konvensiyası; 2005-ci il tarixli “Məhkəmə seçimi razılışmaları” haqqında Haaqa Konvensiyası.

³⁶Məsələn: 1966-cı il tarixli Almaniya Federativ Respublikası ilə Tunis Respublikası arasında Hüquqi Müdafiə və Hüquqi Yardım, Mülki və Kommersiya İşləri üzrə Məhkəmə Qətnamələrinin Tanınması və İcrası və Kommersiya Arbitrajı haqqında Müqavilə. Bax: https://www.justiz.nrw.de/Bibliothek/ir_online_db/ir_htm/frame_dt-tun_rhv.htm (Son baxış tarixi: 07 may 2021-ci il); 1977-ci il tarixli Almaniya Federativ Respublikası ilə İsrail Dövləti arasında Mülki və Kommersiya İşləri üzrə Məhkəmə Qətnamələrinin Qarşılıqlı tanınması və İcrası haqqında Müqavilə. Bax: https://www.justiz.nrw.de/Bibliothek/ir_online_db/ir_htm/dt-israel_auv20071977.htm (Son baxış tarixi: 07 may 2021-ci il).

Alman qanunvericiliyinə əsasən, xarici məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası Almaniyaya Mülki Prosessual Məcəlləsi (*Zivilprozessordnung* – bundan sonra “ZPO”)§ 328,§ 722 və § 723 ilə tənzimlənir.³⁷ Belə ki, § 722-yə əsasən, xarici məhkəmə qətnaməsinin məcburi icrası yalnız onun mümkünlüyü (*Zulässigkeit*) məcburi icra olunma barədə qərardad vasitəsilə qəbul edildikdə baş tutur. ZPO§ 723-ə əsasən isə,məhkəmə qətnaməsinin məcburi icra olunması ilə bağlı qərardad çıxarılməkən (1) xarici məhkəmə qətnaməsinin qanuniliyi yoxlanılmır, (2) xarici məhkəmə qətnaməsi xarici məhkəməyə tətbiq olunan hüquqa (*lex fori*) əsasən hüquqi qüvvəyə minməlidir və (3) qətnamənin tanınması üçün ZPO § 328-də nəzərdə tutulan istisnalar mövcud olmamalıdır.ZPO § 328 abzas 1-ə əsasən xarici məhkəmə qətnaməsinin məcburi icrasından aşağıdakı hallarda imtina olunur:

1. alman hüququna görə xarici məhkəmənin yurisdiksiyası olmadığıda;
2. prosesdə iştirakdan imtina edən və bu fakta istinad edən cavabdehə prosesi başlanan sənəd ona özünü müdafiə etməsi üçün lazımi qaydada və vaxtında təqdim edilmədikdə;
3. qətnamə, Almaniyada qəbul olunmuş bir qətnamə ilə və ya daha əvvəl başqa xarici məhkəmə tərəfindən qəbul edilmiş və Almaniyada məcburi icrası mümkün olan bir qətnamə ilə və ya nəticəsində qətnamə çıxarılan məhkəmə prosesi daha əvvəl Almaniyada icraata qəbul edilmiş proseslə uyğun gəlmirsə;
4. qətnamənin tanınması alman hüququnun əsas prinsipləri ilə açıq şəkildə uyğunsuz olan nəticəyə gətirib çıxarırsa, xüsusilə tanınma əsas insan hüquqlarını pozursa;
5. qarşılıqlıq təminatlandırılmamışdırsa.

Bu məqalənin məqsədləri üçün ZPO § 328 abzas 1nömrə 5-də nəzərdə tutulan qarşılıqlı təminatlandırma anlayışı əhəmiyyət kəsb etdiyinə görə, alman hüququna əsasən qarşılıqlılığın anlayışına nəzər salmaq faydalı olardı. Qarşılıqlılığın təminatlandırılmaması 19-cu əsrdən bəri Almaniyada xarici məhkəmə qətnamələrinin tanınmasından və icrasından imtina üçün əsas olmuşdur.³⁸Alman hüququnun yanaşmasına görə, tanınmalı olan məhkəmə qətnaməsinin qəbul olunduğu ölkədə alman məhkəmə qətnamələri əsas olaraq bərabər şərtlər altında tanınır və icra olunursa, qarşılıqlıq təminatlandırılmış hesab olunur.³⁹

Əgər hər hansı ölkə alman məhkəmə qətnamələrini tanımırsa, bu, onun məhkəmə qətnamələrinin Almaniyada tanınmasına mane olur.⁴⁰ Qeyd etmək lazımdır ki, qarşılıqlılıq tam olaraq təminatlandırılmalı deyildir, müəyyən növ məhkəmə qətnamələrinə münasibətdə qismi qarşılıqlılıq kifayət edir.⁴¹ Qarşılıqlılığın qiymətləndirilməsi tanınma və icra barədə xarici hüququn alman hüququ ilə formal müqayisəsinə əsaslanmır, daha çox müvafiq növdə qətnamələrlə bağlı real məhkəmə praktikasının təhlili həlledici xarakter daşıyır.⁴²Əgər müsbət tanıma praktikası müəyyən oluna bilinməzsə, lakin məhkəmə qətnaməsinin qəbul olunduğu ölkədəki hüquqi əsaslar önəmli şəkildə alman

³⁷Hau & Linke, yuxarıda istinad 34, paraqraf 12.23; Schack, yuxarıda istinad 34, paraqraf 955.

³⁸Yuxarıda istinad 3, s. 206.

³⁹Almaniya Federal Ali Məhkəməsi, 30 sentyabr 1964-cü il tarixli qətnamə (VIII ZR 195/61), Neue Juristische Wochenschrift, 2350, 2351 (1964);Almaniya Federal Ali Məhkəməsi, 29 aprel 1990-cı il tarixli qətnamə(IX ZR 263-97), Neue Juristische Wochenschrift, 3198, 3201 (1999); Almaniya Federal Ali Məhkəməsi, 24 oktyabr 2000-ci il tarixli qətnamə(XI ZR 300/99), Neue Juristische Wochenschrift, 524, 525 (2001); Peter Gottwald, § 328 *Anerkennung ausländischer Urteile*, Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung (red. Wolfgang Krüger & Thomas Rauscher), paraqraf 135 (2020); Volkert Vorwerk & Christian Wolf (red.),Beck'scher Online-Kommentar ZPO, § 328 *Anerkennung ausländischer Urteile*,paraqraf 46 (21. Aufl.; 2016); Hau & Linke, yuxarıda istinad 34, paraqraf 13.47; Schack, yuxarıda istinad 34, paraqraf 1029.

⁴⁰Schack, yuxarıda istinad 34, paraqraf 1026; Hau & Linke, yuxarıda istinad 34, paraqraf 13.46.

⁴¹ Gottwald, yuxarıda istinad 39,paraqraf 136; ; Schack, yuxarıda istinad 34, paraqraf 1029.

⁴²Hau & Linke, yuxarıda istinad 34, paraqraf 13.47; Gottwald, yuxarıda istinad 39, paraqraf 137; Reinhold Geimer,§ 328 *Anerkennung ausländischer Urteile*, Zivilprozessordnung (Richard Zöllner), paraqraf 265-266(33. Aufl.; 2020); Vorwerk & Wolf, yuxarıda istinad 39, paraqraf 46.

hüququnun müddəalarına uyğun gələrsə və müvafiq ölkədə bu cür hüquqi əsaslara riayət olunmadığına dair sübut yoxdursa, qarşılıqlılığın təminatlandırılması prezumpsiya oluna bilər.⁴³

Nəticə olaraq, ZPO § 328 abzas 1 nömrə 5-in mənası daxilində həlledici olan hüquqi vəziyyət və ya müqavilənin mövcudluğu deyil, müvafiq dövlətdə alman məhkəmə qətnamələrinin faktiki tanınması və icrasındır. Bu cür faktiki tanınmanın və icranın müəyyən edilməsi üçün də Almaniya məhkəmələri müvafiq dövlətin məhkəmə praktikasını təhlil edərək, alman məhkəmə qətnamələrinin həmin məhkəmələr tərəfindən hansı şərtlər altında tanındığını və icra olunduğunu və ya bu cür tanınmadan və icradan imtina edildiyini araşdırırlar. Belə təcrübə mövcud olmadıqda isə, ümumiyyətlə həmin ölkənin xarici məhkəmə qətnamələrinin tanınmasına yanaşması və alman məhkəmə qətnamələrinin tanınb-tanınması proqnozlaşdırılır.

B. Azərbaycan Respublikası

Azərbaycan Respublikasında xarici məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası Azərbaycan Respublikasının Mülki Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra “MPM”) 47–49-cu fəsilərində tənzimlənir. 47-ci fəsil xarici məhkəmə və arbitraj qərarlarının tanınması üçün ümumi müddəaları ehtiva edir. 48-ci fəsil xarici dövlətin məhkəmə qətnamələrinin məcburi icrasını, 49-cu fəsil isə məcburi icra tələb etməyən məhkəmə qətnamələrinin tanınmasını tənzimləyir.

MPM-in 458.1-ci maddəsi Azərbaycanda xarici məhkəmə qətnamələrinin hansı hallarda tanınmasını və icra olunmasını müəyyən edir. Müvafiq maddədə xarici məhkəmə qətnamələrinin (1) Azərbaycan Respublikasının qanunlarında və ya (2) Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdə nəzərdə tutulduğu hallarda tanınması və icra edilməsi ilə yanaşı, xarici məhkəmə qətnamələrinin (3) qarşılıqlı anlaşma əsasında Azərbaycan Respublikasında tanındığı və icra edildiyi qeyd olunur.

MPM-in 458.2-ci maddəsinə əsasən, Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrdə başqa qaydalar nəzərdə tutulmamışsa, xarici məhkəmələrin qətnamələrinin tanınması şərtləri və qaydası və icra edilməsi MPM-də nəzərdə tutulmuş qaydada həyata keçirilir.

MPM-in 462-ci maddəsi xarici dövlətlərin məhkəmə və arbitrajlarının qətnamələrinin tanınması və icra edilməsi üçün ümumi tələbləri sadalayır. Müvafiq maddəyə əsasən, xarici dövlətlərin məhkəmələrinin və arbitrajlarının qətnamələri Azərbaycan Respublikasının (1) qanunvericiliyinə, (2) hüquq qaydasına zidd deyildirsə və (3) qarşılıqlı təminatlandırılmışdırsa, Azərbaycan Respublikasında icra edilə və tanına bilər.

MPM-in 463-cü maddəsinə əsasən, xarici dövlətlərin məhkəmələrinin qətnamələri dedikdə, mülki işlər və kommərsiya mübahisələri üzrə qətnamələr, cinayət işləri üzrə hökmlərin cinayət nəticəsində vurulmuş ziyanın ödənilməsi barədə hissələri başa düşülür. Xarici dövlət məhkəmələri qətnamələrinin məcburi qaydada icra olunması və tanınması barədə ərizələrə Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsi baxır.

MPM-in 465.1-ci maddəsi bu məqalənin məqsədləri üçün mühüm əhəmiyyətə malikdir. Belə ki, müvafiq maddəyə görə aşağıdakı hallarda xarici məhkəmənin qətnaməsini məcburi qaydada icra etməkdən imtina edilməsinə yol verilir:

1. işə baxılması Azərbaycan Respublikası məhkəməsinin müstəsna səlahiyyətinə aiddirsə;
2. işdə iştirak edən şəxs işə baxılması barədə bildirişin vaxtında və lazımi qaydada ona verilməməsi nəticəsində prosesdə iştirak etmək imkanından məhrum olmuşsa;

⁴³Bremen Əyalət Məhkəməsi, 03 aprel 2020-ci il tarixli qərar (3 O 1581/18), juris, paraqraf 65.

3. eyni tərəflər arasında, eyni predmetə dair və eyni əsaslar üzrə Azərbaycan Respublikası məhkəmələrinin qanuni qüvvəyə minmiş qətnaməsi varsa və ya digər dövlətin məhkəməsində iş qaldırılmazdan əvvəl Azərbaycan Respublikası məhkəmələrinin icraatında eyni şəxslər arasında, eyni predmet barəsində və eyni əsaslar üzrə qaldırılmış iş varsa;

4. qətnamə, ərazisində həmin qətnamə çıxarılan dövlətin qanunvericiliyi üzrə qanuni qüvvəyə minməmişsə;

5. qətnamənin icrası Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyinin əsas prinsipləri və suverenliyi ilə ziddiyyət təşkil edirsə;

6. xarici dövlətin qarşılıqlı əlaqələri təmin olunmursa.

IV. Bremen Əyalət Məhkəməsinin qərarı və Almaniya ilə Azərbaycan Respublikası arasında məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası

A. İşin halları

Bremen Əyalət Məhkəməsi 03 aprel 2020-ci il tarixli qərarında Azərbaycan məhkəmələri tərəfindən mülki və kommersiya məsələləri üzrə çıxarılan qətnamələrin Almaniya da tanınb-tanınmaması və icra olunub-olunmaması ilə bağlı suala cavab vermişdir.

Müvafiq işdə iddiaçı Bremen Əyalət Məhkəməsinə müraciət edərək, məhkəmədən Qətnamənin məcburi icra olunması barədə qərar çıxarmasını tələb etmişdir. Qeyd edək ki, müvafiq Qətnaməyə əsasən, cavabdeh iddiaçıya 257.279,80 avro məbləğində pul ödəməlidir.⁴⁴ Cavabdeh Azərbaycan Respublikasında Qətnamədən apellyasiya və kassasiya şikayətləri versə də, onun şikayətləri nəticə verməmişdir və son olaraq Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinin 28 fevral 2018-ci il tarixli qərarı ilə cavabdehin kassasiya şikayəti təmin olunmamışdır.⁴⁵

Ərizəçi iddia edir ki, Almaniya ilə Azərbaycan Respublikası arasında məhkəmə qətnamələrinin icra edilməsi ilə bağlı qarşılıqlı təminatlandırılmışdır və qətnamələrin tanınması və icra olunması ilə bağlı olan digər tələblərə də cavab verilir. Buna görə də, Qətnamənin məcburi icrası barədə qərar çıxarılmalıdır.⁴⁶

Cavabdeh isə iddia edir ki, Azərbaycan Respublikasına münasibətdə məhkəmə qətnamələrinin icrası ilə bağlı qarşılıqlı mövcud deyildir və Azərbaycanda məhkəmə prosesində onun arqumentləri nəzərə alınmamış və proseslərdə bir çox səhvlərə yol verilmişdir. Buna görə də iddiaçının iddiası təmin edilməməlidir.⁴⁷

B. Alman məhkəməsinin işdə üzə çıxan əsas suallarla bağlı ilkin müşahidələri

Bremen Əyalət Məhkəməsi, ilkin olaraq vurğulayır ki, ZPO § 723-də və § 328 abzas 1-in 1–4-cü nömrələrində nəzərdə tutulan, xarici məhkəmə qətnaməsinin məcburi icrasından imtinaya əsas verə biləcək halların heç biri hazırkı işdə mövcud deyildir.⁴⁸ Beləliklə, burada ZPO § 328 abzas 1-in 5-ci və sonuncu nömrəsində tələb olunan qarşılıqlılığın təminatlandırılmasının müəyyən edilməsi vacibdir.

Bremen Əyalət Məhkəməsi qeyd edir ki, məhkəmə qətnamələrinin icra olunması üçün müqaviləsiz vəziyyətdə, əgər alman məhkəmə qətnamələrinin ümumilikdə və müqayisə olunan fərdi

⁴⁴Yenə orada, paraqraf 1.

⁴⁵Yenə orada, paraqraf 2.

⁴⁶Yenə orada, paraqraf 3.

⁴⁷Yenə orada, paraqraf 12.

⁴⁸Yenə orada, paraqraf 18-26.

işlərdə Azərbaycanda tanındığı və icra edildiyi tələblər mümkün olduğu qədər ZPO § 328, § 722 və § 723-ə uyğun olaraq alman hüququna uyğun gəlsə, qarşılıqlılıq istənilən halda təsdiq olunur.⁴⁹

Məhkəmə qeyd edir ki, Almaniyada Azərbaycan Respublikasına münasibətdə məhkəmə qətnamələrinin icrasında qarşılıqlılığının mövcud olması ilə bağlı kommentariya ədəbiyyatı müxtəlif fikirlər göstərir. Belə ki, bəzi mənbələr qarşılıqlılığın mövcud olmasını təsdiqləsə də,⁵⁰ digər mənbələrdə bu inkar olunur.⁵¹ Alman dilli ədəbiyyat Azərbaycan hüququna görə yoxlanılan tələblərin alman hüququna əsasən yoxlanılanlara çox oxşar olduğunu göstərsə də, bu, həmin tələblərin diskriminasiya olunmadan tətbiq olunmasını və ya məhkəmə qətnamələrinin həqiqətən qarşılıqlı olaraq icra edilməsini bildirmir. Qarşılıqlılığın mövcud olması sualı ilə bağlı məhkəmənin gəldiyi nəticələr dərs kitablarının və xarici qanun mətnlərinin oxunulması ilə məhdudlaşdırıla bilməz, əksinə, məhkəmə qətnaməsinin qəbul edildiyi ölkədəki real praktika nəzərə alınmalıdır.⁵²

Beləliklə, Bremen Əyalət Məhkəməsi Azərbaycan Respublikası və Almaniya arasında qarşılıqlılığın təminatlandırılmasının müəyyən edilməsi üçün Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində xarici məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası ilə bağlı nəzərdə tutulan tələblərin real məhkəmə praktikasında tətbiq olunub-olunmamasını yoxlayır. Araşdırma zamanı üzə çıxan əsas suallara Azərbaycan qanunvericiliyində və məhkəmə praktikasında qarşılıqlılığın tanınıb-tanınmaması, ictimai qayda qeyd-şərti, məhkəmə sənədlərinin çatdırılması ilə bağlı tələblər və xarici məhkəmə qətnaməsinin hüquqi qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar bəzi məsələlər aiddir.

C. Azərbaycan qanunvericiliyində və məhkəmə praktikasında qarşılıqlılığın tanınıb-tanınmaması

MPM-in 458.1-ci maddəsi xarici məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası əsası kimi qanunvericilik və beynəlxalq müqavilələrdən savayı, qarşılıqlı anlaşmanı da göstərir. Bremen Əyalət Məhkəməsi qeyd edir ki, bu maddədə beynəlxalq müqavilələr qeyd olunduğuna və faktiki tanıma və icra açıq şəkildə ifadə olunduğuna görə, “qarşılıqlı anlaşma” anlayışı qarşılıqlılıq tələbi kimi başa düşülməlidir.⁵³

Müvafiq maddənin təfsiri ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumunun 20 iyul 2017-ci il tarixli qərarı da mühüm əhəmiyyətə malikdir. Belə ki, həmin qərarla açıq şəkildə qeyd edilir ki:

“Xarici dövlətlə Azərbaycan Respublikası arasında hüquqi yardım haqqında ikitərəfli beynəlxalq müqavilə olmadıqda və ya Azərbaycan Respublikası ilə xarici dövlət, qətnamələrin tanınmasını və icrasını nəzərdə tutan çoxtərəfli beynəlxalq müqavilənin iştirakçısı deyillərsə, Azərbaycan Respublikasında həmin xarici dövlətin məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası qarşılıqlı anlaşma prinsipinə riayət edilməklə həyata keçirilir. Bu prinsipə görə, xarici dövlətin məhkəmə qətnaməsi Azərbaycan Respublikasında o şərtlə tanınır və icra edilir ki, həmin xarici dövlət də Azərbaycan Respublikası məhkəmələrinin qərarlarını tanısin və icra etsin”.⁵⁴

⁴⁹Yenə orada, paraqraf 27.

⁵⁰ Herbert Roth, § 328, Kommentar zur Zivilprozessordnung: ZPO, Band 5: §§ 328 - 510c (red. Friedrich Stein & Martin Jonas), paraqraf 128, (23. Aufl.; 2015), Geimer/Schütze/Mindach Internationales Rechtsverkehr in Zivil- und Handelssachen, 2015, s. 1012.12.

⁵¹ Peter Hartmann, *Anhang nach § 328*, Zivilprozessordnung: mit FamFG, GVG und anderen Nebengesetzen, (Adolf Baumbach, Wolfgang Lauterbach, Jan Albers, Peter Hartmann), (77. Aufl.; 2019).

⁵²Yuxarıda istinad 43, paraqraf 28.

⁵³Yenə orada, paraqraf 32.

⁵⁴Bax <http://www.constcourt.gov.az/decision/374> (Son baxış tarixi: 07 may 2021-ci il).

Beləliklə, MPM-in 458.1-ci maddəsinin təfsiri ilə bağlı Bremen Əyalət Məhkəməsinin mövqeyi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsinin qərarı ilə uyğunluq təşkil edir.

Bremen Əyalət Məhkəməsi, həmçinin qeyd edir ki, MPM-in 462-ci maddəsində 458.1-ci maddədən fərqli olaraq “qarşılıqlı anlaşma” yox, aydın olaraq “qarşılıqlılığının təminatlandırılması” (*Verbürgung der Gegenseitigkeit*) xarici dövlətlərin məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icra edilməsi üçün mümkün əsas olaraq ifadə olunur.⁵⁵

Qeyd etmək lazımdır ki, MPM-in 462-ci maddəsinin təfsiri ilə bağlı Bremen Əyalət Məhkəməsi ilə Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsinin yanaşmaları arasında fərqlər mövcuddur. Belə ki, Bremen Əyalət Məhkəməsi ZPO § 328-də nəzərdə tutulan “əgər qarşılıqlılıq təminatlandırılmamışdırsa (*wenn die Gegenseitigkeit nicht verbürgt ist*)” ifadəsini əsas götürərək hesab edir ki, MPM-in 462-ci maddəsində istifadə olunan “qarşılıqlı təminatlandırılmamışdırsa” ifadəsi ZPO § 328-də qeyd olunan ifadənin Azərbaycan hüququndakı birbaşa terminoloji qarşılığıdır və buna görə də 462-ci maddəni alman hüququnda nəzərdə tutulan qarşılıqlılığın təminatlandırılması kimi (tərəflər arasında məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası haqqında ikitərəfli və ya çoxtərəfli müqavilə mövcud olmadıqda qarşılıqlı tanıma və icra əsası kimi) şərh edir. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsinin yuxarıda qeyd olunan qərarında həmin maddədə göstərilən “qarşılıqlı təminatlandırılmamışdırsa” ifadəsini Azərbaycan Respublikası ilə xarici dövlət arasında ikitərəfli beynəlxalq müqavilənin olması və ya Azərbaycan Respublikası ilə müvafiq xarici dövlətin hüquqi yardım haqqında çoxtərəfli sazişin iştirakçısı olmaları kimi təfsir etmişdir.⁵⁶

MPM-in 465.1.6-cı maddəsində qarşılıqlılığın təminatlandırılmaması dəqiq olaraq məcburi icradan imtina əsası kimi müəyyən olunur.⁵⁷ Bremen Əyalət Məhkəməsinin fikrinə görə, 458.1-ci maddədəki “qarşılıqlı anlaşma” konsepsiyasını 462-ci maddəyə uyğun olaraq aydınlaşdırır: qarşılıqlılığın təminatlandırılması üçün anlaşmaya ehtiyac yoxdur.⁵⁸ Əksinə, həlledici olan məcburi icra edilməli olan qətnamənin qəbul olunduğu ölkədə Azərbaycanın məhkəmə qətnamələrinin tanınmasıdır.⁵⁹

Alman məhkəməsi qarşılıqlılıq anlayışı ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyini araşdırdıqdan sonra bu sahədəki real məhkəmə praktikasına nəzər salır. Burada qeyd olunur ki, Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinin qərarlarının birində İngiltərənin Kral Ədalət Məhkəməsi yanında Yüksək Məhkəməsinin Kraliça Kürsüsü Kollegiyasının qətnaməsinin tanınmasından və icra edilməsindən imtina edilmişdir. Ali Məhkəmənin qərarında deyilir:

“Bundan əlavə, araşdırma nəticəsində müəyyən olunmuşdur ki, hazırda Azərbaycan və Böyük Britaniya arasında məhkəmə aktlarının qarşılıqlı icrası barədə Saziş mövcud deyil. Halbuki, Azərbaycan Respublikasının MPM-nin 462-ci maddəsinə görə məhkəmə qətnamələri o halda Azərbaycan Respublikasında icra edilə və tanına bilər ki, onlar qarşılıqlı təminatlandırılmışdır”.⁶⁰

Qərardan bu nəticə çıxır ki, Ali Məhkəmə 462-ci maddədə nəzərdə tutulan qarşılıqlılıq üçün məhkəmə qətnamələrinin qəbul olunduğu ölkə ilə müqavilə tələb edir. Müvafiq qərarında Ali Məhkəmə, 458.1-ci maddəyə uyğun olaraq xarici məhkəmə qətnaməsinin tanınmasının və icrasının mümkünliyünü yoxlamır. Bundan əlavə, digər bir Böyük Britaniya məhkəməsinin qətnaməsinin məcburi icrası zamanı qarşılıqlılıq yoxlanılmamışdır.⁶¹

⁵⁵Yuxarıda istinad 43, paragraf 33.

⁵⁶Yuxarıda istinad 54.

⁵⁷Yuxarıda istinad 43, paragraf 42.

⁵⁸Yenə orada.

⁵⁹Yenə orada.

⁶⁰Yenə orada, paragraf 48-49.

⁶¹Yenə orada, paragraf 50.

Bremen Əyalət Məhkəməsi qeyd edir ki, Ali Məhkəmənin qərarında qarşılıqlılığın təfsiri olduqca dardır.⁶² Çünki alman məhkəməsi hesab edir ki, Ali Məhkəmə Böyük Britaniya ilə Azərbaycan arasında məhkəmə qətnamələrinin qarşılıqlı icrası barədə saziş tələb edərək MPM-in 462-ci maddəsində nəzərdə tutulan “qarşılıqlı təminatlandırılmışdırsa” ifadəsini dar təfsir edir. Yuxarıda qeyd olunduğu kimi, MPM-in 462-ci maddəsinin təfsirində Bremen Əyalət Məhkəməsinin mövqeyi ilə Konstitusiya Məhkəməsinin qərarı arasında fərqlər mövcuddur. Əslində Ali Məhkəmənin 462-ci maddədə nəzərdə tutulan “qarşılıqlı təminatlandırılmışdırsa” ifadəsinə istinad edərək saziş tələb etməsi Konstitusiya Məhkəməsinin qərarı ilə uyğunluq təşkil edir. Lakin qeyd etdiyimiz kimi, Konstitusiya Məhkəməsi eyni qərarla, həmçinin MPM-in 458.1-ci maddəsində nəzərdə tutulan “qarşılıqlı anlaşma” prinsipinə istinad edir və bu cür sazişlərin olmaması şəraitində belə xarici məhkəmə qətnamələrinin Azərbaycan Respublikasında tanınmasının və icrasının mümkünlüyünü tanıyır. Ali Məhkəmə isə öz qərarında bunu nəzərə almır və ümumiyyətlə, Azərbaycan Respublikasında xarici məhkəmə qətnamələrinin hüquqi yardım haqqında beynəlxalq müqavilə olmadıqda tanınması və icrası məsələsinə toxunmur.

Bremen Əyalət Məhkəməsi əlavə edir ki, Ali Məhkəmə beynəlxalq müqavilənin olub-olmamasını yoxlayaraq və faktiki qarşılıqlılığın ola biləcəyini yoxlamayaraq Azərbaycan hüququna əsasən qarşılıqlılıq tələbini dar təfsir etmişdir və bu cür oturmuş praktika ZPO § 328-ə əsasən qarşılıqlılığın inkarına gətirib çıxarardı.⁶³ Lakin Ali Məhkəmə qərarında qarşılıqlılıq anlayışına təqribi olaraq toxunmuşdur. Çünki qərarla daha əvvəl məhkəmə sənədlərinin cavabdehə lazımı qaydada təqdim olunmasına görə məcburi icradan imtina əsaslandırılmışdır.⁶⁴ Beləliklə, qərarın sonda qarşılıqlılıq sualı üçün əhəmiyyət kəsb etmədiyini qeyd edərək, Bremen Əyalət Məhkəməsi bu tək qərardan qarşılıqlılığın olmadığına dair qənaət gətirməyə əsas görmür.⁶⁵

Bremen Əyalət Məhkəməsi nəticə olaraq qeyd edir ki, MPM-də xarici məhkəmə qətnamələrinin tanınmasında və icrasında qarşılıqlılıq təsbit olunmuşdur, həmçinin Konstitusiya Məhkəməsinin açıq məhkəmə praktikası qarşılıqlılıqı tanıyır.⁶⁶ Azərbaycan Respublikasının məhkəmə praktikasında kommərsiya mübahisələrində alman məhkəmə qətnamələrinin məcburi icrası ilə bağlı məlumat olmasa da, Azərbaycanda xarici dövlətlərin (Azərbaycan Respublikasının məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası ilə bağlı beynəlxalq müqaviləsinin olmadığı dövlətlərin) məhkəmə qətnamələri artıq tanınmış və icra olunmuşdur.⁶⁷

Beləliklə, həm Bremen Əyalət Məhkəməsi, həm də Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsi əsas olaraq MPM-in qismən müxtəlif maddələrinə istinad etsələr də (müvafiq olaraq 458.1, 462-ci Almaniya Məhkəməsinin istinadı və Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin istinadı 458.1-ci maddələrə), Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində qarşılıqlılığın təsbit olunduğunu təsdiqləyirlər. Bremen Əyalət Məhkəməsi üçün sual yarıdan başlıca məqam Ali Məhkəmənin öz qərarında qarşılıqlılıq anlayışına dar çərçivədən yanaşması olmuşdur.

D. Azərbaycan qanunvericiliyində və məhkəmə praktikasında ictimai qayda qeyd-şerti

MPM-in 462-ci maddəsində xarici məhkəmə qətnaməsinin tanınması və icrası üçün çox geniş tələblər göstərilmişdir, yəni xarici məhkəmə qətnaməsi Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə və hüquq qaydasına zidd olmamalıdır. Bu, beynəlxalq olaraq tətbiq olunan ictimai qayda (*ordre public*)

⁶²Yenə orada, paraqraf 52.

⁶³Yenə orada, paraqraf 66.

⁶⁴Yenə orada, paraqraf 52.

⁶⁵Yenə orada, paraqraf 67.

⁶⁶Yenə orada, paraqraf 61.

⁶⁷Yenə orada.

prinsipindən⁶⁸ daha yüksək tələbdir.⁶⁹ Bu cür yanaşma (xarici məhkəmə qətnaməsinin Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə uyğun olmasının tələb edilməsi) xarici məhkəmə qətnamələrinin mahiyyəti üzrə yoxlanılmasına (*révision au fond*) gətirib çıxara və Almaniya ilə Azərbaycan arasında qarşılıqlılığın təminatlandırılmasına qarşı çıxa bilər.⁷⁰

Lakin MPM-in 465.1.5-ci maddəsi 462-ci maddədə nəzərdə tutulan geniş tələbləri, yəni xarici məhkəmə qətnaməsinin Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə və hüquq qaydasına zidd olmaması tələbini, qətnamənin icrasının Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinin əsas prinsipləri və suverenliyi ilə ziddiyyət təşkil etməməsi tələbinə endirir. Bu cür azaldılmış tələb beynəlxalq olaraq qəbul olunan ictimai qayda imtina əsasına uyğun gəlir.⁷¹

Bremen Əyalət Məhkəməsi qeyd edir ki, məhkəmə qətnamələrinin mahiyyəti üzrə yoxlanılması qarşılıqlılığın təminatlandırılmasının qarşısını alır. MPM-in 462-ci maddəsində nəzərdə tutulan “məhkəmə qətnamələrinin Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə və hüquq qaydasına zidd olmaması” məhkəmə qətnamələrinin geniş yoxlanılması üçün qapı açır. Lakin praktiki olaraq bu müddəə bu cür tətbiq olunmur. Əksinə, MPM-in 465-ci maddəsində nəzərdə tutulan tanınma tələbləri geniş yoxlama çərçivəsinin aydınlaşdırılması olaraq görülməlidir. Konstitusiya Məhkəməsinin də qərarında aydın olaraq görünür ki, faktiki olaraq xarici məhkəmə qətnamələrinin mahiyyəti üzrə yoxlanılması yoxdur və ictimai qayda qeyd-şərti də məhdudlaşdırıcı şəkildə tətbiq olunur (və ya praktiki olaraq heç tətbiq olunmur) və buna görə də xarici məhkəmə qətnaməsinin mahiyyəti üzrə yoxlanılması aparılmır.⁷²

E. Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində və məhkəmə praktikasında məhkəmə sənədlərinin çatdırılması ilə bağlı tələblər

Məhkəmə qətnamələrinin mahiyyəti üzrə yoxlanılmasından və qarşılıqlılığın dar təfsirindən əlavə, Azərbaycanda xarici məhkəmə qətnamələrinin məcburi icrasından imtina üçün ən sıx istifadə olunan əsas olan məhkəmə sənədlərinin çatdırılması ilə bağlı MPM-in tələbləri və məhkəmə praktikası qarşılıqlılığın təminatlandırılmasını təhlükəyə ata bilər.⁷³ MPM-in 465.1.2-ci maddəsində qeyd olunan, işə baxılması barədə bildirişin lazımı qaydada verilməməsi Azərbaycanda tanınmadan imtina üçün ən sıx istifadə olunan əsasdır.⁷⁴ Xarici dövlətin məhkəmə qətnaməsinin məcburi icrası barədə ərizəyə zərərinə qətnamə çıxarılmış və məhkəmə prosesində iştirak etməyən tərəfin işə baxılması barədə vaxtında və lazımı qaydada xəbərdar edilməsini təsdiq edən sənəd əlavə olunmalıdır (MPM 466.0.1-ci maddə). Məhkəmə bildirişlərinin və digər prosesual sənədlərin çatdırılması MPM-in 11-ci fəslində ətraflı olaraq tənzimlənir. İddiaçı prosesdə iştirak etməyən şəxsə məhkəmə bildirişinin çatdırılması ilə bağlı sübut etmə yükü daşıyır.⁷⁵

⁶⁸Xarici məhkəmə qətnaməsinin tanınması və icrası onu tanıyan və icra edən dövlətin ictimai qaydasının pozulmasına gətirib-çıxaracaq nəticələrə səbəb olarsa, yerli qanunvericilik və beynəlxalq müqavilələr məhkəmələrə ictimai qayda qeyd-şərtinə istinad edərək xarici məhkəmə qətnaməsinin tanınmasından və icrasından imtina etməyə şərait yaradırlar. Burada ictimai qayda dedikdə başlıca olaraq dövlətin hüquq sisteminin əsas prinsipləri, əsas insan hüquqları, dövlətin suverenliyi və s.kimi anlayışlar nəzərdə tutulur. Ətraflı bax: Junhyok Jang, *The Public Policy Exception Under the New 2019 HCCH Judgments Convention*, 67 *Netherlands International Law Review*, s. 97–111 (2020); Geimer, yuxarıda istinad 45, paragraf 208-263; Yuxarıda istinad 5, 392-395.

⁶⁹Yuxarıda istinad 43, paragraf 33.

⁷⁰Yenə orada, paragraf 68.

⁷¹Yenə orada, paragraf 41.

⁷²Yenə orada, paragraf 68.

⁷³Yenə orada, paragraf 55.

⁷⁴Yenə orada.

⁷⁵Yenə orada.

Azərbaycan məhkəmə praktikasındakı işlərin çoxunda öz ünvanında tapılmayan cavabdehə məhkəmə sənədlərinin çatdırılmasının sübutu uğursuzluqla nəticələnmişdir. MPM-in 135.3-cü maddəsinə əsasən, məhkəmə bildirişi müvafiq icra hakimiyyəti orqanına və ya yerli özünüidarə orqanına verilə bilər. Bu zaman ünvan sahibinin əvəzinə məhkəmə sənədlərini qəbul etmiş şəxs qəbzə və ya sənədin kötüyündə öz soyadını, adını, atasının adını, ünvan sahibinə münasibətini və ya tutduğu vəzifəni göstərməlidir. Bir çox hallarda çatdırılma qəbzindəki məlumatlar tam deyildir (sadəcə soyad göstərilmişdir) və ya əsl nüsxə təqdim olunmamışdır. Bu hallarda məhkəmə, məhkəmə bildirişinin çatdırılmamasına görə tanımaqdan imtina edir.⁷⁶

Məhkəmə bildirişlərinin çatdırılmasının sübuta yetirilməsinə həddindən artıq və əsassız yüksək tələblərin irəli sürülməsi faktiki olaraq xarici məhkəmə qətnamələrinin icra edilməsinin əngəllənməsinə gətirib çıxarır və Bremen Əyalət Məhkəməsi bu sualı ciddi yoxladıqdan sonra tərəddüdlə də olsa bu qənaətə gəlir ki, Azərbaycan məhkəmələrinin çatdırılma ilə bağlı tətbiq etdiyi sübut standartı qarşılıqlılığı sual altına qoymaq üçün kifayət deyildir.⁷⁷ İddiaçının istənilən halda məhkəmə bildirişini ünvanında olmayan şəxsə təqdim etmək imkanı vardır. Bu zaman bununla bağlı formallıqlara diqqətlə riayət edildikdə, çatdırılma mümkündür.⁷⁸

F. Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyində və məhkəmə praktikasında xarici məhkəmə qətnaməsinin hüquqi qüvvəyə minməsi ilə bağlı tələblər

Azərbaycanda xarici məhkəmə qətnamələrinin məcburi icrasından imtina üçün məhkəmə bildirişlərinin çatdırılmasının sübuta yetirilməməsi ilə bərabər ən çox istifadə olunan əsaslardan biri də MPM-in 465.1.4-cü maddəsində göstərilən, məhkəmə qətnaməsinin qəbul olunduğu dövlətin hüququna görə hüquqi qüvvəyə minməməsidir. Qətnamənin, ərazisində həmin qətnamə çıxarılan dövlətin qanunvericiliyi üzrə hüquqi qüvvəyə minmədiyi hallarda, tanınmasından və icra edilməsindən imtina edilir. Ali Məhkəmə məhkəmə aktının zərərinə qətnamə çıxarılmış tərəfə çatdırılmasını və daha sonrakı hüquqi müdafiə vasitələri və ya apellyasiya haqqında məlumatları diqqətlə yoxlayır.⁷⁹ Bir fərdi işdə xarici məhkəmə qətnaməsində hakim qətnamənin hüquqi qüvvəsi ilə bağlı qeydinə baxmayaraq, Azərbaycan məhkəməsi həmin qərarın hüquqi qüvvəyə minməməsinə istinad edərək (bu istinad əsaslandırılmadan), qətnamənin tanımaqdan və icra etməkdən imtina edir. Bu cür məhkəmə praktikası suallar doğurur. Lakin bunlar Almaniyadan olan məhkəmə qətnamələrinin tanınması üçün əhəmiyyət daşıyır. Çünki ZPO § 317 abzas 1-ə əsasən Almaniyada məhkəmə qətnamələri *ex officio* (von Amts wegen) təqdim olunur. Buna görə də bu sual Almaniyadan olan məhkəmə qətnamələrinin tanınmasında rol oynamamalıdır.⁸⁰

V. Nəticə

Nəticə olaraq qeyd oluna bilər ki, Azərbaycan ilə Almaniya arasında məhkəmə qətnamələrinin qarşılıqlı olaraq tanınması və icrası barədə beynəlxalq müqavilənin olmadığı vəziyyətdə bu sahədəki münasibətlər hər iki tərəfin milli qanunvericiliyi ilə tənzimlənir. Araşdırmanın nəticəsi göstərmişdir ki, həm alman hüququ, həm də Azərbaycan hüququ bu cür beynəlxalq müqavilənin olmaması şəraitində qarşılıqlı təminatlandırma prinsipinə istinad edərək, məhkəmə qətnamələrinin qarşılıqlı tanınmasının və

⁷⁶Yenə orada, paraqraf 56.

⁷⁷Yenə orada, paraqraf 69.

⁷⁸Yenə orada, paraqraf 57.

⁷⁹Yenə orada, paraqraf 59.

⁸⁰Yenə orada.

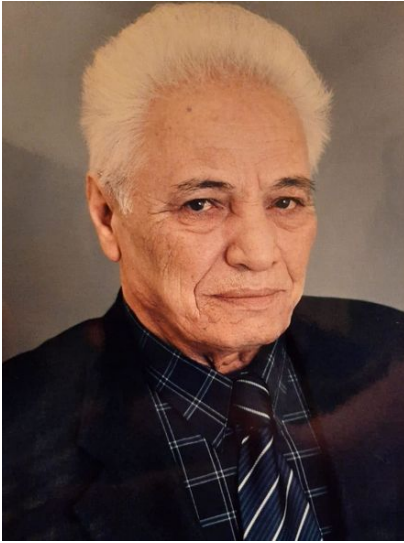
icrasının mümkünlüyünü təsdiqləyir. Qarşılıqlı təminatlandırma prinsipi üçün məhkəmə qətnamələrinin müvafiq dövlətin məhkəmələri tərəfindən faktiki olaraq tanınması və icrası əhəmiyyət kəsb etdiyindən, Almaniya və Azərbaycan arasında mülki və kommersiya işləri üzrə məhkəmə qətnamələrinin qarşılıqlı tanınması və icrasının təmin edilməsi üçün hər iki dövlətin məhkəmələrinin üzərinə öhdəlik düşür.

Bremen Əyalət Məhkəməsi 03 aprel 2020-ci il tarixli qərarı ilə Azərbaycan və Almaniya arasında qarşılıqlı təminatlandırmanın mövcud olduğu qənaətinə gəlmiş və bu iki ölkə arasında məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası üçün təməl yaratmışdır. Bundan sonra Azərbaycan məhkəmələri də öz praktikalarında mülki və kommersiya mübahisələri üzrə alman məhkəmə qətnamələrinin müvafiq qaydada tanınması və icrası üçün qərar(lar) çıxarmaqla, bu prosesi inkişaf etdirə bilirlər.

Qərar, həm də Azərbaycanda xarici məhkəmə qətnamələrinin tanınması və icrası icraatına xaricdən bir baxış kimi maraqlıdır. Bremen Əyalət Məhkəməsi üçün əsaslı suallar doğuran məqamlar Azərbaycanda müzakirə edilməlidir. Bu müstəvidə, xüsusilə MPM-in 458.1-ci, 462-ci və 465.1.6-cı maddələrində qarşılıqlılıq anlayışının üç ayrı terminlə ifadə olunmasının səbəb olduğu qeyri-müəyyənliyi qeyd etmək lazımdır. Xüsusən 458.1 və 462-ci maddələrdə nəzərdə tutulan fərqli anlayışlar bu cür qeyri-müəyyənliyə səbəb olan əsas amillərdir. MPM-in 465.1.6-cı maddəsi, yəni qarşılıqlılığın mövcud olmamasının xarici məhkəmə qətnaməsinin məcburi qaydada icra edilməsindən imtina əsası kimi çıxış etməsi bu sahədəki effektiv tənzimləməni həyata keçirməyə icazə verir. Yəni 458.1-ci və 462-ci maddələrdə nəzərdə tutulan anlayışların mövcud olmaması şəraitində belə MPM-in 465.1.6-cı maddəsi Azərbaycanın mülki prosessual qanunvericiliyinin qarşılıqlılıq konsepsiyasını tanıdığını deməyə əsas verir. Bundan əlavə, digər sual yaradan məqamlar kimi MPM-in 462-ci maddəsində ictimai qayda qeyd-şərtinə xarici məhkəmə qətnamələrinin mahiyyəti üzrə yoxlanılmasına gətirib çıxara biləcək qaydada fərqli anlayışın verilməsini,⁸¹ məhkəmə bildirişlərinin çatdırılmasının sübuta yetirilməsi üçün müəyyən olunmuş əsassız yüksək və mahiyyətə formal tələbləri, xarici məhkəmə qətnamələrinin hüquqi qüvvəyə minməsinin yoxlanılması zamanı qətnamənin çıxarıldığı ölkənin hüququnun tətbiqi ilə bağlı problemlə məsələləri və imtina qərarlarının ətraflı əsaslandırılmasını qeyd etmək olar.

⁸¹ Bu problem, həmçinin xarici arbitraj məhkəmələrin qərarlarının tanınmasını tənzimləyən normalarda mövcuddur. Ətraflı bax: A. Əliyev & T. İsmayılzadə, *Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards in the Republic of Azerbaijan*, (TDM, ISSN 1875-4120) Oktyabr 2019, www.transnational-dispute-management.com.

Respublikanın hüquq ictimaiyyətinə böyük itki üz vermişdir.

Uzun illər ərzində Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinin hakimi vəzifəsində işləmiş, Respublikanın Əməkdar hüquqşünası Nəriman Məmməd oğlu Hüseynov uzun sürən xəstəlikdən sonra 2021-ci ilin may ayının 29-da, ömrünün 89-cu ilində vəfat etmişdir.

Nəriman Hüseynov 1932-ci ilin sentyabr ayının 3-də Gürcüstan Respublikasının Qardabani şəhərində ziyalı ailəsində anadan olmuşdur. Orta təhsilini başa vurduqdan sonra o, 1954-cü ildə M.Lomonosov adına Moskva Dövlət Universitetinin hüquq fakültəsinə daxil olmuş və 1960-cı ildə həmin təhsil müəssisəsini hüquqşünaslıq ixtisası üzrə bitirmişdir.

İşləmək üçün o vaxtki Çeçen-İnquş Muxtar Respublikasının prokurorluğuna təyinat alan N.Hüseynov həmin Respublikanın prokurorluq orqanlarında müxtəlif vəzifələrdə çalışmışdır. 1964-cü ildə Azərbaycan Respublikasına köçdükdən sonra isə onun bütün əmək fəaliyyəti respublikanın prokurorluq və məhkəmə orqanları ilə

bilavastə bağlı olmuşdur. O, 1971-ci ilə qədər Bakı şəhəri, Səbail rayon prokurorunun köməkçisi, Bakı şəhər prokurorluğunun istintaq şöbəsinin prokuroru, Respublika prokurorluğunun istintaq şöbəsində prokuror vəzifələrində işləmişdir. 1971-1976-cı illərdə Bərdə rayon prokuroru işləyən N.Hüseynov təyinat müddətinin bitməsi ilə əlaqədar 1976-cı ildə yenidən Respublika prokurorluğuna təyinat almış və qısa müddətdə prokurorluğun aparatında işləməli olmuşdur.

Azərbaycan SSR Ali Sovetinin 1977-ci il 29 dekabr tarixli qərarı ilə N.Hüseynov Azərbaycan SSR Ali Məhkəməsinin üzvü seçilmişdir. O, bu vəzifədə (əvvəl Ali Məhkəmənin üzvü, daha sonra isə hakimi qismində) 2010-cu ildə pensiyaya çıxdığı vaxta qədər, yəni 33 il ərzində fasiləsiz fəaliyyət göstərmişdir. Azərbaycan SSR Ali Soveti Rəyasət Heyətinin 30 sentyabr 1983-cü il tarixli qərarı ilə o, Ali Məhkəmənin daimi işlək orqanı olan Rəyasət Heyətinin üzvü təsdiqlənmiş və bu orqan ləğv olunana qədər həmin vəzifədə olmuşdur.

N.Hüseynovun əmək fəaliyyəti təkcə tutduğu rəsmi dövlət vəzifələrinin həyata keçirilməsi ilə məhdudlaşmamışdır. O, vaxtilə mövcud olmuş Ədliyyə Nazirliyinin hüquq kadrlarının təkmilləşdirilməsi kurslarında, Respublika Prokurorluğu Dövlət Tədris Mərkəzində, digər tədris kurslarında müntəzəm sürətdə mühazirələrlə çıxışlar etmək yolu ilə qanunvericilikdəki mürəkkəb məqamların məqsəd və məramlarını dinləyicilərə çatdırmışdır. O, 1997-1999-cu illərdə ölkə Prezidentinin Fərmanı ilə yaradılmış Məhkəmə-Hüquq islahatları Kommissiyasının üzvü qismində əhəmiyyətli qərar layihələrini hazırlanmasında bilik və bacarığını əsirgəməmişdir.

N.Hüseynov Ali Məhkəmənin hakimi (və bir müddət Rəyasət heyətinin üzvü) kimi vəzifəni daşımağın nə qədər məsuliyyətli olmağın fərqləndirici idi. Yüksək mühakimə qabiliyyətinə, “güclü” yaddaşa malik olan Nəriman müəllim daima mütəlliblərlə işləmək yolu ilə biliklərini təkmilləşdirirdi. İstintaq-məhkəmə təcrübəsində qanunların düzgün tətbiq edilməsi, xüsusilə törədilən əməlin cinayət tərkibi yaradıb-yaratmaması, hüquqi tövsif məsələlərində ibtidai araşdırma orqanlarının əməkdaşları və gənc hakimlər onun bilik və təcrübəsindən müntəzəm sürətdə yararlanırdılar. Nəriman müəllim həmin mütəxəssislərlə hüquqi məsələlər barədə diskussiya aparmaqdan nəinki yayınmırdı, əksinə bilik və bacarığını həmsöhbətləri ilə bölüşdürməkdən zövq alırdı. Ümumiyyətlə gənc və perspektivli hüquqşünasların yetişdirilməsində Nəriman müəllimin əməyi danılmazdır.

Cinayət və cinayət prosesual qanunvericiliyin məhkəmələr tərəfindən tətbiqi təcrübəsi ilə əlaqədar Ali Məhkəmə Plenumunun qərar layihələrinin müzakirəsi zamanı belə müzakirələrdə fəal iştirak edən Nəriman müəllim özünün qiymətli təklifləri ilə Plenum qərarlarının daha mükəmməl olmasına öz töhvəsini verirdi.

Nəriman Hüseynovun əməli dövlət tərəfindən lazımı səviyyədə qiymətləndirilmişdir. O, qanunverici orqan tərəfindən hakimlərin birinci ixtisas dərəcəsinə layiq görülmüş, Respublika Prezidentinin Fərmanı ilə ona “Respublikanın əməkdar hüquqşünası” fəxri adı verilmişdir.

Mərhum Nəriman Hüseynovun xatirəsi onu tanıyanların, xüsusilə dostları və iş yoldaşlarının qəlbində daima yaşayacaqdır.

Yoldaşlarından bir qrup.

BEYNƏLXALQ ƏLAQƏLƏR, GÖRÜŞLƏR VƏ QƏBULLAR

Ali Məhkəmədə 10-cu Milli Məhkəmə Müsabiqəsinin final mərhələsi keçirilmişdir.

2021-ci il mayın 16-da Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsində Azərbaycan Respublikası Vəkillər Kollegiyası və Avropa Hüquqşünas Tələbələri Assosiasiyasının (ELSA Azərbaycan) birgə təşkilatçılığı ilə Milli Məhkəmə Müsabiqəsinin X buraxılışının final mərhələsi baş tutmuşdur.

Tədbiri giriş sözü ilə açan Ali Məhkəmənin sədr müavini Çingiz Əsgərov bu tip tədbirlərin təşkilində, gənclərin dərin bilik və təcrübələr əldə etməsində Vəkillər Kollegiyasının fəaliyyətinin təqdirəlayiq olduğunu vurğulamış, Ali Məhkəmənin bu sahədəki fəaliyyətindən söz açmış və ölkədə gənclərin inkişafı sahəsində görülən işlər barədə məlumat vermişdir.

Daha sonra, çıxış edən Vəkillər Kollegiyasının sədri Anar Bağirov tədbir iştirakçılarını salamlayaraq, tədbirin təşkil edilməsinə göstərmiş dəstəyinə görə Ali Məhkəmənin rəhbərliyinə təşəkkürünü bildirmiş, Kollegiyanın gənc hüquqşünasların vəkilliyə gəlmələrində maraqlı olduğunu qeyd etmiş, ELSA ilə bir neçə ildir davam edən əməkdaşlıqdan, “ProDemos – Xalq üçün” birgə layihəsindən bəhs etmiş, bundan sonra da mütəmadi olaraq belə faydalı tədbirlərin birgə təşkili barədə fikirlərini bölüşmüşdür.

Müsabiqənin final mərhələsinə haqq qazanan Bakı Dövlət Universitetinin hüquq tələbələrindən ibarət “Salvatores” və “Lawspective” komandaları mülki iş üzrə prosesdə çəkişmişlər. Proses tərəflərinin çıxışları Ali Məhkəmənin Mülki Kollegiyasının hakimləri Elşanə Vəliyeva, Aqil Abbasov və Elşad Şamayev tərəfindən qiymətləndirilmişdir.

Tədbirin sonunda final mərhələsində iştirak edən hər iki komandanın üzvləri Çingiz Əsgərov və Anar Bağirov tərəfindən sertifikat və xüsusi hədiyyələrlə təltif edilmişdirlər.

Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev Türkiyənin Azərbaycandakı səfiri Erkan Özoral ilə görüşmüşdür.

Aprelin 8-də Türkiyə Respublikasının ölkəmizdə diplomatik fəaliyyəti başa çatan səfiri Erkan Özoral Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayevlə görüşmüşdür.

Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev səfirə diplomatik fəaliyyəti dövründə Azərbaycanla Türkiyə arasında bütün sahələrdə olduğu kimi, məhkəmə hüquq sahəsində də dost və işgüzar əlaqələrin daha da dərinləşməsində oynadığı mühüm rola görə təşəkkür etmişdir.

Ali Məhkəmənin sədri zəfərlə başa çatan 44 günlük Vətən müharibəsində ölkəmizə göstərdiyi siyasi və mənəvi dəstəyə görə qardaş Türkiyə xalqına, hörmətli Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğana təşəkkür etmiş, bunun Ulu Öndər Heydər Əliyevin “Azərbaycan - Türkiyə bir millət, iki dövlətdir” ifadəsinin real həyatda təcəssümü olduğunu vurğulamışdır.

Səfir iki dost və qardaş ölkə arasında əməkdaşlığın bütün sahələrdə uğurla inkişaf etdiyini bildirərək, diplomatik fəaliyyəti müddətində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev, Azərbaycan dövləti və xalqı tərəfindən ona göstərilən diqqət və dəstəyə görə təşəkkürünü bildirmiş, doğma Azərbaycandan xoş təəssüratla ayrıldığını qeyd etmişdir.

Görüşdə Azərbaycanla Türkiyə arasında əməkdaşlığın bütün sahələrdə qardaşlıq və strateji müttəfiqlik prinsipləri əsasında yüksələn xəttlə inkişaf etdiyi, ikitərəfli münasibətlərin regionda sülhün və inkişafın təmin olunmasına töhfə verdiyi qeyd olunmuşdur.

Sonda Ali Məhkəmənin sədri Səfir Erkan Özoralı gələcək diplomatik fəaliyyətində uğurlar arzulamışdır.

Ali Məhkəmənin sədr müavini Çingiz Əsgərov Özbəkistan Respublikası Korrupsiyaya Qarşı Mübarizə Agentliyinin nümayəndə heyəti ilə görüşmüşdür.

2021-ci il mayın 20-də Ali Məhkəmədə ölkəmizdə səfərdə olan Özbəkistan Respublikası Korrupsiyaya Qarşı Mübarizə Agentliyinin direktoru Akmal Burxanovun başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş keçirilmişdir.

Qonaqları Azərbaycanda salamlamaqdan məmnun olduğunu bildirən Ali Məhkəmənin sədr müavini Çingiz Əsgərov ölkəmizdə məhkəmə-hüquq sisteminin müasirləşdirilməsi istiqamətində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən imzalanan mütərəqqi qanunvericilik aktları, ədalət mühakiməsinin səmərəliliyinin artırılması ilə bağlı həyata keçirilən islahatlar, hakim vəzifəsinə seçim prosedurlarının müasir standartlara uyğunlaşdırılması, məhkəmə sistemində korrupsiya ilə mübarizə sahəsində görülən işlər barədə ətraflı məlumat vermişdir.

Görüşdə Ali Məhkəmənin Cinayət kollegiyasının sədri Hafiz Nəşibov korrupsiya faktları ilə bağlı məhkəmələrdə baxılan işlər barədə danışıraq ölkəmizdə korrupsiya ilə mübarizənin ön plana çəkildiyini, bu sahədə kompleks tədbirlərin görüldüyünü vurğulamışdır.

Özbəkistan Respublikası Korrupsiyaya Qarşı Mübarizə Agentliyinin direktoru Akmal Burxanov Azərbaycanın müasir tələblərə cavab verən qanunvericilik bazasını, respublikamızda aparılan məhkəmə-hüquq islahatlarını və eyni zamanda korrupsiyaya qarşı mübarizə sahəsində həyata keçirilən tədbirləri yüksək dəyərləndirmiş, bu sahədə Azərbaycan təcrübəsinin öyrənilməsində maraqlı olduqlarını diqqətə çatdırmışdır.

Nümayəndə heyətinin başçısı Özbəkistanda həyata keçirilən islahatların, o cümlədən Korrupsiyaya Qarşı Mübarizə Agentliyinin bu sahədəki fəaliyyətinin uğurla davam etdirildiyini bildirmişdir.

Görüşdə qarşılıqlı maraq doğuran məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparılmışdır.

Özbəkistanlı qonaqlar Ali Məhkəmənin inzibati binası ilə tanış olmuş, Məhkəmə tarixi muzeyinə baxmışlar.

Ali Məhkəmənin sədri Türkiyə Ali Məhkəməsinin Baş prokuroru ilə görüşmüşdür.

2021-ci il iyunun 1-də Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev ölkəmizdə səfərdə olan Türkiyə Respublikası Ali Məhkəməsinin Baş prokuroru Bekir Şahinin başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüşmüşdür.

Nümayəndə heyətini Azərbaycanda salamlamaqdan məmnun olduğunu bildirən Ali Məhkəmənin sədri zəfərlə başa çatan 44 günlük Vətən müharibəsində ölkəmizə göstərdiyi siyasi və mənəvi dəstəyə görə başda Türkiyə Respublikasının Prezidenti cənab Rəcəb Tayyib Ərdoğan olmaqla qardaş Türkiyə xalqına dərin təşəkkür etmiş, bunun Ulu Öndər Heydər Əliyevin “Azərbaycan - Türkiyə bir millət, iki dövlətdir” ifadəsinin real həyatda təcəssümü olduğunu vurğulamışdır.

Azərbaycanla Türkiyə arasında işgüzar əlaqələrin və dostluq münasibətlərinin bütün sahələrdə, o cümlədən məhkəmə-hüquq sistemləri arasında uğurlu və davamlı inkişafından məmnunluğunu ifadə edən Ali Məhkəmənin sədri ölkəmizdə məhkəmə-hüquq sisteminin müasirləşdirilməsi istiqamətində görülən işlərdən danışmış, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən imzalanan mütərəqqi qanunvericilik aktlarını, ədalət mühakiməsinin səmərəliliyinin artırılması ilə bağlı həyata keçirilən islahatları, hakim vəzifəsinə seçim prosedurlarının müasir standartlara uyğunlaşdırılmasını, məhkəmə sistemində ən yeni informasiya texnologiyalarından istifadə edildiyini diqqətə çatdırmışdır.

Türkiyə Respublikası Ali Məhkəməsinin Baş prokuroru Bekir Şahin səmimi görüşə görə nümayəndə heyətinin adından öz təşəkkürünü bildirmiş, Azərbaycanı Vətən müharibəsində qazandığı möhtəşəm qələbə münasibətilə təbrik etmiş, şəhidlərimizə rəhmət, qazilərimizə şəfa və cansağlığı diləmişdir.

Türkiyə nümayəndə heyətinin rəhbəri ölkəmizin müasir tələblərə cavab verən qanunvericilik bazasını yüksək dəyərləndirmiş, Türkiyədə Ali Məhkəmənin və prokurorluğun fəaliyyət dairəsi barədə ətraflı məlumat vermişdir.

Dərin tarixi köklərə malik əlaqələrimizin yüksək səviyyəsini qeyd edən Türkiyə Ali Məhkəməsinin Baş prokuroru Azərbaycanın hərtərəfli dinamik inkişafını, məhkəmə-hüquq sistemində aparılan islahatları və əldə olunmuş nailiyyətləri yüksək qiymətləndirmişdir.

Görüşün sonunda Ali Məhkəmənin sədri Azərbaycanın məhkəmə və prokurorluq orqanlarına xüsusi maraq və diqqət göstərdiklərinə və həmçinin əhəmiyyətli görüşə görə Türkiyə Ali Məhkəməsinin Baş prokuroru Bekir Şahinə və nümayəndə heyətinin üzvlərinə təşəkkür etmiş və gələcək fəaliyyətlərində uğurlar arzulamışdır.

Türkiyəli qonaqlar Ali Məhkəmənin inzibati binası ilə tanış olmuş, Məhkəmə tarixi muzeyinə baxmışlar. Türkiyə Ali Məhkəməsinin Baş prokuroru muzeyin fəxri qonaqlar kitabına öz ürək sözlərini yazmışdır.

Azərbaycan Respublikasında inzibati məhkəmələrin yaradılmasının 10 illiyinə həsr olunmuş inzibati məhkəmə icraatının aktual problemlərinə dair məsələlərin müzakirəsi keçirilmişdir.

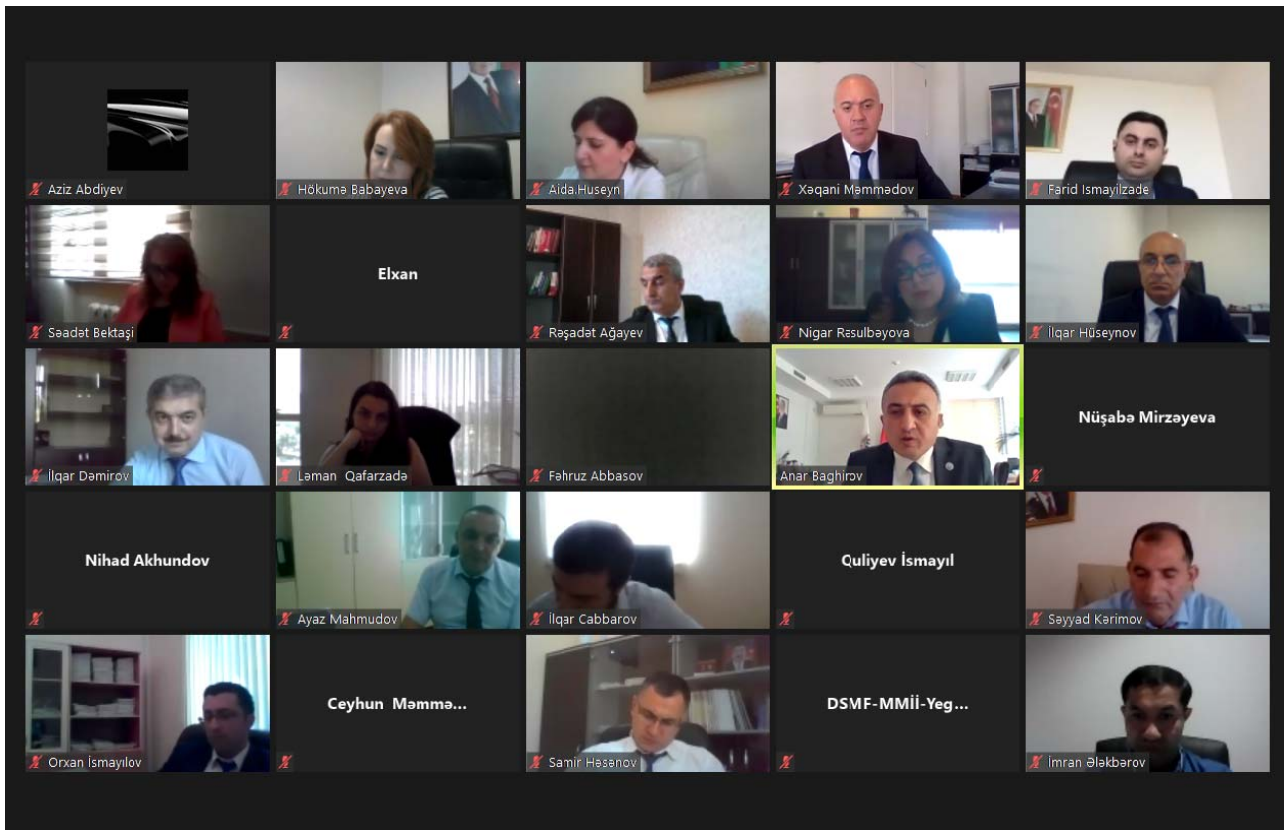
2021-ci 18 iyun tarixdə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi ilə Vəkillər Kollegiyası tərəfindən həyata keçirilən birgə əməkdaşlıq çərçivəsində Azərbaycan Respublikasında inzibati məhkəmələrin yaradılmasının 10 illiyinə həsr olunmuş inzibati məhkəmə icraatının aktual problemlərinə dair məsələlərin hakimlərin və vəkillərin iştirakı ilə videokonfrans formatında ilk müzakirəsi keçirilmişdir.

“Məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2019-cu il 3 aprel tarixli Fərmanına uyğun olaraq həyata keçirilən məhkəmə-hüquq islahatlarının yeni mərhələsinin əsas məqsədi müasir dövrün tələblərinə cavab verən, cəmiyyətdə yüksək nüfuza malik ədalət mühakiməsinin formalaşdırılması prosesini sürətləndirməklə onun keyfiyyətini və səmərəliliyini yüksəltmək, bütövlükdə məhkəmə hakimiyyətinə ictimai etimadı, əlçatanlığı və fəaliyyətində şəffaflığı artırmaq, hüquq sisteminin inkişafına nail olmaqdır.

Müzakirələr zamanı açılış nitqi ilə çıxış edən Ali Məhkəmənin İnzibati Kollegiyasının sədri Xəqani Məmmədov və Vəkillər Kollegiyasının sədri Anar Bağirov inzibati məhkəmə icraatının yaradılmasını məhkəmə-hüquq sisteminin inkişafında əhəmiyyətli yeni mərhələ kimi qiymətləndirmişlər və sözügedən Fərmanla müəyyənləşdirilmiş məqsədlərə nail ola bilmək üçün yeni çağırışlara uyğun fəaliyyətin bundan sonra da davam etdirilməsinin zəruriliyini bildirmişlər.

Tədbirdə “İnzibati məhkəmə icraatında prosesual sənədlərin tərtibi”nə dair mövzu üzrə Bakı İnzibati Məhkəməsinin hakimi Rüstəm Kərimli və Vəkillər Kollegiyasının üzvü Elçin Usub təqdimatla çıxış etmişlər.

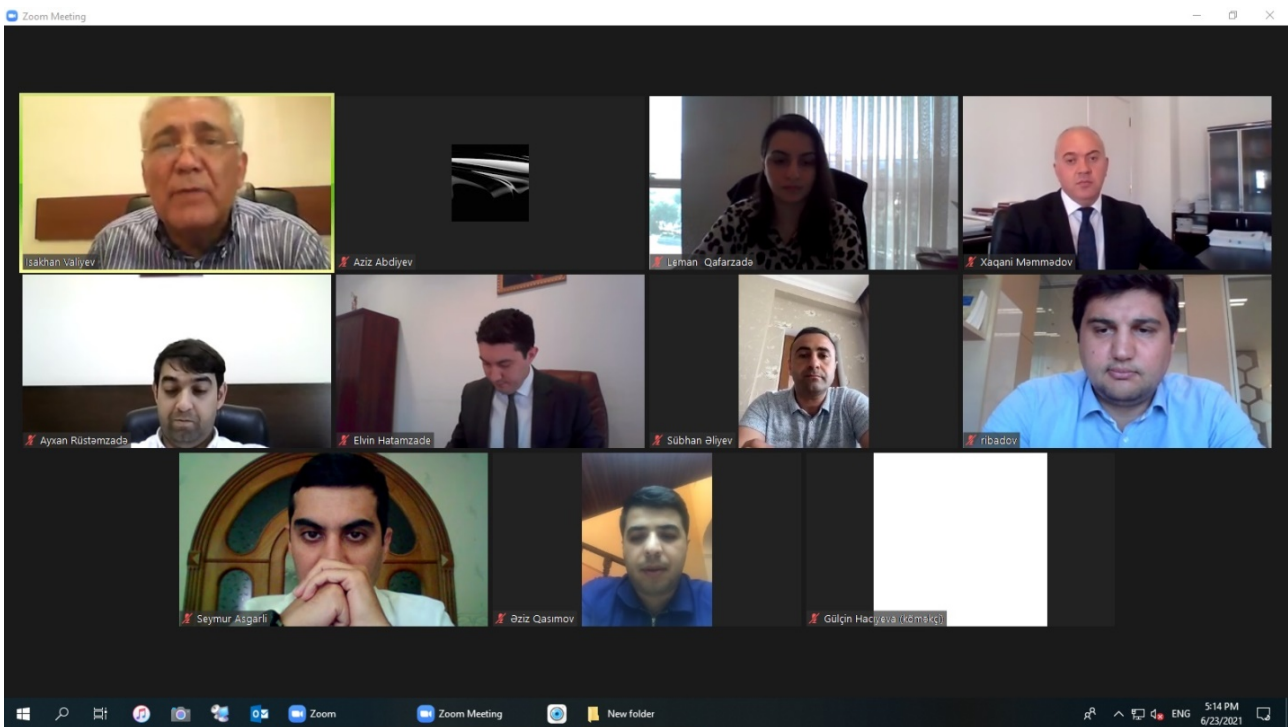
Təqdimatdan sonra mövzu ilə bağlı ətraflı fikir mübadiləsi və müzakirələr aparılmışdır.

Ali Məhkəmə tələbələr arasında inzibati hüquqa və inzibati prosesə dair bilik yarışını keçirəcəkdir.

“Məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2019-cu il 3 aprel tarixli Fərmanında qoyulmuş hədəflərin icrası ilə bağlı məhkəmə-hüquq sisteminin inkişafında yeni mərhələ başlanılmış və bu sahədə islahatların dərinləşdirilməsinin təməli qoyulmuş, yeni yol xəritəsi müəyyən olunmuşdur. Cari il inzibati məhkəmələrin fəaliyyət göstərməsinin 10 illiyinin qeyd olunması ilə əlaqədar inzibati ədliyyənin inkişafı sahəsində görülmüş işlər və əldə edilmiş nailiyyətlərin ictimaiyyətin diqqətinə çatdırmaq üçün bir sıra tədbirlərin həyata keçirilir. Həmin tədbirlərdən biri də inzibati hüquqa və inzibati prosesə dair hüquq biliklərinin artırılması və təkmilləşdirilməsi üçün hüquqşünaslıq fakültəsi mövcud olan ali təhsil müəssisələri ilə əməkdaşlıq çərçivəsində inzibati mübahisələrə baxılmasına dair tələbələr arasında bilik yarışının keçirilməsidir.

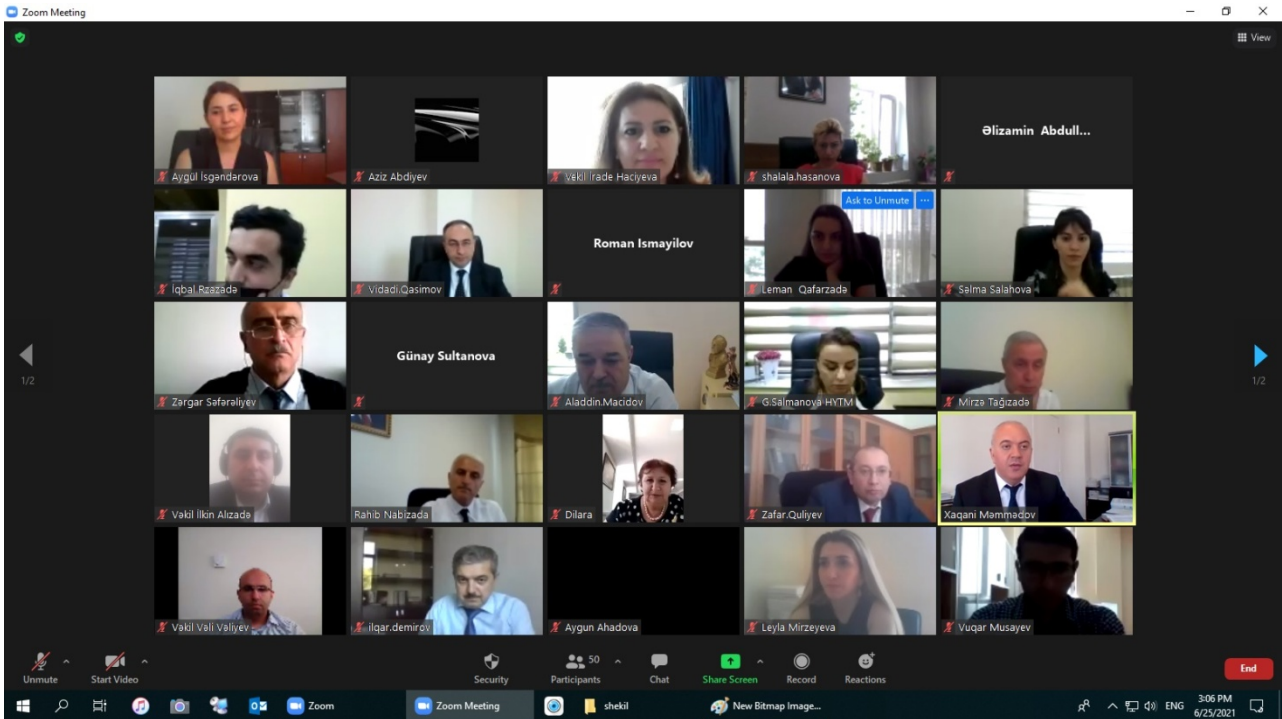
Bununla bağlı olaraq, 2021-ci ilin iyun ayının 23-də Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin İnzibati Kollegiyasının sədri Xəqani Məmmədov və Aparatın rəhbəri Elvin Hətəmzadə ilə Azərbaycan Respublikasının altı ali təhsil müəssisəsi - Bakı Dövlət Universitetinin, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının, ADA Universitetinin, Milli Aviasiya Akademiyasının, Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin Akademiyasının və Naxçıvan Dövlət Universitetinin nümayəndələri ilə videokonfrans formatda iclas keçirilmişdir. Onlayn iclasda keçirilməsi nəzərdə tutulan bilik yarışmasının vaxtı və yeri, o cümlədən yarışın formatı, iştirak edəcək şəxslərin sayı və yarışa aid digər məsələlər qarşılıqlı müzakirə edilmişdir.

Azərbaycan Respublikasında inzibati məhkəmələrin yaradılmasının 10 illiyinə həsr olunmuş inzibati məhkəmə icraatının aktual problemlərinə dair məsələlərin növbəti müzakirəsi keçirilmişdir.

2021-ci 25 iyun tarixdə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi ilə Vəkillər Kollegiyası tərəfindən həyata keçirilən birgə əməkdaşlıq çərçivəsində Azərbaycan Respublikasında inzibati məhkəmələrin yaradılmasının 10 illiyinə həsr olunmuş inzibati məhkəmə icraatının aktual problemlərinə dair məsələlərin hakimlərin və vəkillərin iştirakı ilə videokonfrans formatında növbəti müzakirəsi keçirilmişdir.

Tədbirdə “İnzibati məhkəmə icraatında sübutların toplanması: tərəflərin və məhkəmənin üzərinə düşən vəzifələr” mövzusu üzrə Ali Məhkəmənin İnzibati Kollegiyasının hakimi Rəhib Nəbizadə və Vəkillər Kollegiyasının üzvü Sima Yaqubova təqdimatla çıxış etmişlər. Daha sonra işin hallarının araşdırılması prinsipi, birinci və apelyasiya instansiyası məhkəmələrində bu prinsipin tətbiqi, sübutetmə yükü və inzibati icraatda onun bölüşdürülməsi ilə bağlı ətraflı fikir mübadiləsi və müzakirələr aparılmışdır.

**Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin mətbəəsində yığılaraq
16 iyul 2021-ci il tarixdə 76 səhifə həcmində çap olunmuşdur.**

Tirajı 1000 ədəd

**Ünvan: Bakı şəhəri, Xətai rayonu,
Yusif Səfərov küç.26, 1193-cü məhəllə
Tel: 489-07-07 (daxili nömrə 18-280)**